

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YABANCI DİLLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
ARAPDİLİ ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI**

**KARŞILAŞTIRMALI DİLBİLGİSİ ÖĞRETİMİ AÇISINDAN
TEMYİZ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Hüseyin GARGI**

ANKARA-2009

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YABANCI DİLLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
ARAPÇA ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI**

**KARŞILAŞTIRMALI DİLBİLGİSİ ÖĞRETİMİ AÇISINDAN
TEMYİZ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Hüseyin GARGI**

**Danışman
Yrd. Doç. Dr. Cihaner AKÇAY**

ANKARA–2009

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAY SAYFASI

Hüseyin Gargı'nın “**KARŞILAŞTIRMALI DİLBİLGİSİ ÖĞRETİMİ AÇISINDAN TEMYİZ**” başlıklı tezi 03. 06. 2009 tarihinde, jürimiz tarafından Yabancı Diller Eğitimi Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı): **Yrd. Doç. Dr. Cihaner Akçay**

Üye : **Prof. Dr. Musa Yıldız**

Üye : **Yrd. Doç. Dr. Paşa Yavuzarslan**

ÖZET

Bu çalışmada, karşılaştırmalı dilbilgisi çerçevesinde, Arapçada bulunan temyîz konusunun dilimizdeki karşılığı ele alınmıştır. Geçmişte, Arapçanın pek çok dünya diliyle çeşitli düzeylerde karşılaştırmalı çözümlemesinin yapıldığı bilinen bir gerçektir. Ne var ki, bu gerçek Türkçemiz için geçerli değildir. Ülkemizde Arapçanın ve Türkçenin dilbilgisi alanına giren her bir konuda karşıtsal çözümlemeli çeşitli akademik çalışmalar yapılabilir. Ülkemizde yapılacak karşılaştırmalı dilbilgisi çalışmalarının, Arapça öğrenen Türk öğrencilere Arapça öğretimi konusunda katkı sağlayacağı muhakkaktır.

Araştırmada Türkiye’de ön lisans ve lisans düzeyinde Arapça öğretim gören Türk öğrencilerin, temyîz konusunda anlayış kabiliyetleri nelerdir? Konumuz olan temyîzin anadilde bir karşılığı var mıdır? Eğer varsa bu alâkanın boyutu nedir? Bu tezde iki dil arasında bulunan bu alâkanın benzerlikleri ve farklılıkları ele alınmış, öğrencilere temyîzi daha kolay öğretmek için anadildeki benzerleri ile kıyas yaparak anlatılmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın evrenini, 2008–2009 yılında Türkiye’nin çeşitli İlâhiyat Fakülteleri’nde okuyan Arapça öğretmenliği yapabilecek seviyedeki yaklaşık 50 öğrenci ve Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi İlahiyat Ön Lisans öğrencileri oluşturmaktadır. Bu araştırma kapsamında, her bir öğrenci için, ayrı ayrı temyîz konusuyla alakalı Türkçe ve Arapça ibarelerden oluşan sorular sorulmuş nerelerde hata yaptıkları analiz edilmiştir. Araştırmanın sonunda sınav kâğıdını çözen her bir öğrenciye konuyla alakalı sorular sorulmuş, fikir alışverişi yapılmıştır. Sınav sonucunda deneklerin yapmış oldukları hatalar gruplama yapılmak suretiyle yüzdeleri ile birlikte ortaya konulmuştur.

Araştırma Sonucunda;

- 1) Türkiye’de Arapça öğretilen İlâhiyat Fakülteleri yeterli düzeyde Arapça eğitim ve öğretim veremediklerinden öğrencilerin Arap Dili konularına hâkim olmadıkları anlaşılmıştır.
- 2) Yabancı bir dili öğrenirken anadille karşılaştırma yapılarak öğrenilebilir mi? Sorusuna öğrencilerin büyük çoğunluğunun verdiği cevaplar dikkate alınarak

karşılaştırma yapılabileceği ama anadildeki bir konunun hedef dille bir bütün olarak örtüşemeyeceği kanaatine varılmıştır.

3) Arapça ve Türkçenin ortak dil kültürüne sahip olmalarından dolayı, Arapça öğrenmenin Türk öğrenciye ortak dil kültürü olmayan dillere nazaran daha kolay olacağı sonucunu ortaya koymuştur.

4) Öğrenciler karşılaştırmalı dilbilgisi konusunu bilmediklerinden Arapçada bulunan temyîzin Türkçe karşılığı nedir? Sorusuna çoğunluğunun konuyu bilmediklerinden yeterli cevabı veremedikleri ortaya çıkmıştır.

5) Araştırmalarımız sonucunda ülkemizde yeterli düzeyde karşılaştırmalı dilbilgisi çalışmalarının yapılmadığı anlaşılmış, karşılaştırmalı dilbilgisi alanında ortaya çıkan sorunlara dayalı olarak araştırmacı tarafından ortaya konulan önerilere yer verilmiştir

ABSTRACT

In this study the Turkish meaning of the distinguish in Arabic are examined carefully as a comparative linguistics. This is a fact that the Arabic language was compared with a lot of different languages in the world at past, in different levels. But unfortunately this hasn't been done in Turkish language.

In Turkey, Arabic language was compared with Turkish language grammatically but not distinguishly. Grammatical comparisons were made in different academics. It became very usefully for Turkish students who learn Arabic language.

The aim of this study is to teach the students to make the comparison of the two languages distinguishly. So the students who make master's degree or front license degree on the distinguish language would have understood the differences and the similarities of the two languages.

Is there any distinguish in main language? If there is; how is it? The distinguish (the differences and the similarities) were carefully examined and tried to give the students the real differences and the similarities of the both languages.

In 2008-2009, the study have been done on the 50 different level students who are having education at the School of Theology and Anatolian University correspondents front license, in order to become teachers of Arabic language.

The students were one by one given the different distinguished subjects and articles and they were asked some questions and analysed the answers how they made mistakes. Then the students were orally asked about the distinguishing and then the mistakes were presently grouped.

The Result of the Research

1-It's understood that the students who learn Arabic in different school of theology weren't capable of learning language for they couldn't be taught distinguishly.

2-The students were asked if they could do the comparison of the two languages while they were learning. Most of them told they couldn't do that because the articles or the subjects in main language aren't as the same as the second language.

3-They also told as the Arabic language has the cultural similarities with Turkish language, they could learn Arabic easier than the other languages. But they couldn't do any distinguishing.

4-As the students didn't know the comparative linguistics, when we ask the meaning of distinguish in Turkish, they couldn't give sufficient answers.

5-At the end of the research it's understood that adequate studies haven't been done on comparative linguistics and distinguish. So about the problems which occurrence on this subject, some proposals have been given by the researcher.

ÖNSÖZ

İnsanoğlu yaratıldığı ilk günden beri gerek yaratıcısı ile gerekse yaratılan bütün mahlûkatla bir diyalog içerisine girmiştir. Bu diyalogu sağlayabilmek için dile başvurmuş, dili bir iletişim aracı olarak kullanmış, duygu, düşünce ve isteklerini dil aracılığıyla ifade etmiştir.

Bugün ise küreselleşen dünyamızda toplumların gerek ekonomik gerekse kültürel alanda etkileşimi sonucu, bir milletin kalkınabilmesi için fertlerin kendi dilinin yanında en az ikinci bir yabancı dil bilmesi zorunlu hale gelmiştir. İşte bu çerçevede Arap dilinin bir yabancı dil olarak öğretilmesi, son dönemde ülkemizde oldukça hızlı bir artış göstermiştir

Ülkemizde Arapça eğitiminde genellikle klâsik metotlar kullanılmakta, bu durum ise eğitimde öğrenme sürecini uzatmakta, öğrenilen bilgilerin hafızadan çabuk silinmesine vesile olmaktadır. Bu sebeple de bilgiler zihinde kalıcı olmamaktadır. İşte bu tezde temyîz konusunun öğrencilerin hafızasında kalıcılığının sağlanması ve klâsik metotlar yerine daha etkili bir metotla başarı elde etmeleri için üst düzeyde yöntemler geliştirilecektir.

Araştırmamız da temel amaç olarak temyîz konusunun Arapça ve anadildeki karşılığı, karşılaştırma yapılmak suretiyle dilbilgisi açısından incelenmiş, konuyla alakalı karşılaştırmalı dilbilgisi sınavları yapılmıştır. Yine konuyu öğrenen öğrenciler bu karşıtsal çözümlemeyi ne ölçüde anlayıp, ne kadarını pratiğe aktarabiliyor? Sorusu uygulamalı olarak işlenmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmada Arapça öğretiminde klâsik yöntemlerin yerine, öğrenme odaklı öğretim yöntemleri kullanılacak ve öğretmenlerin modern öğretim tekniklerini öğrenmelerine katkı sağlanacaktır.

Bu tezde genel olarak Arap Dili öğretiminin amaçlanması ve bu alanda araştırmalar yapılması, Arapça öğrenen öğrencilerin derslerine olan ilgi ve isteklerinin artırılması amaçlanırken özel olarak ise temyîz konusunun öğrencilere sevdirmesi hedef olarak benimsenecektir. Tezimizde öğrencilere bir dil bir insan olma duygusu aşılacak, yabancı dil eğitiminde anadil ile hedef dil arasında karşılaşabilecekleri birçok güçlük bulunabileceği, bu yüzden de öğrencilerin derse olan ilgilerinin başaramama korkusuyla azalabileceği fakat bu durumun onları yıldırması gerektiği anlatılacaktır.

Bu çalışmam esnasında engin bir anlayış ve hoşgörsüyle ilgi, yardım ve önerilerini eksik etmeyen danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Cihaner AKÇAY Bey'e, çalışmamıza her türlü fikir ve tecrübeleri ile katılan Türk Dili ve Edebiyatı hocalarım Prof. Dr. Halil İbrahim USTA Bey ve özellikle karşılaştırmalı dilbilgisi bölümünde her iki dil konusunda fikirleriyle beni aydınlatan Yrd. Doç. Dr. Paşa YAVUZARSLAN Bey'e, konuyla alakalı yapmış olduğum ölçme ve değerlendirme sınavlarında bana yardımcı olan Türkiye'nin değişik İlâhiyat Fakültelerinde eğitim gören değerli öğrenci arkadaşlarıma, manevî desteği ile bana her zaman moral veren ve tezin hazırlanmasında büyük katkıları olan eşime teşekkürü bir borç bilirim

Hüseyin GARGI
Ankara – 2009

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	v
ABSTRACT	vii
ÖNSÖZ	ix
İÇİNDEKİLER	xi
TABLolar VE ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xvi
TRASNKRİPSİYON SİSTEMİ.....	xvii
KISALTMALAR	xviii
GİRİŞ	1
0.1. Araştırmanın Amacı.....	2
0.2. Araştırmanın Önemi.....	3
0.3 Araştırmanın Yöntemi	3
0.4 Araştırmanın Tekniği.....	4

1. BÖLÜM:

DİL NEDİR?

YABANCI DİL ÖĞRENMENİN ÖNEMİ VE YOLLARI NELERDİR? YABANCI DİL OLARAK ARAPÇA ÖĞRENMENİN ÖNEMİ NEDİR?

1.1. Dil Nedir? Yabancı Dil Öğrenmenin Önemi.....	5
1.2. İkinci Dili Öğrenmenin Yolları Nelerdir?.....	6
1.3. Yabancı Dil Olarak Arapça Öğrenmenin Önemi.....	10
1.4. Arapçanın Modern Terimler Karşısındaki Aldığı Yeni Durum.....	13

2. BÖLÜM

TÜRKÇENİN SÖZDİZİMSEL ÖZELLİKLERİ VE TAMLAMALAR

2.1. Tümce (Cümle) Nedir? Yapısı Bakımından Tümce Çeşitleri.....	14
2.1.1. Anlambilim.....	14
2.1.2. Sözdizimi (Sentaks).....	15
2.1.2. Türkçede Cümle Çeşitleri.....	16
2.1.2.1. İsim Cümlesi.....	16
2.1.2.2. Fiil Cümlesi.....	17

2.1.3. Cümlenin Öğeleri	17
2.1.3.1. Yüklem.....	17
2.1.3.2. Özne.....	17
2.1.3.3. Nesne.....	18
2.1.3.3.1. Belirtili Nesne.....	18
2.1.3.3.2. Belirtisiz Nesne.....	18
2.1.2.4. Dolaylı Tümleç.....	18
2.1.2.5. Belirteç (Zarf) Tümleci.....	19
2.2. Sıfat Tamlaması.....	19
2.2.1. Niteleme Sıfatları.....	20
2.2.2. Belirtme Sıfatları.....	20
2.2.2.1. İşaret Sıfatları.....	21
2.2.2.2. Sayı Sıfatları.....	21
2.2.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları.....	21
2.2.2.2.2. Sıra Sayı Sıfatları.....	22
2.2.2.2.3. Kesir Sayı Sıfatları.....	22
2.2.2.2.4. Üleştirme Sayı Sıfatları.....	22
2.2.2.2.5. Topluluk Sayı Sıfatları.....	23
2.2.2.3. Belgisiz Sıfatlar.....	23
2.2.2.4. Soru Sıfatları.....	24
2.3. İsim Tamlaması.....	25
2.3.1. Takısız İsim Tamlaması.....	25
2.3.2. Belirtisiz İsim Tamlaması.....	25
2.3.3. Belirtili İsim Tamlaması.....	26
2.3.4. Zincirleme İsim Tamlaması.....	26

3. BÖLÜM ARAPÇANIN SÖZDİZİMSEL ÖZELLİKLERİ (CÜMLE YAPISI)

3.2. Arapçanın Söz Dizimsel Özellikleri (Cümle Yapısı).....	27
3.2.1. Yapı Bakımından Arapça Cümle Çeşitleri.....	28
3.2.1.1. Basit Cümle.....	28

3.2.1.2. Mürekkep (Birleşik) Cümle	28
3.2.2. Anlamları Bakımından Cümle Çeşitleri.....	29
3.2.2.1. Olumlu Cümle.....	29
3.2.2.2. Olumsuz (Menfi) Cümle.....	30
3.2.3. Çeşitleri Bakımından Cümle Türleri.....	30
3.2.3.1. İsim Cümlesi.....	30
3.2.3.1.1. Mübtedâ	30
3.2.3.1.2. Haber.....	31
3.2.3.2. Fiil Cümlesi.....	31
3.2.3.2.1. Fiil.....	31
3.2.3.2.2. Fâil.....	31
3.2.3.2.3. Mef'ûl.....	32
3.2.3.2.3.1- Mef'ûlün Bih.....	32
3.2.3.2.3.2- Mef'ûlün Mutlak.....	32
3.2.3.2.3.3- Mef'ûlün Maa.....	33
3.2.3.2.3.4- Mef'ûlün Leh (Li eclih).....	33
3.2.3.2.3.5- Mef'ûlün Fih	33

4. BÖLÜM TEMYİZ NEDİR? ÇEŞİTLERİ NELERDİR?

4.1. Temyîz.....	34
4.2. Mümeyyez.....	34
4.2.1. Melfûz (Zikredilen) Mümeyyez	34
4.2.1.1. Ağırlık Bakımından Melfûz Mümeyyez	35
4.2.1.2. Hacim Bakımından Melfûz Mümeyyez	36
4.2.1.3. Uzunluk ve Alan Bakımından Melfûz Mümeyyez	37
4.2.1.4. Sayı Bakımından Melfûz Mümeyyez	39
4.2.1.4. Sayıların Temyîzi.....	39
4.2.1.4.1- Müfret Sayılar.....	40
4.2.1.4.2- Mürekkep Sayılar.....	41
4.2.1.4.3- Ma'tûf Ve Ma'tûfun Aleyh Sayılar.....	41

4.2.1.4.4- Ukud Sayılar.....	43
4.2.1.4.5- Sıra Sayıları.....	43
4.2.1.5. Sayı Bildiren Bazı Kinâye Edatları ve Temyîzleri.....	45
4.2.2. Melhûz (Lafızda Zikredilmeyen veya Lafızda Düşünülen) Mümeyyez.....	48

5. BÖLÜM
KARŞILAŞTIRMALI DİLBİLİMİ NEDİR?
KARŞILAŞTIRMALI DİLBİLGİSİ AÇISINDAN TEMYİZ

5.1. Karşılaştırmalı Dilbilimi.....	50
5.2. Ülkemizde Yapılan Arapça-Türkçe Karşılaştırmalı Dilbilimi Çalışmaları.....	55
5.3. Anadil ve Hedef Dilin Dil Aileleri ve Özellikleri.....	60
5.3.1. Ural - Altay Dil Ailesi.....	60
5.3.1.1. Ural - Altay Dil Ailesinin Özellikleri.....	62
5.3.2. Hâmî – Sâmî Dil Ailesi	63
5.3.2.1. Hâmî – Sâmî Dil Ailesinin Özellikleri.....	64
5.4. Karşılaştırmalı Dilbilgisi Öğretimi Açısından Temyîz.....	65
5.5. Melfûz (Lafızda Zikredilen) Mümeyyez.....	71
5.5.1. Ağırlık Bakımından Melfûz Mümeyyez.....	71
5.5.1.1. Ağırlık Temyîzi İle İlgili Örnek Cümle Tahlilleri.....	75
5.5.2. Hacim Bakımından Melfûz Mümeyyez.....	76
5.5.2.1. Hacim Temyîzi İle İlgili Örnek Cümle Tahlilleri.....	78
5.5.3. Uzunluk ve Alan Temyîzi.....	79
5.5.3.1. Uzunluk ve Alan Temyîzi İle İlgili Örnek Cümle Tahlilleri.....	82
5.5.4. Sayı Temyîzi.....	83
5.5.4.1. Sayı Temyîzi İle İlgili Örnek Cümle Tahlilleri.....	86
5.5.5. Sayı Kinâyeleri Temyîzi.....	87
5.5.5.1. Sayı Kinâyeleri Temyîzi İle İlgili Örnek Cümle Tahlilleri.....	89
5.6. Melhûz (Lafızda Zikredilmeyen veya Lafızda Düşünülen) Mümeyyez.....	90
5.6.1. Melhûz Mümeyyez İle İlgili Örnek Cümle Tahlilleri.....	93
5.7. Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Geçen Temyîz Çeşitleri ve Analizleri	95

6. BÖLÜM

YANLIŞ ÇÖZÜMLEMESİ VE TEMYİZ SINAVI HATA ANALİZLERİ

6.1. Hata Çeşitleri.....	110
6.1.1. Gramer Eksikliği.....	110
6.1.2. Dil Sistemine Ters Düşme.....	110
6.1.3. Morfolojik Yapıyı Bilememe.....	111
6.1.4. Kuralı Eksik Uygulama ve Kapsamını Bilememe.....	111
6.1.5. Anadilin Amaç Dile Etkisi.....	112
6.1.6. Yazım Hataları.....	112
6.1.7. Kullanım Hataları.....	112
6.2. Temyiz Sınavı ve Sınavın Hata Analizleri	114
6.3. Madde Analizi.....	143
6.3.1 Sınav Puanlama Yöntemi.....	143
6.3.2. Madde Analizi ve Süreci	144
6.3.2.1. Madde Güçlüğü	144
6.3.1. Aritmetik Ortalama.....	145
6.3.2. Sınavın Ranjı.....	145
6.3.3. Sınavın Medyanı.....	146
6.3.4. Sınavın Modu.....	146
6.3. Sınavda Öğrencilerin Yaptıkları Hataların Genel Sebepleri.....	146

7. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç ve Öneriler.....	148
Yararlanılan İnternet Sayfaları.....	150
Kaynakça.....	151

TABOLAR VE ŞEKİLLER LİSTESİ

1. Tablolar ve Şekiller Listesi.....	xvi
Tablo 1 Ağırlık Temyîzi için Örnekler Tablosu.....	35
Tablo 2 Hacim Temyîzi için Örnekler Tablosu.....	36
Tablo 3 Misâha Temyîzi için Örnekler Tablosu.....	38
Tablo 4 Sayı Temyîzi için Örnekler Tablosu.....	44
Tablo 5 Sayı Kinâyeleri Temyîzi Örnekler Tablosu.....	47
Tablo 6 Melhûz Mümeyyez Örnekler Tablosu.....	49
Tablo 7 Őlkemizde Yapılan Arapça-Türkçe Karşılaştırmalı Dilbilimi Çalışmaları.....	55
Tablo 8 Temyîz Çeşitleri ve Türkçe Karşılıklarının Örneklerle Tablo İçerisinde Gösterilmesi (Ağırlık (الوزن) Temyîzi).....	73
Tablo 9 Temyîz Çeşitleri ve Türkçe Karşılıklarının Örneklerle Tablo İçerisinde Gösterilmesi (Hacim (الكيل) Temyîzi)	76
Tablo 10 Temyîz Çeşitleri ve Türkçe Karşılıklarının Örneklerle Tablo İçerisinde Gösterilmesi (Uzunluk ve Alan (المساحة) Temyîzi).....	80
Tablo 11 Temyîz Çeşitleri ve Türkçe Karşılıklarının Örneklerle Tablo İçerisinde Gösterilmesi (Sayı (الاعداد) Temyîzi).....	84
Tablo 12 Temyîz Çeşitleri ve Türkçe Karşılıklarının Örneklerle Tablo İçerisinde Gösterilmesi (Sayı Kinâyeleri (كناية العدد) Temyîzi).....	87
Tablo 13 Temyîz Çeşitleri ve Türkçe Karşılıklarının Örneklerle Tablo İçerisinde Gösterilmesi (Melhûz (Lafızda Zikredilmeyen) Mümeyyez (المميز الملحوظ)	91
Tablo 14 Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Temyîz Çeşitleri ve Sayıları.....	94
Tablo 15 Hatalar ve Çeşitlerine Göre Yüzdelik Oranları	113
Şekil 1 Ural Dil Grubunun Aile Şeması.....	62
Şekil 2 Altay Dil Grubunun Aile Şeması.....	63
Şekil 2 Hâmî- Sâmî Dil Ailesi Şeması.....	65

TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ

Bu tezde İslam Ansiklopedisi'nde benimsenen transkripsiyon sistemi kullanılmıştır.

Sessiz harfler:

'.....ء	z.....ض
b.....ب	t.....ط
t.....ت	z.....ظ
s.....ث	'.....ع
c.....ج	ġ.....غ
h.....ح	f.....ف
h.....خ	k.....ق
d.....د	k.....ك
z.....ذ	l.....ل
r.....ر	m.....م
z.....ز	n.....ن
s.....س	v.....و
ş.....ش	h.....ه
s.....ص	y.....ی

Sesli Harfler:

û.....و	â.....آ
a.....ا	â.....إِ
i.....إِ	î.....إِي
u.....أُ	

KISALTMALAR

Agm.	: Adı Geçen Makale
Bknz.	: Bakınız
CL.	: Karşıtsal Dilbilim
CA.	: Karşıtsal Çözümleme
Diğ.	: Diğerleri
DEÜİF	: Dokuz Eylül Üniv. İlah. Fak.
Hız.	: Hazreti
Sa.	: Sallallâhü aleyhi vesellem
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
Vb.	: Ve benzeri
Vs.	: Ve sair
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurumu
Yy.	: Yüzyıl

1. GİRİŞ

Arap dilinin bir yabancı dil olarak öğretilmesi, son dönemde ülkemizde oldukça hızlı bir artış göstermiştir. Hiç şüphesiz ki bu artış Arapça eğitim alan kişilerin iyi bir eğitimle donanıp gelecek nesillere birer örnek olmaları ve onları örnek nesiller olarak yetiştirebilmeleri açısından son derece önemlidir.

Ülkemizde diğer yabancı dillerin eğitiminde olduğu gibi dil öğretiminde temel beceriler olan, dört dil becerisinin kullanımına yönelik programlar henüz Arapça için uygulanmaya başlanmamış, başlansa bile yaygınlaştırılamamıştır. Artık Arapça açısından da temel dört dil becerisinin yaygınlaştırılması ve geliştirilmesi ile ilgili çalışmaların yapılması dil eğitimi açısından kaçınılmaz hale gelmiştir. Hiç şüphesiz dinleme, konuşma, okuma, yazma becerilerine yönelik kapsamlı birer çalışma yapılması, Arap dilinin öğretimi açısından etkili olacaktır. Bu sayede Arapça eğitimi alan öğrencilerin eğitimi düzenli ve kaliteli olacak, zamandan da tasarruf yapılacaktır. Dolayısıyla Arapça öğretmenlerinin ilk işi, diğer dillerin öğretiminde olduğu gibi Arap dilinin öğretiminde temel dört dil becerisini geliştirmek ve uygulamak olmalıdır.

Dil eğitimi, öğrenci odaklı öğrenme yoluyla işlendiği zaman dersler öğrencilerin daha iyi anlamasına zemin hazırlayacaktır. Böylece klasik öğrenme sistemlerine göre öğrenci konuya daha çok motive olacak, dersi daha çabuk kavrayabilecektir.

Bu tezde, eğitimde yabancı dil dersi olarak, Arapça ders verilen okullarda, temel dil becerileri incelenmiş, bu temel dil becerileri yöntemiyle Arap dili içerisinde önemli bir yer teşkil eden temyîz konusu araştırılmış, bu konuyu iyi öğrenmenin dört temel dil becerisine katkısı incelenmiştir. Ayrıca temyîzin anadilde karşılığı, karşılaştırmalı dilbilgisi açısından ele alınıp tek tek irdelenmeye çalışılmıştır.

0.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmamızda temel amaç olarak, temyîz konusunun Arapça ve anadildeki karşılığı, karşılaştırma yapılmak suretiyle dilbilgisi açısından incelenecek, konunun iyi öğretilmesinin dört ana dil becerisine katkısı nedir? Yine konuyu öğrenen öğrenciler bu katkıyı ne ölçüde anlayıp, ne kadarını pratiğe aktarabiliyor? Soruları, uygulamalı olarak işlenmeye çalışılmıştır. Öğretmen dört temel metodu uygulamak suretiyle yabancı dil öğretim sürecinde bu dilin temel konularından birisi olan temyîzi incelemek suretiyle öğretmen ve öğrenciler açısından, birikimlerin nasıl aktif hale getirileceği konusundaki verilerin bir araya toplanması ile temyîz konusundaki araştırmamızın amacı da böylece belirlenmiştir.

Temyîz konusundaki verileri, Arapça eğitim alan öğrenciler üzerinde uygulamadan önce, her bir ders için, farklı bir etkinlik planı hazırlanmış, böylelikle dersin işlenişi daha keyifli hale getirilmiştir. İmkân ölçüsünde bulunan bütün materyallerle bu aktiviteler desteklenmiştir. Örneğin, öğrencinin yazma becerisini ölçmek için, kâğıt üzerinde hazırladığımız şablonu tüm öğrencilere dağıtıp içerisinde temyîz ibarelerinin bolca bulunduğu bir yazı yazmalarını sağlamak suretiyle yazma becerisi ölçülmüştür. Bu durum bütün öğrencilere tek tek uygulanmış, her öğrencinin, dil eğitiminin dört temel becerisinden, yazma becerisini kazanmasına yardımcı olunmuştur.

Derslerde ayrıca farklı materyallerden faydalanmak suretiyle, öğrencilere içerisinde temyîze ait verilerin çokça bulunduğu bir metin dinletilmiş, öğrencinin bu metni ve içerisinde geçen temyîzleri anlayıp anlamadığı kontrol edilmiştir. Bir başka zaman ise farklı metinle öğrencinin okuma gücü araştırılmış, metin öğrenciye okutturulmak suretiyle öğrencinin sesleri telaffuzu, okuduğunu anlayıp anlamadığı, cümledeki vurguyu uygulayıp uygulayamadığı ve okumuş olduğu bu metindeki temyîzi ve çeşidini bilip bilmediği araştırılarak, veriler grafik ve şekillerle teyit edilmiştir.

Bu çalışma ile birlikte Arapça öğretiminde klasik yöntemlerin yerine, öğrenme odaklı öğretim yöntemleri kullanılmış ve öğretmenlerin modern öğretim tekniklerini öğrenmelerine katkı sağlanmaya çalışılmıştır.

0.2. Araştırmanın Önemi

Bu tezde genel olarak Arap dili öğretiminin amaçlanması, bu alanda araştırmalar yapılması ve Arapça öğrenen öğrencilerin derslerine olan ilgi ve isteklerinin artırılması amaçlanırken özel olarak ise temyîz konusunun öğrencilere sevdirmesi hedef olarak benimsenmiştir. Öğrencilere bir dil bir insan, iki dil iki insan duygusu aşılansarak, yabancı dil eğitiminde anadil ile hedef dil arasında karşılaşılabilecekleri birçok güçlük bulunabileceği, bu yüzden de öğrencilerin derse olan ilgileri, başaramama korkusuyla azalabileceği, bu durumun onları yıldırması gerektiği anlatılmıştır.

Ülkemizde Arapça eğitiminde genellikle klasik metotlar kullanılmakta, bu durum ise eğitimde öğrenme sürecini uzatmakta, öğrenilen bilgilerin hafızadan çabuk silinmesine neden olmakta, bu sebeple de bilgiler zihinde kalıcı olmamaktadır. İşte bu tez sayesinde yabancı dil eğitiminde dört dil becerisinin kullanılması ile temyîz konusunun öğrencinin hafızasında kalıcı olması sağlanmış, klasik metotlar yerine daha etkili ve eğlenceli bir metotla, öğrencilerin başarı elde etmeleri için en üst düzeyde gayretler sarf edilmiş, böylece konunun temel dil becerilerine katkısı başarıyla birlikte gerçekleşmiştir.

0.3. Araştırmanın Yöntemi

Tezde, yöntem olarak yabancı dil öğretim yöntemlerinin tamamını kapsayan bütüncül bir yöntem izlenmiş, daha önce karşılaştırmalı dilbilgisi alanında yapılan çalışmalar model olarak alınmıştır.

Bu araştırmanın evrenini, Ülkemizin çeşitli İlahiyat Fakülteleri ve Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi İlahiyat Ön Lisans Arap dili öğrenimi gören Türk öğrenciler oluşturmuştur.

0.4. Araştırmanın Tekniği

Bu çalışmada veriler, literatür taraması ve uygulaması ile elde edilmiştir. Bu literatür taramasında ise Türkçenin ve ilgili yabancı dil olan Arapçanın kaynaklarından faydalanılmıştır.

1. BÖLÜM

DİL NEDİR?

YABANCI DİL ÖĞRENMENİN ÖNEMİ VE YOLLARI NELERDİR?

YABANCI DİL OLARAK ARAPÇA ÖĞRENMENİN ÖNEMİ NEDİR?

1.1. Dil Nedir? Yabancı Dil Öğrenmenin Önemi

Dil hakkında yapılan tariflerden birkaçı şöyledir. (DEMİREL, 2004, s.1)

Dil, insanlar arasında bir iletişim aracıdır. (ROUCEK, 1968)

Dil, bireyler arasında anlaşmayı sağlayan toplumsal bir sistemdir. (DİLAÇAR, 1968)

Dil, anlamlar ve ses diziler arasında ilişki kuran bir ilkeler takımıdır. (LANGACKER, 1972)

Dil, düşünce, duygu ve isteklerin, bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan öğeler ve kurallardan yararlanılarak başkasına aktarılmasını sağlayan çok yönlü, çok gelişmiş bir dizgedir. (AKSAN, 2003, s.12)

Yapılan bu tariflerden de anlaşılacağı üzere dil bir iletişim vasıtasıdır. Aynı toplumda yaşayan bireyler birbirleriyle aynı dili konuşarak iletişim kurarlar. Bugün hızla gelişen ve modernleşen dünyamızda kendi ulusumuzla iletişim kurduğumuz gibi diğer milletlerle de iletişim kurmak zorundayız. Başka bir ifadeyle, diğer ülkelerle her alanda bilgi alışverişi yapabilmek, ekonomik ilişkilerimizi yürütebilmek ve kendi düşüncelerimizi ifade edebilmek için anadilimizden başka en az bir yabancı dili bilmek zorunlu hale gelmiştir.

Modern dünyada ekonomik ve teknolojik gelişmeler sonucunda, İngilizce neredeyse tüm ülkelerin kullandığı "dünya dili" haline gelmiştir. Bu nedenle ülkemizde

de yabancı dil öğretimi daha çok İngilizce öğretimi üzerinde yoğunlaşmış ikinci ve üçüncü sırayı yine batı menşeli diller almıştır. Bu durumda, kültür dilimiz olan Arapça geri planda kalmıştır.

Globalleşen dünyamızda çağı yakalayabilmek, çağdaş olabilmek, diğer milletlerle ekonomik ve kültürel açıdan iletişim ve etkileşim kurabilmek için her bireyin en azından bir yabancı dil bilmesi olmazsa olmaz şartlardan olup, milletini seven herkesin bir vatandaşlık borcu olduğu unutulmamalıdır.

1.2. İkinci Dili Öğrenmenin Yolları Nelerdir?

Şüphesiz dil öğrenimi zor ve meşakkatli bir yoldur. Bu meşakkatli yolu kat etmek ancak azimle olur. Şüphesiz yabancı bir dili öğrenmenin en mükemmel yolu orada yaşamaktır. Öğrenmek istediğimiz yabancı dili konuşan ülkelere gitme imkânımız olmadığı zaman ise kurallara uymak suretiyle çok ileri seviyede olmasa bile hedef dili orta düzeyde öğrenmemiz mümkün olabilir.

Yabancı bir dili, en az orta düzeyde bile olsa öğrenebilmek için aşağıdaki kurallara uymak zorundayız.

1- Doğru yapacağım diye kendinizi zorlamayın yanlış yapın (!): Öğreneceğiniz dilde yapabileceğiniz kadar hata yapın... Her zaman hedef dilin kelime ve cümlelerini doğru bir şekilde ifade etmek zorunda değilsiniz. İnsanlara meramınızı az çok ifade edebiliyorsanız, ne dediğinizi anlayabiliyorlarsa ilk başta yanlış yapmanız o kadar ehemmiyet arz etmez. Çünkü yürüyen her çocuk düşe kalka yürümeyi öğrenebilir.

2- Anlamadığınız her şeyi çekinmeksizin sorunuz: Derste gerek gramer işlerken gerekse pratik yaparken her kelimeyi ve her cümleyi düzgün bir şekilde dinleyip öğrenmek zorunda değilsiniz. Ana fikri anlamanız yeterlidir. Ama yine de anlamadığınızı düşündüğünüz her şeyi hiç tereddüt etmeden ders hocasına veya bilen birisine sorunuz.

3- Öğrendiğiniz dili, ilgi alanlarınıza sokun: İnsanlar kendilerine ilginç gelen şeyler hakkında konuşmayı severler. Sizin ilgi alanlarınız nelerdir? Bu konular hakkında bulabildiğiniz kadar kelime öğrenmeye çalışın. Çevrenizdeki insanlara nelerle ilgilendiklerini sorun. Bu büyüleyici bir yöntemdir ve daima yeni kelimeler öğrenmenize yardımcı olur. Böylelikle başkalarını daha iyi anlamaya başladığınızı görürsünüz. İlgi alanları, bir bahçeye yağın bereketli yağmurlar gibidir. Dil becerileriniz hakkında konuşmak, daha hızlı, daha güçlü ve daha iyi öğrenmenize yardımcı olacaktır.

4- Konuşun ve Dinleyin: Her zaman hakkında konuşulacak bir şeyler vardır. Etrafınıza bakın. Size garip veya farklı gelen bir şeyler varsa hemen konuşmaya dalın. Bu arkadaşlığınızı geliştirmenize de yardımcı olacaktır. İnsanları dinleyin, ancak kelimelerin telâffuzunu ve dilin ritmini yakalamak için dinleyin. Bildiğinizi mutlaka kullanın. Pek çok dilde kelimeler birbirinden türetilmiştir. Bu durumda kelimenin anlamını, konunun bağlamından çıkarmaya çalışın. Ülkenin yerli vatandaşlarıyla konuşurken, konuşmayı sürdürmeye çalışın. Karşınızdakinin söylediğini anlamadığınızda paniğe kapılmayın. Ana fikri anlamaya çalışın ve konuşmayı sürdürün. Hâlâ anlamakta zorlanıyorsanız cümleyi tekrarlamasını isteyin. Konuşmaya devam ederseniz, konuşmanın süreci içerisinde konu daha anlaşılır hale gelecektir. Bu yöntem dilinizi geliştirmek ve yeni kelimeler öğrenmek için iyi bir yöntemdir.

5- Sorun, soru sorun: Merakımızı gidermenin daha iyi bir yolu da yok zaten. Sorular konuşmaya başlamanıza yardımcı olduğu gibi konuşmayı sürdürmenize de yardımcı olacaklardır.

6- Kullanıma dikkat edin: Kullanım kelimesi, genellikle insanların nasıl konuştuklarını izlemektir. Bazen kullanım çok daha eğlenceli bir hale dönüşebilir. İnsanların konuşma biçimleri, kelimeleri sizin söylediğinizden farklı telâffuz etmeleri size garip gelebilir. Kullanım, en basit şekliyle dilin genellikle ve doğal olarak nasıl kullanıldığını ifade eder.

7- Bir not defteri taşıyın: Yanınızda daima bir not defteri ve kalem bulundurun. Yeni bir kelime duyar veya okursanız hemen not edin. Daha sonra bu kelimeleri konuşmalarınızda kullanmaya çalışın. Yeni deyimler öğrenin. Çoğu birer deyim dili olan yabancı dillerde bulunan deyimler, dil öğrenim çalışmalarının en eğlenceli yanlarından birisidir. Bu deyimleri defterinize yazın. Öğrendiklerinizi konuşmalarınızda uygularsanız daha çabuk hatırlar ve konuşursunuz.

8- Bir şeyler okuyun: Başka bir dili öğrenmenin en iyi üç yolu: Okumak, okumak ve okumaktır. Okuyarak yeni kelimeler öğrendiğimiz gibi hâlihazırda bildiklerimizi de uygulamış oluruz. Sonraları bu kelimeleri kullanmak ve duyduğumuzda anlamak daha da kolaylaşacaktır. Gazeteler, dergiler, tabelalar, reklâmlar, otobüslerin üzerindeki şeritler ve daha ne bulursanız okuyun.

9- Herkesin bir ikinci yabancı dil öğrenebileceğini unutmayın, gerçekçi ve sabırlı olun, dil öğrenmenin zaman ve sabır istediğini akıldan çıkarmayın.

10- Yeni bir dil öğrenmek aynı zamanda yeni bir kültürü de öğrenmektir: Kültürel kurallara karşı rahat olun. Yeni bir dil öğrenirken o kültürün size katı gelebilecek kural ve alışkanlıklarına karşı da duyarlı olun. Öğrenmek için konuşmanız gerekir. Sınıfta veya sınıf dışında soru sormaktan çekinmeyin.

11- Sorumluluk alın: Kendi dil öğrenim sürecinizden kendiniz sorumlusunuz. Yabancı dili öğrenirken, öğretmenin, dersin ve kitabın elbette ki önemi vardır ancak "en iyi öğretmenin yine kendiniz" olduğu kuralını unutmayın. İyi bir öğrenim süreci için amaçlarınızı tespit etmeli ve sizi amaçlarınıza ulaştıracak çalışmaları yapmalısınız.

12- Öğrenme şeklinizi organize edin: Organize edilmiş şekilde öğrenmek, çalıştığınız şeyleri hatırlamanıza yardımcı olacaktır. Sözlük ve iyi ders materyalleri kullanın.

13- Sınıf arkadaşlarınızdan da öğrenmeye çalışın: Aynı sınıftaki diğer

öğrencilerin sizinle aynı seviyede olması onlardan bir şeyler öğrenemeyeceğiniz anlamına gelmez.

14- Hatalarınızdan dönmeye ve yaptığınız her hatayı öğrenmeye çalışın: Hata yaparım diye çekinmeyin, içerisinde bulunduğunuz ortamın bir dil laboratuvarı olduğunu, deneyerek doğruyu bulabileceğinizi unutmayın. Herkesin hata yapabileceğini aklınızın bir köşesine yazın.

15-Yabancı dilin kelimeleri ile düşünmeye çalışın: Örneğin bir günlük işten çıktığınızda evinize giderken nereye gittiğinizi, neye bindiğinizi ve nasıl gittiğinizi, nerede olduğunuzu, kendinizi o dilin kelimeleriyle ifade edin. Böylece aşikâre bir şey ifade etmeden içinizden hedef dilin pratiğini yapmış olursunuz.

16- Anadil ve hedef dil arasında karşılaştırma yapın: Her iki dilin kelime ve cümle yapıları ile ilgili karşılaştırma yapın ama her dili kendi mantığı içerisinde düşünmeyi unutmayın.

17- Hedef dilin mantalitesini kavramaya çalışın fakat bu neden böyledir demeyin: Çünkü dilde her şey mantıkla anlaşılabilir. Eğer dilde her şey mantıkla anlaşılırdı iğneye diken, dikene iğne denilmesi gerekirdi onu unutmayın.

18- En son olarak hedef dili öğrenirken öğrendiğiniz her şeyi günlük yaşamınızda tatbik edin: Günlük derste öğrendiğiniz her bir kelime ve cümleyi günlük hayatınızda tatbik edin, öğrendiğiniz cümle ve deyimlerle değişik cümleler yapın. Sonra yaptığınız cümleyi günlük bir konuşma esnasında deneyin, bakalım yerli yerinde kullanabilecek misiniz? Hayatın deneme yanılmadan ibaret olduğunu asla unutmayın...

<http://www.ingilizcekulubu.com/index.php?option=com_fireboard&func=view&id=37&catid=31 >

1.3. Yabancı Dil Olarak Arapça Öğrenmenin Önemi

İslâm dininin Arapların haricindeki milletlere yayılmasıyla birlikte, İslâm'ın temel kaynakları olan, başta Kur'an-ı Kerim olmak üzere temel metinlerin dilinin Arapça olmasından dolayı, sadece Türkler değil diğer milletler içinde Arapça önemli ve öğrenilmesi gerekli bir dünya dili olarak kabul edilmiştir. Arapça, Bileşmiş Milletler Teşkilatı'nca 1974 yılında dünya dilleri arasında altı temel dil arasına seçilmiştir. Öte yandan Türk milletinin kültür mirasının vazgeçilmez parçaları olan eserlerin Arap dili ile yazılması, Türk Milleti açısından bu dilin, dünya dilleri içerisinde önemli dillerden kabul etmesi gerekliliğini doğurmuştur. Türklerin, Arapça konuşan toplumlarla, topluca İslâm'a girmeye başladıkları Talas Savaşı'ndan itibaren gittikçe artan dinî, siyasî, ekonomik ve kültürel ilişkileri bu dilin Türkçe konuşan insanlar arasında önemini artırmış, o dönemlerde ve daha sonraki Türk İmparatorluklarında Arap dili medreselerde vazgeçilmez diller arasında yerini almıştır.

Bugün ise, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesinin Arapça Öğretmenliği Bölümü ile birlikte, 23 adet İlahiyat Fakültesinde temel ders olarak okutulmaktadır. Ayrıca, Erzurum Atatürk Üniversitesi, Diyarbakır Dicle Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Konya Selçuk Üniversitesi'nin Fen Edebiyat Fakülteleri ve Ankara Üniversitenin Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'nin Doğu Dilleri Bölümleriyle birlikte pek çok fakültenin Türk Dili ve Edebiyatı ve Tarih Bölümlerinde Arapça ana ve yardımcı ders olarak okutulmaktadır. Arapça, İlahiyat Fakültelerinin temel derslerinin başında gelmektedir. İlahiyat Fakültelerinde Arapça okutulmasının temel nedeni İslamî kaynakların hemen hepsinin Arapça olması ve bu dil bilinmeden İlahiyat alanında araştırma ve inceleme yapılmasının mümkün olmamasıdır.

Arapça Türklerin yanı sıra diğer Müslüman ülkelerin de kutsal kitapları olan Kuran'ın dili olmasından dolayı bütün dünyanın büyük saygı göstermesine sebep olmuştur. Yüce kitabımız Kur'an, kendisini açıkça 'beyan edilmiş Arapça bir kitap' olarak nitelendirmiş yine kendisini kıyamete kadar hiçbir tahrifata (bozulmaya)

uğramayacak Arapça bir kitap olarak tarif etmiştir. Bu nedenle Müslümanlar tarafından Kutsal kitaplarının dilinin ihmal edilemeyeceğinin düşüncesi, kendileri için dinî bir görev addetmelerine neden olmuştur. Kur'an-ın hâlâ Arapçaya yoğun bir şekilde önderlik etmeye devam etmesinden dolayıdır ki bugün edebiyat Arapçası, yüzyıllar boyunca çok az bir değişiklik göstermiştir. Bunun sonucu olarak bizdekinin tam tersine kültürlü bir Arap, yüzyıllar geçse bile fasih (Kur'an Arapçası) Arapçayı rahatlıkla anlayabilmektedir.

Arapça sadece Cebeli Tarık Boğazı'ndan Hazar Denizi'ne kadar olan bölgede yaşayan 250 milyondan fazla Arap'ın anadili olmasından değil, aynı zamanda Dünya nüfusunun yedide birini oluşturan bütün Müslümanlar tarafından kutsal kabul edilmesi dolayısıyla günümüzde de önemini ve dünya dilleri arasındaki etkinliğini gittikçe artıran bir dildir. Zira Arapça, 22 Orta Doğu ülkesinde 250 milyonun üstünde bir nüfus tarafından konuşulan bir dildir. Ayrıca Arap olmayan 24 Müslüman ülkede 1 milyara yakın bir nüfus tarafından kullanılan bir dildir. Petrol üretimi ve petrokimya endüstrileri sebebiyle dünyanın ilgisi birçok Arap ülkesinin ekonomileri üzerindedir. Uluslararası ticaret, politika bilimi, uluslararası hukuk ve kültür tarihi öğrencileri, Arapça öğrenerek çok şey kazanabilirler. Antik arkeoloji, Mısır'daki Piramitler gibi tarihi eserlerin varlığı ve Arapçanın edebi dilinin cazibesinin yanında, Sibeveyh gibi bir Arap dili dehasının o toplumun içerisinde çıkıp dünya dilcilerine örnek olması, Arapça öğreniminin önemini artıran öğelerden sadece bazılarıdır. İşe bütün bu açıklamalar günümüzde Arapça öğrenilmesi neden bu kadar önemlidir? Sorusunu bir ölçüde açıklamaya yetecektir.

Arapça, aşağıdaki ülkelerde konuşulur ve kullanılır: Cezayir, Bahreyn, Cibuti, Mısır, Etiyopya, Filistin, Irak, İsrail, Ürdün, Kuveyt, Lübnan, Libya, Moritanya, Fas, Katar, Suudi Arabistan, Somali, Sudan, Suriye, Tunus, Batı Sahra, Yemen, Türkiye'nin Suriye'ye yakın bölgelerinde... vs.

Yukarıda sayılan Arap Ülkelerinde konuşulan Arapça doğal olarak ülkeden ülkeye değişir, fakat klâsik Arapça olan Kur'an Arapçası, 7. yüzyıldan itibaren

değişmeden kalabilmiştir. Farklı ülkelerden biraraya gelen eğitilmiş Araplar buluştuğunda, genellikle klâsik Kur'an Arapçası aracılığıyla iletişim kurarlar. Arap Yarımadası'nın güney kıyısında, Güney Arapçası olarak bilinen birçok lehçe konuşulur, fakat bu diller kuzeyin Arapçasından o kadar farklıdır ki güneyin Arapçası çoğu zaman ayrı bir dil olarak kabul edilmiş, ama yine de arada Kur'an-ın bulunması Arapçanın ortak noktası olan fasih Arapçada buluşmalarının sonucunu doğurmuştur. Günümüzün modern Arapçasında temel kelimeler, morfoloji ve sözdizimi bütünü bakımından Kuran'daki fasih Arapça gibidir.

Arap Ülkelerinde İslâm'dan önceki cahiliye diye adlandırılan dönemde, edebiyat, özellikle de şiir çok üst düzeylere çıkmıştı. Dereceye giren yedi şiir Muallâka-i Seb'a olarak adlandırılır, Kâbe'nin duvarına asılırdı. Peygamberimiz (s.a.s.) devrinde iki yazı türü kullanılıyordu: Birincisi Nash: Kitap ve yazışmalarda kullanılan, yuvarlak harflerle ve bitişik olarak yazılmış el yazısı şekli idi. İkinci olarak ise, Kufi: Çoğunlukla dekoratif amaçlar için kullanılan keskin köşeli harfleri olan yazı şekli idi. <wsv54.blogcu.com/din-mutasavvuf-tasavvuf/ - 92k >

Arapça yapı itibarıyla üç sözcük türünden oluşur. Bunlar; isim, fiil ve harftir. İsimlerin eril ve dişil biçimleri vardır. Fiiller ise bizdeki gibi geçmiş, gelecek ve şimdiki zamanlara ayrılıp, tekil, ikil ve çoğul olarak çekilirler. Arap alfabesi 28 harften oluşur. Bu 28 harfli alfabe sisteminde temel olarak harflerin üzerine veya altına konulan birtakım işaretler vardır ki bunlara hareke denilir. Harekeler, herhangi bir Arap alfabesinin harfinin üstüne konulduğu zaman harfe "u" sesi verdiren (ُ) ötre hareke, harfin üstüne konulup harfe "e-a" sesi verdiren (َ) üstün hareke ile harfin altına konulup harfe "i" sesi verdiren (ِ) kesre işaretlerinden oluşur. Bu işaretler Arap Ülkelerinde lise seviyesinden itibaren kullanılmamalarına rağmen, ortaokul kitaplarında ve Kur'an-ın tüm basımlarında yer alır. Diğer Sâmi dilleri gibi Arapça da sağdan sola doğru yazılır. Arap alfabesi Farsça, Peştuca, Urdu ve Sindi gibi diğer birçok dilde kullanılır. Arapçada harfler tek başlarına, sözcük başında, sözcük ortasında veya sözcük sonunda olmalarına göre değişik biçimler alırlar.

Dillerin etkileşimi sonucunda günümüzde yaygın olan birçok dil Arapçanın zengin söz varlığından oldukça çok kelime almıştır. Bugün, Türkçemizde pek çok Arapça kökenli kelime bulunmaktadır.

1.4. Arapçanın Modern Terimler Karşısındaki Aldığı Yeni Durum

Bütün dünya dillerinde olduğu gibi dillerin etkileşimi sonucu Arapçada diğer diller gibi özellikle geçen yüzyılda yeni teknolojik terim ve kelimelerin girmesiyle gelişmiş ve değişime uğramıştır. Avrupa, teknolojideki gelişmesiyle birlikte dünya ülkelerine kültürünü ve dilini taşımıştır. Teknolojiyle birlikte diğer ülkelere giren diller arası etkileşim, Avrupa edebiyatından Arapçaya çevirilerin yapılmasıyla bu süreç daha da hız kazanmıştır. Bu gelişme, Arapçaya yabancı dillerden kelimelerin girmesine karşı çıkan gelenekçilerle, eski geleneklerden kurtulmaya çalışan modernistler arasında yoğun tartışmaların çıkmasına neden olmuştur. Diğer üçüncü dünya ülkelerinde olduğu gibi, batının haber ve yorumlarının Arap toplumuna iletilmesinde batı gazetecilik tarzından etkilenen bir gazete dili oluşmuştur. Gelenekçiler, özellikle teknolojik gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan kelime ve terimlere Arapça karşılıklar bulmaya çalışmışlar, modernistler ise Avrupa'dan gelen teknolojiyi âlet ismiyle birlikte almışlardır. Örneğin gelenekçiler 'teleskop' un karşılığı olarak Arapça 'mikrâb' kelimesini kullanırken, modernistler ise teleskop kelimesini olduğu gibi alıp kullanmayı benimsediler. Şu anda günümüz Ortadoğu ülkelerinde 'tiliskob' oldukça yaygın olarak kullanılmaktadır. Yaşam tarzındaki değişiklik özellikle Arapların göçebe (bedevi) hayatlarıyla ilgili Arapça kelimelerin ortadan kalkmasına sebep olmuştur.

Şimdi konunun daha iyi anlaşılabilmesi için anadil olan Türkçe ve hedef dil olan Arapçanın cümle yapılarının tek tek inceleyelim.

2. BÖLÜM

TÜRKÇE'NİN SÖZ DİZİMSEL ÖZELLİKLERİ

2.1. TÜMCE (CÜMLE) NEDİR: Bir duyguyu, bir düşüncüyü, bir isteği, bir yargıyı, bir olayı anlatmak için kurulan sözcük dizisine **tümce** denir. (GENCAN, 2007, s.112)

Türkçe cümle yapısını iki bölümde inceleyebiliriz.

- 1) Anlambilim
- 2) Sözdizimi

2.1.1. Anlambilim: Dildeki terimleri anlam yönünden ele alan, kelimelerin ses yapıları ile o kelimelerin ifade ettiği kavramlar, yani dilin düşünce yapısı arasındaki ilişkileri inceleyen bir dil bilimi dalıdır.

Dilbiliminde anlamı inceleme, etkin ve düzenli bir biçimde son çeyrek yüzyıldadır. Ancak ilk kelime yapısını etkin bir şekilde ortaya koyan Aristo olmuştur. Yine anlamlı kelime ayrımını yapan ve kelimeyi en küçük anlamlı söz birimi olarak ilk tanımlayan da odur.

Kelimeleri anlayıp yorumlamak ve onlara belirli anlamlar verebilmeye dair bilimin (anlambilimin) tarihi oldukça kısadır. Anlambilim sözcüğü ilk defa 1883'de Fransız dilbilimci "Breal" tarafından kullanılmıştır.

Anlambilime ait bir konu olan anlamın yoruma ve zamana göre değişmelerini içeren bir takım nedenler vardır. Anlam değişmelerini biz şu başlıklar altında ifade edebiliriz.(AKSAN, 2003, s.137)

1-Dile Ait Nedenler: Konuşulan dilin kendi yapısından kaynaklanan birtakım nedenlerden dolayı kelimeler farklı anlam ifade etmektedirler.

2-Tarihi Sebepler: İnsanoğlunun kullandığı diller çoğu zaman anlam bakımından değişmez gibi gözükse de birtakım tarihi sebeplerden dolayı kelimeler zamanla anlam değişmelerine uğrayabilmektedir.

3-Topluma Ait Sebepler: Dilin konuşulduğu topluma ait bir takım sebeplerden dolayı kelimeler anlam değişikliğine uğramaktadırlar. Mesela; kol kelimesi insanda bir uzvu ifade ederken, iş sahasında ise yapılan işin sadece bir alanını içerir.

4-Ruhbilime ait nedenler: Anlam değişmelerinin en önemli nedenlerinden birisi de kişilerin içerisinde bulunduğu durumdur. Bular: a) Duygusal Sebepler b) Tabu'dur. Tabular kelimelerin kullanımı konusunda bir takım yasaklamalar getiren aşılmaz kurallardır.

5-Yabancı Dillerin Etkisi: Bir dildeki kelime, anlamını yabancı dildeki yakın anlamlı bir kelimedenden aktarım yoluyla alması mümkündür.

6-Yeni Kelimeye Duyulan İhtiyaç: İnsanların bilimde, sanatta ve diğer alanlarda ilerlemesine paralel olarak yeni kelimelere ihtiyaç duymuş olabilirler. Örneğin: slogan, söylem... vs.

2.1.1.2 Sözdizimi (Sentaks): Her sözcük, anlamlı olmakla birlikte tek başına duyguları, düşünceleri, istekleri, yargıları tam olarak anlatmaya yetmez. Tek tek sözcüklerle değil; sözcük dizileriyle konuşulur anlaşılır.

Düşünce, duygu, istek ve yargıları eksiksiz anlatabilmek için sözcükleri dilbilgisi kurallarına göre dizmek gerekir. İşte bu dizilişin incelenmesini ve kurallarını kapsayan bölüme **sözdizimi** denir. (GENCAN, 2007, s. 111)

Bir cümlenin oluşabilmesi için mutlaka yüklemnin ve öznesinin bulunması gerekir. Cümlede birinci öge yüklemken, ikinci öge ise öznedir. Yüklemden sonraki diğer ögeler, cümle içerisinde anlatılmak istenilen durumlara göre farklılık arz eder. Bu, ihtiyacın giderilmesine bağlı olarak, anlam bakımından nesne, dolaylı tümleç, zarf tümleci gibi durumlarla cümlenin ögeleri çoğaltılabilir. Bir cümlenin içerisinde yüklemden sonra olmazsa olamaz olan ikinci öge olan özne, yüklemnin çekimine göre en küçük cümlede bile bulunur. **Örneğin:** Oturuyor-sun derken (sen) zamiri burada açıktan cümle içerisinde gözükmese bile gizli olarak var olduğu kabul edilir. Cümle içerisinde buna gizli özne denir. Şimdi konuyu daha iyi anlayabilmemiz için cümle çeşitlerine değindikten sonra, cümlenin ögelerini kısa ve öz olarak inceleyelim

2.1.2 Türkçede Cümle Çeşitleri

Türkçede yüklemnin çeşidine göre iki tür cümle vardır.

1- İsim Cümlesi

2- Fiil Cümlesi

2.1.2.1. İsim Cümlesi: Yüklemi isim veya isim soylu olan cümlelerdir. (HENGİRMEN,1998, s. 363) Bunlar ek fiil olarak yüklem olurlar. Ancak bazı isim cümlelerinde ise ek fiil kullanılmayabilir. İsim cümleleri genellikle iki ögeden; özne ve yüklemden meydana gelir. Ancak isim cümlesinde de tümleçler bulunabilir. Ayrıca isim cümlelerinin olumsuz, cümleye; “yok, değil” gibi kelimeler getirilmek suretiyle yapılır.

Örnekler: Bugün çok sevinçliyim.

En sevdiğim mevsim yazdır.

Evde hiç param yok.

Bu elbise size göre değil.

2.1.2.2. Fiil Cümlesi: Yükleme çekimli bir fiil veya fiil grubu olan cümlelerdir. Öğeleri; Özne, yüklem, zarf tümleci, dolaylı tümleç, belirtili ve belirtisiz nesnedir. (KARAHAN, 1999, s.13)

Örnekler: Her gerçek, hayal ile başlar.

Salonda bütün konuklara büyük bir ziyafet verildi.

Gençliğin kıymeti, ihtiyarlıkta bilinir.

Bütün çabalara rağmen, doktorlar bu hastalığa çare bulamadılar.

2.1.3.Cümlenin Öğeleri:

2.1.3.1 Yüklem: Bir iş, bir oluş, bir hareket bildiren çekimli eyleme, eylemsiye ve eylem görevli sözcüklere yüklem denir. Cümlenin ana ögesidir. Hem isim hem de fiil cümlesinde bulunur.

Örnek: Seninle bir gün mutlaka hesaplaşacağım. Hesaplaşacağım şeklinde ifade edilen koyu punto ile yazılıp altı çizilen kelime (*gelecek zaman kipiyle çekimlenmiş fiil olup birinci tekil şahıs olan "ben"i ifade eder*)

Düzenli bir cümlede yüklem daima cümlenin sonunda bulunurken, özellikle şiir dili gibi kullanımlarda cümlenin herhangi bir yerinde bulunabilir. Böyle bir durumda ise cümle **devrik cümle** olur. (GENCAN, 2007, s.150)

2.1.3.2. Özne: Yüklemde bildirilen işi, oluşu, hareketi, durumu, kılışı yerine getiren; hakkında bilgi ve haber verilen ögedir. Yani yapanı veya olanı karşılayan unsurdur.

Örnekler:

A) Çocuklar bahçede top oynuyor. (Kim oynuyor?)

B) Hava bugün durgundu. (Ne durgundu?)

**Özne, yükleme sorulan “ne ve kim” sorularının cevabıdır. **

2.1.3.3. Nesne: Cümlede yüklem bildirdiği işten etkilenen öğedir. Nesne alan fiil aynı zamanda da ‘geçişli fiil’dir. Nesne almayan fiil ise ‘geçişsiz fiil’ olarak adlandırılır.

**Nesne yükleme sorulan “kimi, neyi ve ne” sorularına cevap verir. **

Nesneler hal ekini alıp almamalarına göre iki grupta incelenir.

2.1.3.3.1. Belirtili Nesne: Nesne görevinde bulunan söz, “i” hal ekini almışsa, nesneye belirtili nesne denir.

Örnek: “Çiçekleri annesine verdi.” cümlesinde “Çiçekleri” nesnesi “i” hal eki aldığından belirtili nesnedir.

2.1.3.3.2. Belirtisiz Nesne: Nesne görevinde bulunan söz “i” hal ekini almamışsa nesne, belirtisiz nesnedir.

Örnek: “Annesi için çiçek topladı.” cümlesinde “çiçek” nesnesi bu eki almamış ve belirtisiz nesne olmuştur.

2.1.3.4. Dolaylı Tümleç: Cümlede yönelme, bulunma ve ayrılma hali eklerinden birini almış olan isim öğeleri, cümlede dolaylı tümleç olarak işlev görür. Geleneksel dilbilgisi anlayışında buna yer tamlayıcısı da denir.

Bir cümlede farklı türden bile olsa birden fazla dolaylı tümleç bulunabilir.

Örnek: Evden okula yürüdü. Cümle içerisinde koyu punto ile yazılan ve altı çizili olan evden: 1. dolaylı tümleç (ayrılma hali) yine okula kelimesi de cümlede 2. dolaylı tümleçtir. (yönelme hali)

Cümlede dolaylı tümleci bulmak için, yükleme “a – de ve den” hallerini içerisinde bulunduran “kime, neye, nereye ve nereden” soruları sorulur.

2.1.3.5. Belirteç (Zarf) Tümleci: Cümlede yüklemi zaman, nicelik, araç, yön gibi çeşitli açılardan niteleyen ve herhangi bir ek almadan tamlayan öğelere belirteç (zarf) denir.

Örnek: Elimden geldiği kadar yardım ettim. Koyu punto ile yazılıp altı çizili kelime nasıl sorusuna cevap olup zarf tümlecidir. Yüklemi nicelik ve miktar bakımından nitelendirmektedir.

** Cümle içerisinde yükleme sorulan, nasıl, ne zaman, ne kadar, ne ile kiminle, hangi şartlarda, kim tarafından, niçin, ne kadar, hangi yöne... vs sorular zarf tümlecini buldurmaya yöneliktir.**

Konumuz olan temyîzi, Türkçe ile karşılaştırma yapabilmek için Türkçemizde cümlenin temel öğelerinden olmasa bile tamlamaların, temyîz konusuyla doğrudan ilintili olmasından dolayı, sıfat tamlamasının ve isim tamlamasının detaylı bir şekilde incelenmesi lazımdır.

2.2. SIFAT TAMLAMASI

İsimlerden önce gelerek onların anlamlarını sayı, renk, durum, hareket, biçim, yer, işaret ve soru yönlerinden tamamlayan; onları niteleyen ve belirten kelimelere sıfat denir. Bu iki kelimenin (sıfat ve isim) oluşturdukları kelime grubuna da sıfat tamlaması denir. < <http://stu.inonu.edu.tr/~fiyilmaz/S.htm>>

Sıfatlar görev ve anlam yönünden, yani kendilerinden sonra gelen isme kattıkları anlam yönünden önce ikiye, sonra daha alt başlıklara ayrılırlar:

1. Niteleme Sıfatları
2. Belirtme Sıfatları
 - 2.1. İşaret Sıfatları
 - 2.2. Sayı Sıfatları

2.2.1. Asıl sayı sıfatları

2.2.2. Sıra sayı sıfatları

2.2.3. Kesir sayı sıfatları

2.2.4. Üleştirme sıfatları

2.2.3. Belgisiz sıfatları

2.2.4. Soru sıfatları

2.2.1. Niteleme Sıfatları: İsimlerin şeklini, durumunu, hareketini, rengini kısacası kalıcı özelliklerini gösteren sıfatlardır. Niteleme sıfatları isimlere sorulan “nasıl” sorusunun cevabıdır.

Örnek 1: Penceresinden kavak ağaçları görünen / bir sağlık ocağı...

Örnek 2: Yanakları pembeleştiren / makaslar...

Örnek 3: Uçuşan / pamukçuklar...

2.2.2. Belirtme Sıfatları: İsimleri sayı yönünden tamamlayan; yerlerini işaret eden; özelliklerini belli belirsiz olarak bildiren; onların özelliklerini soran, sıfatların tümüne belirtme sıfatları denir.

Bu adam, o adam, şuradaki adam, (herhangi) bir adam, bir (tane) adam, kaçınıcı adam, hangi adam? gibi kelimeler belirtme sıfatını belirler.

- Belirtme sıfatları varlıkların geçici özelliklerini bildirirler.
- Belirtme sıfatı kendi içerisinde alt başlıklara ayrılır.

2.2.2.1. İşaret Sıfatları: İsimleri işaret ederek belirten ve yerlerini bildiren sıfatlardır. “Bu, şu, o, öteki, beriki, böyle, şöyle...” gibi sıfatlara işaret sıfatı denir.

Örnek 1: Bu soruyu kim cevaplayacak?

Örnek 2: Kitabı şu genç almıştı.

Örnek 3: O eşyaları nereye götürüyorsun?

Örnek 4: Öteki sorulara geçiniz.

Örnek 5: Beriki masaları da taşıdık.

2.2.2.2. Sayı Sıfatları: İsimlerin sayılarını, bölümlerini, sıralarını, parçalarını kesin olarak belirten sıfatlardır. Sayı sıfatlarının çeşitleri şunlardır:

2.2.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları: İsimlerin sayılarını kesin olarak belirten sıfatlardır:

Örnek 1: Her gün iki saat ders çalışır, bir saat de kitap okurum.

Örnek 2: Bir ağaç bile bırakmamışlar; kesmişler.

Örnek 3: Yüz yıl öncesine geri döndük.

Örnek 4: Beş milyon ton patates...

8 Cm ip, 2 m kumaş, 100 ton kömür, 3 kg şeker... gibi tamlamalar asıl sayı sıfat tamlamasıdır.

- Başında asıl sayı sıfatlarından biri bulunan bir isme çoğul eki getirilmez. “Beşevler, Altmışevler, Yedi Cüceler, üç aylar, Kırk Haramîler, beş milyonlar, on milyonlar (banknotlarımız)” gibi örnekler bu kurala uymaz.

- Sayı sıfatlarıyla niteleme sıfatları artarda kullanılırsa sayı sıfatı önce gelir: İki değerli arkadaş, üç kırık cam... vb.

2.2.2.2.2. Sıra Sayı Sıfatları: İsimlerin sıralarını, derecelerini belirten sıfatlardır. “-nci, ıncı, uncu, üncü-” eki veya sayının sonuna nokta konulmak suretiyle ifade edilir.

Örnek: 77. yıl, 11’inci bölüm, birinci gün, ikinci gelişimiz, üçüncü kişiler, ikinci katlar...

- “ilk” kelimesi birinci anlamındadır:

Örnek: İlk (birinci) caddeden sağa dönün.

- “Son, sonuncu, ortanca” kelimeleri de sıra sayı sıfatıdır.

Örnek: Son fırsat, ortanca çocuk, sonuncu kişi...

2.2.2.2.3. Kesir Sayı Sıfatları: İsimlerin, bütünü kaçta kaç olduğunu gösteren sıfatlardır.

Örnek: Yüzde bir ihtimal, yarım ekmek, çeyrek (dörtte bir) ekmek, yarıyıl, iki buçuk lira...

Bu tamlamalarda tamlanan çoğul yapılabilir.

Örnek: Kardeşlerin üçte bir payları var.

Tamlayan çoğul yapıp tamlananla yeri değiştirilebilir:

Örnek: Yüzde otuz artış düşünülüyor. → Düşünülen artış yüzde otuzlardadır.

2.2.2.2.4. Üleştirme Sayı Sıfatları: İsimlerin bölümlere ayrıldığını, bölüştürüldüğünü gösteren sıfatlardır. “-(ş)er” ekiyle yapılır.

Örnek: Üçer kişi, ikişer elma, yedişer kişi, ellişer milyon, birer gün arayla... vs.

2.2.2.2.5. Topluluk Sayı Sıfatları: Bir defada doğan birden fazla kardeşler için kullanılır. “z” sessiz harfi ile ifade edilir. Bunlardaki “z” sesi çokluk bildirir. Tamlanan çoğul olabilir.

Örnek: Üçüz bebek, beşiz çocuklar...

2.2.2.3. Belgisiz Sıfatlar:

İsimlerin sayılarını ve miktarlarını kesin olarak değil, yaklaşık, aşağı yukarı, belli belirsiz bildiren sıfatlardır. “Bir, birkaç, birçok, az, çok, biraz, birtakım, bütün, bazı, tüm, her, hiçbir, herhangi bir, kimi... gibi kelimelerle ifade edilir.

Örnekler: Başka bir boyut, kimi insanlar, bir yaz günü, bazı sıfatlar, herhangi bir zaman, her soru, birtakım insanlar, birkaç kişi, tüm insanlar, bütün varlıklar... vb.

Bunlardan bazılarının belirttiği isimler çoğul eki alamaz, bazılarının tamlananları çoğul olmak zorundadır; bazılarının de yerine göre tekil de olabilir, çoğul da olabilir.

Örnek 1: Bütün insan→ bütün insanlar

Örnek 2: Birkaç kişi→ birkaç kişiler

Örnek 3: Çoğu insan→ çoğu bitkiler

- Asıl sayı sıfatı olan “bir” ile belgisiz sıfat olan “bir” karıştırılabilir. “bir” kelimesi “tek” kelimesinin karşılığı ise asıl sayı sıfatıdır. Değilse belgisiz sıfattır.

Örnek 1: Bir çiçekle yaz olmaz. Bir tane çiçek, asıl sayı sıfatıdır.

Örnek 2: Onu bir akşam vakti gördüm. Herhangi bir akşam vakti belgisiz sıfattır.

2.2.2.4. Soru Sıfatları: Soru sıfatları, isimlerin nitelik ve niceliklerini soru yoluyla öğrenmeyi amaçlayan, cevapları herhangi bir sıfat olan kelimelerdir. “Ne, nasıl, nice, ne gibi, ne biçim, kaç, kaçınıcı, kaçır, hangi, ne türlü...”gibi kelimeler soru sıfatı olan kelimeler olduğu gibi bunların cevapları da yine soru sıfatıdır.

- Soru sıfatları cümleyi soru cümlesi yapar. Bazı durumlarda da yapmaz:

Örnek 1: Bu nasıl bir dünya; hikâyesi zor...

Örnek 2: Nasıl kitaplardan hoşlanırsın?

- Soru sıfatlarıyla da sıfat tamlaması oluşturulur.

Örnek 1: Kaç gün sonra geleceksin?

Örnek 2: Eve giderken hangi otobüse bineceğiz?

Konumuzun daha iyi anlaşılması için sıfatlarla ilgili örnekler verelim. Bu sıfat tamlamalarını koyu punto ile ifade edelim.

Örnekler:

Hangi çılgın bana zincir vuracakmış şaşarım.

Kaçınıcı sınıfta okuyor?

Ne gün geleceğini söyledi mi?

Kaçar kişilik gruplar hâlinde gideceğiz?

Kaçta kaç hisse istersin?

- Not: “ne” kelimesi bazen sıfat, bazen zarf, bazen de zamir olarak kullanılabilir.

Ne bakıyorsun? (Zarf)

Ne almak istiyorsun? (Zamir)

Ne gün geleceksin? (Sıfat)

Bugün ne çalıştık ama! (Zarf)

2.3. İSİM TAMLAMASI

Aralarında anlam ilgisi bulunan, iki veya daha çok isimden meydana gelen söz gruplarına İSİM TAMLAMASI denir. <<http://mitoloji.info/edebiyat-nedir/isim-tamlamalari.nedir>>

İsim tamlamalarında birinci isim tamlayan, ikinci isim tamlanandır. Tamlayan veya tamlananın ek alma durumuna göre isim tamlamaları dörde ayrılır:

2.3.1. Takısız İsim Tamlaması: Bir tamlamada tamlayan ve tamlanan isim veya isim soylu kelime olup ek almazsa takısız tamlama oluşur.

Örnekler:

Gümüş çerçeve, Demir kapı

Tamlayan Tamlanan, Tamlayan Tamlanan

2.3.2. Belirtisiz İsim Tamlaması: Bir isim tamlamasında tamlayan ek almaz, tamlanan ek alırsa belirtisiz isim tamlaması meydana gelir.

Örnekler:

Soba boru - s -u, Pencere cam - ı

Tamlayan Tamlanan, Tamlayan Tamlanan

* Belirtisiz isim tamlamasını bulmak için tamlanana “-ne” sorusunu sorarız. “Nasıl, ne kadar, kaç, hangi” gibi sorular sıfat tamlamasını buldurur.

< <http://www.edebiyatogretmeni.com/frmt112/sifatlar>>

2.3.3. Belirtili İsim Tamlaması: Tamlayanında tamlananında ek aldığı isim tamlamalarına belirtili isim tamlaması denir.

Örnekler: Ev - in pencere -s - i, Dolab - ın kapak - ı, Ceket - in düğme - s - i
Tamlayan Tamlanan, Tamlayan Tamlanan, Tamlayan Tamlanan

2.3.4. Zincirleme İsim Tamlaması: Birden fazla isimin peş peşe gelerek oluşturdukları tamlamaya zincirleme isim tamlaması denir.

Örnek 1: Bahçe kapısı-nın anahtar-ı...

B.siz isim tam. + İsim

Zincirleme isim tamlaması.

Örnek 2: Çevre yolu-nun ağaçlandırma çalışmaları...

B.siz isim tam. + B.siz isim tamlaması.

Zincirleme isim tamlaması.

3. BÖLÜM

ARAPÇANIN SÖZ DİZİMSEL ÖZELLİKLERİ

(CÜMLE YAPISI)

Bir dili iyice bilip anlamak için o dilin cümle yapısını iyi bilmek gerekir. Bir de o dille başka bir dil arasında karşıtısal bir çözümleme yapacaksın her iki dil olan anadil ile hedef dilin cümle yapısını iyice kavramak zorundasın. Bir dilin sözdizimsel özellikleri, cümledeki unsurların sıralanışı, o dili konuşan milletlerin düşünce ve ruh yapısını gösteren en mühim göstergedir. Kısaca söylemek gerekirse bir milletin dili, o topluluğun düşünce aynasıdır. Bunun içindir ki yabancı bir dili öğrenen kişi bir bakıma hâdiseleri değerlendirme açısından hedef dil ile temasa girmiş, az çok hedef dilin kültür yapısından etkilenmiş olur. İşte anadilin yapısını iyice kavramadan hedef dili anlamak doğru olmadığı için konumuzda önce anadilin cümle yapısını ortaya koyduk. Çünkü anadilini yeteri kadar bilmeyen bir insan başka bir dil öğrenmeye kalkarsa kendi dilini başka milletlerin dili gibi konuşur, anadilini yabancı dil gibi kullanmaya başlar. (MAKSUDOĞLU, 1992, s.335).

Şimdi kısaca Arapçanın sözdizimsel özelliklerini incelemeye çalışalım.

Arapçada cümle;

3.2.1. Yapı bakımından;

3.2.2. Anlamları bakımından;

3.2.3. Çeşitleri bakımından;

olmak üzere üç temel kısma ayrılır.

3.2.1. YAPI BAKIMINDAN ARAPÇA CÜMLE ÇEŞİTLERİ

3.2.1.1. Basit Cümle

3.2.1.2. Mürekkep (Birleşik) Cümle

3.2.1.1. Basit Cümle: Tek yüklemi bulunan, tek yargı bildiren cümleler yapı bakımından basit cümledir. Basit cümleyi belirleyen, tek yüklem, tek yargının bulunmasıdır. Yüklem dışındaki diğer öğelerin sayısı önemli değildir. <http://yoskatarum.blogcu.com/cumle-cesitleri_2534040.html>

Örnek: 1 - **تَعَلَّمَ التَّلْمِيزُ الْقِرَاءَةَ** - “Öğrenci okumayı öğrendi.”

2 – **لا تَتَكَلَّمْ كَثِيرًا!** - “Çok konuşma!” gibi tek bir yargı bildiren cümlelerdir.

Basit cümleler hem isim hem fiil cümlesi olabilir. Arapçada, cümleler genellikle basit yapılıdır. Eğer cümle fiille başlıyorsa fiil, isimle başlıyorsa isim cümlesidir. (MAKSUDOĞLU, 1992, s. 335)

3.2.1.2. Mürekkep (Birleşik) Cümle: İçinde birden fazla yargının bulunduğu cümleler, birleşik cümledir. Bu yapıdaki cümlelerde, esas yargıyı üzerinde bulunduran bir temel cümle ve bu temel cümleyi çeşitli yönlerden tamamlayan yan cümleler bulunur.

Arapçada mürekkep cümle kendi içerisinde iki kısma ayrılır.

3.2.1.2.1. Mürekkep İsim Cümlesi:

3.2.1.2.2. Mürekkep Fiil Cümlesi:

3.2.1.2.1. Mürekkep İsim Cümlesi: İsim ve isim soylu bir kelimeyle başlayıp birden fazla isim veya fiil cümlesinin birleşmesiyle oluşan cümledir.

Örnek: الصِدْقُ صَدِيقٌ يَنْفَعُ الْإِنْسَانَ فِي جَمِيعِ الْأَحْوَالِ “Doğruluk, insana, her durumda yararayan bir dosttur.”

3.2.1.2.2. Mürekkep Fiil Cümlesi: Temel cümle fiil cümlesi olmakla birlikte bu temel cümleye bağlı birden fazla isim ve fiil cümleciklerini bulunduran cümle çeşididir.

Örnek 1: رأيتُ طفلاً يلعبُ في الساحةِ “Alanda oynayan bir çocuk gördüm.”

Burada esas cümle رأيتُ طفلاً iken, يلعبُ في الساحةِ cümlesi, ana cümlemin mef’ûlun bihini niteleyen bir cümledir. Cümledeki esas görevi de mef’ûlun bihin sıfatıdır.

Örnek 2: أمرَ الضابطُ الجنودَ وليس لهم أيُّ سلاحٍ بأنْ يقتربوا منَ العدوِّ “Subay, kendilerinde hiçbir silah bulunmadığı halde, askerlere düşmana yanaşmalarını emretti.” (MAKSUDOĞLU, 1992, s.337)

Burada; أمرَ الضابطُ الجنودَ cümlesi, esas cümleyken; وليس لهم أيُّ سلاحٍ cümlesi ve بأنْ يقتربوا منَ العدوِّ cümlesi, yan cümleciklerdir. (MAKSUDOĞLU, 1992, s.337)

3.2.2. ANLAMLARI BAKIMINDAN CÜMLE ÇEŞİTLERİ

3.2.2.1. Olumlu Cümle,

3.2.2.2. Olumsuz Cümle,

3.2.2.1. Olumlu Cümle: Yüklem bildirdiği eylemin yapıldığını veya gerçekleşebileceğini belirten cümleler olumludur. Cümlemin herhangi bir ek almamış yalın hali olup, içerisinde bir olumsuzluk barındırmayan cümledir. Bu cümle isim cümlesi de olabilir fiil cümlesi de olabilir.

< http://www.edebiyatogretmeni.net/cumle_turleri.htm>

Örnek: دخلتُ بستانا جميلا منظره “Manzarası güzel bir bahçeye girdim.” (YAŞAR, 1996, s. 249) Burada olduğu gibi cümle fiille başladığı için fiil cümlesiyken, isimle başlayıp isim cümlesi de olabilirdi

3.2.2.2. Olumsuz Cümle: Yüklemin bildirdiği işin gerçekleşmediğini anlatan cümleler olumsuzdur. Olumlu isim cümlesi, “yok, değil” gibi olumsuzluk ekleriyle olumsuz yapılır. Olumsuz cümleler hem isim hem de fiil cümlesinden olabilir.

Örnek: لا يوجد كان مثلك “Senin gibisi bulunmaz.” (YAŞAR, 1996, s.236)

3.2.3. ÇEŞİTLERİ BAKIMINDAN CÜMLE TÜRLERİ

Kendi içerisinde iki kısma ayrılır.

3.2.3. 1. İsim Cümlesi,

3.2.3. 2. Fiil Cümlesi,

3.2.3. 1. İsim Cümlesi: Bir isim veya zamirle başlayıp, bir durumu, bir varlığın nasıl olduğunu haber veren, bir hüküm bildiren, mübtedâ ve haberden oluşan cümledir. (el-GALÂYİNÎ, 2006, s. 153)

3.2.3.1.1. Mübtedâ: İsim cümlesinin kendisiyle başladığı isimdir ve merf'ûdur.

Mübtedâda asıl olan, mârife olmak iken; haberde asıl olan nekra olmaktır.

Örnek 1: الرجلُ حاضرٌ “Adam buradadır.”

Örnek 2: نحنُ نحِبُ اللهَ “Bizler Allah’ı severiz.”

Birinci cümle isimle başlarken ikinci cümle zamirle başlamıştır. Birinci cümlede الرجلُ kelimesi mübtedâ iken, حاضرٌ kelimesi haberdur. İkinci cümlede ise نحنُ zamiri

mübtedâ iken **نَحْبَ اللَّهِ** ile başlayan fiil cümlesi haberdur. Ayrıca bu ikinci cümle kendi içerisinde i'rablanır. (YAŞAR, 1996, s.219)

3.2.3.1.2. Haber: Mübtedâ ile birlikte anlamlı bir cümle oluşturan kelime veya kelime grubudur. (YAŞAR, 1996, s.219) Haber de mübtedâ gibi mef'ûdur.

Örnek: **الطالبُ زكيٌّ** “Öğrenci zekidir.” derken görüldüğü dibi **زكيٌّ** kelimesi haber olup nekradır. Mübtedâyâ sayı ve cinsiyet bakımından uymuştur.

3.2.3.2. Fiil Cümlesi: Bir fiille başlayıp, işlenen, işlenmekte veya işlenecek olan bir işi anlatır.

Örnek: **يلعبُ الطفلُ** “Çocuk oynuyor.”

Fiil cümlesi en basit haliyle üç temel unsurdan oluşur.

- A) Fiil,
- B) Fâil,
- C) Mef'ûl,

3.2.3.2.1 Fiil: Bir iş, bir oluş, bir hareket bildiren kelimelere fiil denir. Yüklemden farkı ise yüklem hem isim hemde fiil cümlesinde bulunmasıdır. Fiil kendi içerisinde belirli kısımlara ayrılır ama burada konumuzla ilgisi olmamasından dolayı fiilin bölümlerine değinmeyeceğiz.

3.2.3.2.2. Fâil: Bir işi yapan, eden, işleyen demektir. Etken fiilde fiili yapana fâil denirken, edilgen fiilde ise fâile, nâibu-l fâil denilmektedir.

Etken fiilin fâiline **örnek:** **فتح الطالب الباب** “Öğrenci kapıyı açtı.” Cümlesindeki **الطالب** kelimesi etken çatılı bir cümle içerisinde olduğundan fâil konumunda iken;

Edilgen fiilin nâibu-l fâiline **örnek:** فَتَحَ البابُ “Kapı açıldı.” Cümlesinde birinci cümlede mef’ûlun bîh olan; الباب kelimesi bu edilgen çatılı cümlede nâibu-l fâil olmuştur.

3.2.3.2.3. Mef’ûl: Fâilin fiilinden etkilenen mansûb bir isimdir. (YAŞAR, 1996, s. 282)

Kendi içerisinde beş kısma ayrılır.

1-Mef’ûlun Bih,

2-Mef’ûlun Mutlak

3-Mef’ûlun Maa

4-Mef’ûlun Leh (Li eclih)

5-Mef’ûlun Fih,

3.2.3.2.3.1- Mef’ûlun Bih: Fâilin işlediği işten etkilenen isme mef’ûlun bih denir. Eğer fiil mef’ûlun bihten önce doğrudan doğruya, yalın halde gelmişse, yani fiille mef’ûl arasında harf-i cerr yoksa bu mef’ûle **sarih mef’ûlun bih**, eğer varsa **gayri sarih mef’ûlun bih** denir. (MAKSUDOĞLU, 1992, s.263)

Örnek 1: اشتريتُ قلماً “Bir kalem satın aldım.” قلماً kendisinden öncesinde herhangi bir harf-i cerr gelmediğinden **sarih mef’ûlun bihtir.**

Örnek 2: مررنا بالمكتبة “Kütüphaneye uğradık.” بالمكتبة Başına harf-i cerr geldiği için **gayri sarih mef’ûlun bihtir.**

3.2.3.2.3.2- Mef’ûlun Mutlak: Fiilden sonra fiilin manasını kuvvetlendirmek, çeşidini bildirmek ve sayısını beyan etmek için cümlenin fiili ile aynı kökten veya fiilin müteradifi ile aynı kökten gelebilen mansûb bir mastardır.

Örnek 1: كسر الولد الزجاج كسراً “Çocuk camı bir kırdı ki!” كسراً mastarı kırılma işini kuvvetlendirmektedir. Bu kelime burada te’kit için kullanılmış bir isim olup mef’ûlu mutlakdır.

Örnek 2: قعدتُ جلوساً “Bir oturuş oturdum.” Burada جلوساً kelimesi قعد fiilinin müteradifi olarak gelmiştir. Mef’ûlu mutlakdır.

3.2.3.2.3.3-Mef’ûlun Maa: Beraberlik ifade edebilmek maksadıyla مع anlamında ki (و)dan sonra gelen mansûb bir isimdir.

Örnek: سرتُ والنيلَ “Nil boyu yürüdüm.” Buradaki “و” beraberlik gösteren bir harftir. النيل ise fetha ile mansûb olmuş mef’ûlu maadır.

3.2.3.2.3.4-Mef’ûlun Leh (Li eclih): Fiilin ne için olduğunu, sebebini bildiren mastara mef’ûlun leh veya li eclih denir. Niçin? Sorusuna cevap teşkil eder.

Örnek: ولاتقتلوا أولادكم خشية إملاق “Çocuklarınızı geçim endişesiyle öldürmeyin.” (İsra Suresi; âyet 31)

Burada خشية kelimesi sebep bildirdiği için mef’ûlun leh (li eclih)dir.

3.2.3.2.3.5-Mef’ûlun Fih: Fiilin işlendiği yere ve zamana işaret eden mef’ûl türüdür.

Örnek: سبحان الذي اسرى بعبدہ ليلاً من المسجد الحرام الى المسجد أقصى “Her türlü eksiklikten münezzehtir olan O Allah ki kulunu bir gece Mescid-i Haram’dan Mescid-i Aksa’ya götürdü.” (İsra Suresi; 1. âyet)

Burada ليلاً kelimesi zaman bildirdiği için Mef’ûlun Fih’tir.

4. BÖLÜM

TEMYÎZ NEDİR? ÇEŞİTLERİ NELERDİR?

4. 1. Temyîz: Kendisinden önce geçen bir isimle ne kastedildiğini açıklayan veya işin ne bakımdan olduğunu beyan eden mansûb nekra bir isimdir. (YAŞAR, 1996, s.308)

Örnek: اشتریتُ صندوقاً تفاحاً “Bir sandık elma aldım.” Dediğimizde, dinleyen kişi صندوقاً kelimesinden bir sandık olduğunu anlar ama تفاحاً (elma) kelimesi zikredilmediği zaman, sandığın içerisinde ne olduğunu anlamayabilir. Çünkü sandık kelimesi belirsiz (mübhem) bir kelime olup, akla ilk gelen, ölçümü sandıkla yapılabilen her şey için kullanılmış olabilir. Acaba bu bir sandık olan şey elma mı? Portakal mı? Nar mı?...vs. olduğu belli olmaz تفاحاً (elma) kelimesi zikredildikten sonra bu belirsizlik ortadan kalkmış olur. İşte bu belirsizliği ortadan kaldıran mansûb ve nekra olan bu isme **temyîz** denir. Temyîzin bir diğer unsuru da mümeyyez olup; bu cümlede, mümeyyez olan kelime, temyîzi hacim bakımından nitelendiren صندوقاً kelimesidir ki buna açıklanan manasında **mümeyyez** denir. (YAŞAR, 1996, s.309)

Ayrıca yine bu cümle اشتریتُ صندوقاً من تفاح şeklinde de من harfi-cerri ile yazılabilirken, yine bu cümle اشتریتُ صندوق تفاح şeklinde izafetle de ifade edilebilir.

Temyîzin iki ayrı unsuru vardır ki; bunlara, تمييز (açıklayan) ve ممیز (açıklanan) denir. Bu unsurları yukarıdaki birinci cümle içerisinde gösterecek olursak صندوقاً kelimesine ممیز (açıklanan), تفاحاً kelimesine de تمييز (açıklayan) olur.

4.2. Mümeyyez: Melfûz (lafızda zikredilen) ve Melhûz (lafızda zikredilmeyen veya lafızda düşünülen) Mümeyyez diye iki kısma ayrılır. (HAMÂDÎ, ŞENÂVÎ, ŞEFİK ATA, 1991, s. 110)

4.2.1. MELFÛZ (Lafızda zikredilen) MÜMEYYEZ: Kendisiyle ilgili ağırlık, hacim, alan-uzunluk ve sayı belirten isimlerdir. (YAŞAR, 1996, s.310)

4.2.1.1. **Ağırlık Bakımından Melfûz Mümeyyez:** (من ناحية الوزن) İsmi, ağırlık bakımından niteleyen temyîz çeşididir.

Örnek: بَعْتُ قِنْطَارًا قَمْحًا (Bir kantar buğday sattım) Cümlesinde satılan bir kantar (yaklaşık olarak 44,930 kg) şeyin ne olduğunu belirten (قَمْحًا) kelimesi تَمْيِيزٌ (açıklayan) iken, قِنْطَارًا kelimesi de مَمْيِيزٌ (açıklanan)dır. Mümeyyez, temyîzi ağırlık bakımından nitelemektedir. Şimdi konunun daha iyi anlaşılması için bu temyîz çeşidi ile ilgili çokça örnek ve bu örneklerin tercümelerini verelim. (YAŞAR, 1996, s.309)

Tablo 1

VEZİN TEMYİZİ İÇİN ÖRNEKLER TABLOSU

المميّزُ المفوظ	
الأمثلة من ناحية الوزن	VEZİN TEMYİZİ İÇİN ÖRNEKLER
أ	بَعْتُ قِنْطَارًا قَمْحًا Bir kantar (156,4 kg) buğday sattım.(MAKSUDOĞLU,1992, s.277)
ب	اِشْتَرَيْتُ رَطْلَ بَلَحٍ Bir rıtl (460 gr) yaş hurma satın aldım. (CÂRİM, EMİN, 1963, s. 104)
ج	عِنْدِي مِثْقَالُ ذَهَبٍ Bir miskal (4,68gr) altınım var. (CÂRİM, EMİN, 1963, s. 104)
د	بَعْتُ دِرْهَمًا مِنْ فِضَّةٍ Bir dirhem (3,12gr) gümüş sattım.(YAŞAR, 1996, s. 312)
هـ	اِشْتَرَيْتُ السُّكَّرَ كِيلُو غَرَامًا Bir kilo şeker satın aldım.(HAMÂDÎ, ŞENÂVÎ, ŞEFİK ATA, 1991, s.113)
و	أَكَلْتُ خَلِيَّةَ عَسَلٍ Bir petek bal (yaklaşık 3 kg) yedim. (ENSÂRÎ, 761. s. 238)
ز	عِنْدِي مِثْقَالُ عِنَبٍ Bir miskal üzümüm var. (CÂRİM, EMİN, 1963, s. 104)
ح	بَاعَ التَّاجِرُ قِنْطَارًا صَابُونًا Tüccar bir kantar (156,4 kg) sabun sattı. (MAKSUDOĞLU, 1992, s.277)
ط	خَالِدٌ أَثْقَلُ مِنْكَ وَزْنًا Halit senden kilo olarak daha ağırdır. (HAMÂDÎ, ŞENÂVÎ, ŞEFİK ATA, 1991, s.112)
ي	أَحْضَرَ خَالِدٌ مَعَهُ رَطْلَ تَفَاحٍ Halit yanında bir rıtl (460 gr) elma getirdi. (CÂRİM, EMİN, 1963, s.104)
ك	مَا فِي رَأْسِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ عَقْلًا Onun kafasında zerre miktarı akıl yok. (el-GALÂYİNÎ, 2006, s.428)

ل	لَكَ قَنْطَارٌ دَبِييًّا	Senin bir kantar (156,4kg) kuru üzümün var. (MAKSUDOĞLU,1992, s.277)
م	اِشْتَرَيْتُ الْمَوْزَ مِنَ السُّوقِ كَيْلُو غَرَامًا	Çarşıdan 1 kg muz satın aldım. (HAMÂDÎ, ŞENÂVÎ, ŞEFİK ATA, 1991, s. 110)
ن	أَعْطَيْتُ الْفَقِيرَ رَطْلًا مِنْ سَكَّرٍ	Fakire bir rıtl (460 gr) şeker verdim. (CÂRİM, EMİN, 1963, s. 104)
س	زَيْنٌ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النَّسَاءِ وَالْبَيْنِ وَالْفَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ.....	İnsanlara şehvet hissi, oğullar, kantar altınlar, gümüşler... sevdirdi. (Âli İmran Sûresi;14.âyet)

*(Altı çizili kelimeler vezin temyîzi olup, örneklerin bir kısmı verilen kaynaklardan aynen alınmış, bazı örnekler ise kaynaklarda geçen başka örneklere benzetilerek oluşturulmuştur.)

4.2.1.2. Hacim Bakımından Melfûz Mümeyyez:(من ناحية الكيل) İsmi, hacim itibariyle niteleyen temyîz çeşididir.

Örnek: شَرِبَ أَحْمَدُ كُوبًا لَبْنًا (Ahmet bir bardak süt içti) Cümlesinde كُوبًا kelimesi hacim bildiren bir nesnenin ismi olup ممييز (açıklanan) iken, لَبْنًا kelimesi ise تمييز (açıklayan) kelime olup, hacim bakımından nitelendirilmiştir. Temyîzin bu çeşidi ile ilgili örnekler şöyledir.

Tablo 2

HACİM TEMYÎZİ İÇİN ÖRNEKLER TABLOSU

الممييزُ الملفوظُ		
الأمتلة من ناحية الكيل	HACİM TEMYÎZİ İÇİN ÖRNEKLER	
أ	شَرِبَ أَحْمَدُ كُوبًا لَبْنًا	Ahmet bir bardak süt içti. (YAŞAR, 1996, s. 312)
ب	عَدَّ عَلِيٌّ كَأْسَ نَقُودٍ	Ali bir kese para saydı. (MAKSUDOĞLU,1992, s.277)
ج	أَكَلَ الْحِصَانُ قَبِيضَ شَعِيرٍ	At avuçlar dolusu arpa yedi. (HAMÂDÎ, ŞENÂVÎ, ŞEFİK ATA, 1991, s. 112)
د	اِشْتَرَيْتُ قَدْحًا سِمْسِيمًا	Bir kâse(1,96 litre) susam satın aldım. (HAMÂDÎ, ŞENÂVÎ, ŞEFİK ATA. 1991, s. 111)

هـ	إِشْتَرَيْتُ كَيْسًا سَكْرًا	Bir kese şeker satın aldım. (MAKSUDOĞLU,1992, s.277)
و	بَعْتُ صُنْدُوقَ تَفَاحٍ	Bir sandık elma sattım. (YAŞAR, 1996, s. 312)
ز	إِشْتَرَيْتُ سَلَّةَ فُلْفُلٍ	Bir sepet biber satın aldım. (YAŞAR, 1996, s. 312)
ح	شَرَبْتُ شُورْبَةَ الْعَدَسِ طَبَقًا	Bir tabak mercimek çorbası içtim. (el-ĞALÂYÎNÎ, M. 2006, s. 428)
ط	شَرِبَ أَحْمَدُ قَدْحًا مِنْ عَصِيرِ بُرْنُقَالٍ	Ahmet bir kâse (1,96 litre) portakal suyu içti. (CÂRİM, EMİN, 1963, s. 104)
ي	تَنَاوَلَ الْمَرِيضُ مِلْعَقَةً مِنَ الشَّرْبَةِ	Hasta bir kaşık çorba içti. (DİB Hacılar için Pratik Arapça Konuşma Klavuzu)
ك	أَكَلَ أَحْمَدُ وَمُحَمَّدٌ قَدْرًا مِنْ طَعَامِ الْأَرْزِ	Ahmet ve Muhammet, bir tencere pirinç pilav yediler. (el-ĞALÂYÎNÎ, 2006, s. 428)
ل	بَاضَتِ الدَّجَاجَةُ سَلَّةً مِنَ الْبَيْضِ	Tavuk bir sepet yumurta yumurtladı. (CÂRİM, EMİN, 1963, s. 104)
م	أَخَذَ التَّاجِرُ بِشَاحِنَةً مِنَ الْعِنَبِ	Tüccar bir kamyon dolusu üzüm götürdü. (el-ĞALÂYÎNÎ, 2006, s. 428)

* (Altı çizili kelimeler keyl (hacim) temyîzi olup, örneklerin bir kısmı verilen kaynaklardan aynen alınmış, bazı örnekler ise kaynaklarda geçen başka örneklere benzetilerek oluşturulmuştur.)

4.2.1.3. Uzunluk ve Alan Bakımından Melfûz Mümeyyez (من ناحية المساحة)

İsimi uzunluk ve alan bakımından niteleyen temyîz çeşididir.

Örnek: اشترت زينبُ زراعاً حريراً Zeynep bir arşın (yaklaşık bir metre) ipek kumaş satın aldı. Cümlesinde حريراً kelimesi تمييز (açıklayan) iken, زراعاً kelimesi ise ممیز (açıklanan)dir.

Tablo 3
MİSÂHA TEMYİZİ İÇİN ÖRNEKLER TABLOSU

المميّر المفوظ		UZUNLUK VE ALAN TEMYİZİ İÇİN ÖRNEKLER
الأمثلة من ناحية المساحة		
أ	اشترت زنبُ زراعاً حريراً	Zeynep bir zira (65,6 cm) ipek satın aldı. (HAMÂDÎ, ŞENÂVÎ, ŞEFİK ATA, 1991, s.118)
ب	لأملك شبراً أرضاً	Bir karış araziye bile sahip değilim. (YAŞAR, 1996, s.312)
ج	زرعتُ فدانا أرزاً	Bir fectan (4200 m ²) pirinç ektim. (HAMÂDÎ, ŞENÂVÎ, ŞEFİK ATA, 1991, s. 112)
د	زرعتُ جريباً نخلاً	Bir dönüm hurma diktim. (YAŞAR, 1996, s. 312)
هـ	بيتي أكبر من بيتك مساحةً	Benim evim senin evinden alan bakımından daha büyüktür. (YAŞAR, 1996, s.312)
و	بيئته مدرستنا واسعة مجالاً	Okulumuzun çevresi, saha bakımından geniştir. (el-ĞALÂYİNÎ, 2006, s.428)
ز	اشتريت عشرة أمتار قماشاً	On metre kumaş satın aldım. (SEYYİD, RUFÂÎ, 1948, s.110)
ح	تبلغ مساحة الغرفة خمسة أمتار	Odanın alanı 5 m ² 'ye ulaşıyor. (SİNÎ, ABDÜLAZİZ, HUSEYİN, 1986, s.222)
ط	طوكيو أكبر المدن مساحةً	Tokyo alan bakımından en büyük şehirdir. (HAMÂDÎ, ŞENÂVÎ, ŞEFİK ATA, 1991, s. 110)
ي	جرى الأرنب حوالي ميلاً	Tavşan yaklaşık bir mil koştu. (SİNÎ, ABDÜLAZİZ, HUSEYİN, 1986, s. 222)
ك	الشمس أكبر حجماً من القمر	Güneş hacim olarak aydan daha büyüktür. (CÂRİM, EMİN, 1963, s. 104)
ل	أنا أكبر منك طولاً	Ben boy olarak senden uzunum. (CÂRİM, EMİN, 1963, s. 104)
م	في ساحة القتال ثلاثة آلاف جندي	Savaş meydanında üç bin asker var. (SİNÎ, ABDÜLAZİZ, HUSEYİN, 1986, s.222)
ن	مساحة غرفة القاعة أوسع وأكبر من المطبخ عرضاً وطولاً	Uzunluk ve genişlik olarak oturma odası mutfaktan daha büyük ve daha geniştir. (ENSÂRÎ, (H. 761, s. 238)
س	الميل أربعة آلاف زراعاً	Bir mil 4000 ziradır. (MAKSUDOĞLU,1992, s.277)

* (Altı çizili kelimeler misâha (uzunluk ve alan) temyîzi olup, örneklerin bir kısmı verilen kaynaklardan aynen alınmış, bazı örnekler ise kaynaklarda geçen başka örneklere benzetilerek oluşturulmuştur.)

4.2.1.4. Sayı Bakımından Melfûz Mümeyyez (من ناحية العدد) İsmi sayı bakımından kaç tane olduğunu belirten temyîz çeşididir.

SAYILARIN TEMYÎZİ (تمييز الاعداد)

Sayıardan sonra gelen nekra isme, sayıların temyîzi denir. Sayıardan sonra gelen bu temyîzler aşağıda ifade edileceği üzere ya mecrûr veya mansûb olarak gelirler.

Temyîzleri Bakımından Sayılar Kendi İçerisinde Dört Grupta Toplanır. Ancak sıra sayı sıfatlarını da bu gruba dâhil ederek beş grupta toplayacağız.

4.2.1.4.1. Müfret Sayılar: 1 ile 10 arası sayılar ve 100 ve 1000 sayılarıdır.

4.2.1.4.2. Mürekkeb Sayılar: 11–19 ve aralarındaki sayılardır.

4.2.1.4.3. Ma'tûf ve Ma'tûfun Aleyh Sayılar: 21'den başlayıp aralarında 30,40,50 gibi ukûd sayılar olmayan 99'a kadar devam eden sayılardır.

4.2.1.4.4. Ukûd Sayılar: 20,30,40,50,... gibi 20'den başlamak suretiyle 10'arlı olarak 100'e kadar 100 hariç devam eden sayı düzeneğidir.

4.2.1.4.5. Sıra Sayıları: Sayılarda sırayı belirlemek için kullanılan, Türkçemizde ise sayının sonuna nokta konulmak suretiyle beşinci, sekizinci, onuncu... gibi sayıların sonunda (inci-ıncı) ifade eden kelimelerdir. Arapçada sıra sayıları oluşturulurken rakamları فاعل ve فاعلة kalıplarına benzetilerek meydana getirilir.

4.2.1.4.1. MÜFRET SAYILAR

1 ile 10 arası sayılar ve 100 ve 1000 sayılarıdır.

“1 ve 2” sayıları hariç diğer sayılar sayılandan önce gelir. Bir ve iki sayıları ister müfret, ister mürekkeb, ister ma'tûfun aleyh olsunlar daima sayılana müzekkerlik ve müenneslik bakımın uyarlar.

Örnek 1: جَاءَ رَجُلٌ وَاحِدٌ “Bir adam geldi.” derken önce adamı zikrederiz. Yada sayıyı hiç söylemeden direk olarak رَجُلٌ جَاءَ şeklinde söyleyebiliriz. Müzekker veya müennes olması cümledeki durumuna göre değişir. Örnekte sayı, sayılana müzekkerlik - müenneslik bakımından uymuştur.

Örnek 2 : جَاءَ رَجُلَانِ اِثْنَانِ “İki adam geldi.” derken de bir rakamında olduğu gibi iki sayısında da sayılan önce gelmiş, sayı sayılana müzekkerlik - müenneslik bakımından uymuştur.

İki şey için tesniye (ikil) yapısı kullanılır.

Örnek:

- 1 رَجُلَانِ iki adam veya nasb halinde رَجُلَيْنِ şeklinde gelir.
- 2 طِفْلَتَانِ iki kız çocuğu veya nasb ve cerr halinde طِفْلَتَيْنِ şeklinde gelir.

İkil sayının (tesniyenin) zikredilmesinde de bir sayısında olduğu gibi genellikle sayıyı zikretmeden direk olarak ismin ikil hali zikredilir, sayı zikredilmez.

Örnek: جَاءَ رَجُلَانِ اِثْنَانِ “İki adam geldi.” Şeklinde söylenmesi gerekirken اِثْنَانِ kelimesi zikredilmeksizin direk; جَاءَ رَجُلَانِ olarak ifade edilir. İ'rap alırken ise, cümledeki konumuna göre raf halinde (ان), nasb ve cer halinde de (ين) ile i'rap alırlar.

3 ile 10 arandaki sayıların temyîzi ise, cem’i ve mecrûr olurlar. Temyîz ve adet cinsiyet bakımından birbirinin zıddı gelir.

Örneğin:

1- رأيتُ ثلاثة رجالٍ “Üç adam gördüm” derken burada adetle, (sayı) madûd (sayılan) zıt cinsten olup, temyîzi cem’i (çoğul) ve mecrûr (esreli)dur.

2- قَدِمْتُ ثَلَاثَ نِسْوَةٍ “Üç kadın geldi” derken sayı ve sayılan birbirlerine zıt cinsten olup, temyîzi cem’i ve mecrûrdur.

4.2.1.4.2. MÜREKKEB SAYILAR

11 ile 19 arasındaki sayıların temyîzidir. Bu sayılar müfret ve mansûb olup, fetha üzerine mebnîdir. Ayrıca sayılanın son harekesi iki üstün olur. Yalnız burada 12 sayısında bir farklılık vardır ki 12 sayısının onlar basamağı da diğer mürekkep sayılarda olduğu gibi fetha üzeri mebnî olmasına rağmen birler basamağı mu’rebdir. Mürekkep sayıların, 11 ve 12 hariç hepsinde sayılan ile onlar basamağı aynı cins, birler basamağı ile de sayılan zıt cinsten olup ve müfret olarak gelir.

11 ve 12 sayılarında ise hem birler basamağı olan bir ve iki rakamları hem de onlar basamağı olan bir rakamı müzekkerlik – müenneslik (dişillik – erillik) bakımından sayı ile sayılanlar birbirleri ile uyuşurlar.

Örneğin:

- a. رأيتُ أَحَدَ عَشَرَ طِفْلاً “11 erkek çocuk gördüm.”
- b. رأيتُ إِحْدَى عَشْرَةَ طِفْلاً “11 kız çocuk gördüm.”
- c. جَاءَ اثْنَا عَشَرَ طِفْلاً “12 erkek çocuk geldi.”
- d. رأيتُ اثْنَيْ عَشَرَ طِفْلاً “12 kız çocuğu gördüm.”
- e. جَاءَ ثَلَاثَةَ عَشَرَ طِفْلاً “13 erkek çocuk geldi.”
- f. جَاءَتْ ثَلَاثَ عَشْرَةَ طِفْلاً “13 kız çocuk geldi.”

Cümlelerinde temyîz olan **طِفْلا** ve **طِفْلة** isimleri fetha üzere mebnî olarak gelirken, a ve b şıklarında 11 sayısının birler ve onlar basamağının her ikisi de sayılanla aynı cinsten, e ve f şıklarında ise 13 sayısının onlar basamağı ile sayılan aynı cinsten, birler basamağı ile de farklı cinsten gelmiştir.

On iki sayısının sadece birler basamağı olan iki sayısı mu'rabdır. **جَاءَ اثْنَا عَشَرَ طِفْلا** "12 erkek çocuk geldi."

رَأَيْتُ اثْنَيْ عَشَرَ طِفْلا "On iki kız çocuğu gördüm." derken 12 rakamının birler basamağındaki iki sayısı mu'reb olduğundan, i'rab alırken ref halinde (ى), nasb ve cer halinde de (ي) ile i'rab alır. Onlar basamağı ise, diğer mürekkebe sayılarda olduğu gibi fetha üzere mebnîdir.

4.2.1.4.3. MA'TÛF VE MA'TÛFUN ALEYH SAYILAR

20'den büyük sayılar birbirine (و) ile bağlanıp iki bölümden oluşur ve bu sayı mu'rab olup adet ve ma'dûd (sayı ve sayılan) 1 ve 2 hariç, birler basamağından farklı cinsten gelirler. Fakat 21, 22, 31, 32... gibi rakamlarda ise 1 ve 2 sayısı sayılanla aynı cinsten gelir

Örneğin:

- **جَاءَ وَاحِدٌ وَعِشْرُونَ رَجُلًا** "21 adam geldi."
- **جَاءَتِ اثْنَتَانِ وَثَلَاثُونَ طِفْلةً** "32 kız çocuğu geldi."

Her iki şıkta da sayılanla birler basamağı aynı cinsten gelmiştir.

* 300–900 arasındaki yüzlük sayma sayılarının temyîzi ise müfret olup, izafet ile mecrûr olurlar. Müzekker ve müenneslikleri yoktur. 100 sayısı daima müfret olarak bulunurken, cümlenin içerisindeki konumuna göre i'rab alır. 200 sayısı ise tesniyenin i'rabı gibidir.

Örneğin: اشتریتُ تسعمائة دفتر “900 defter satın aldım.” derken temyîz olan دفتر kelimesi müfret ve bir önceki kelimenin muzâfın ileyhi olduğu için mecrûr gelmiştir. Ayrıca تسعمائة kelimesi bitişik yazılmıştır.

4.2.1.4.4. UKÛD SAYILAR

Bunlar, 20, 30, 40, 50, ... 90 gibi onluk sayma sayıları olup, müzekkerlik ve müenneslik bakımından değişmezler. Bu sayıların sayılanları müennes olsa da müzekker olsa da sayının şekli aynen kalır, değişmez. Ama i’rap alırken raf halinde (ون) ile, nasb ve cerr halinde de (ين) ile i’rablanırlar. Temyîzlerini ise müfret mansûb olarak alırlar.

Örneğin: حضرت أربعون طالبة “40 kız öğrenci geldi.” derken أربعون kelimesi ukûd sayısı olduğu için طالبة kelimesi müennes olmasına rağmen bu sayıda değişme olmamış, temyîzi olan bu kelime müfret mansûb gelmiştir. 40 rakamı fâil konumunda olduğu için (ون) ile i’rablanmıştır.

4.2.1.4.5. SIRA SAYILARI

Sayılarda sırayı belirlemek için kullanılan, Türkçemizde ise sayının sonuna nokta konulmak suretiyle beşinci, sekizinci, onuncu... gibi; sayıların sonunda (inci-ıncı) ifade eden kelimelerdir. Sıra sayıları oluşturulurken rakamları فاعل ve فاعلة kalıplarına benzetilerek meydana getirilir. الثاني, الثالث, الرابع... şeklinde müzekker siygası oluşturulurken, sıra sayılarının müennesleri “الأول” hariç sonlarına (ة) eklenerek yapılırken, bu kelimenin müennesi ise أولىdır. Bu sayılar sıfat mevsûf gibi cinsiyet, sayı, mârifelik- nekralık ve i’rab bakımından birbirine uyarlar.

Örnek: جاء الطالب الثالث “Üçüncü çocuk geldi” derken mârifelik- nekralık, cinsiyet, sayı ve fâil olması dolayısıyla i’raplarının raf olması bakımından ma’dûd ile adet birbirine uymuştur. Şimdi sayılarla ilgili örnekleri bir tablo içerisinde ifade edelim.

Tablo 4

SAYI TEMYİZİ İÇİN ÖRNEKLERLER TABLOSU

المميّزُ المفلوظُ		SAYI TEMYİZİ İÇİN ÖRNEKLER
الأمثلة لتمييز الاعداد		
أ	عَرَسْتُ ثَلَاثَةَ أَشْجَارٍ	Üç ağac diktim. < www.drmosad.com/index52.htm >
ب	”إِنِّي رَأَيْتُ فِي الْمَنَامِ أَحَدَ عَشَرَ كَوْكَبًا	Şüphesiz rüyamda 11 yıldız gördüm. (Yusuf Suresi; 4. âyet)
ج	يُوجَدُ فِي السَّنَةِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا	Bir senede 12 ay bulunur. < www.drmosad.com/index52.htm >
د	حَارَبَ فِي الْمَعْرَكَةِ وَاحِدًا وَعِشْرُونَ رَجُلًا يَحِبُّونَ اللَّهَ	Savaşta Allah’ı seven 21 adam çarpıştı.<www.schoolarabia.net/arabic/altmez/altmeez1.htm>
ه	فِي كُلِّ الْأَمْتَلَةِ خَمْسَةَ عَشَرَ سَطْرًا	Her örnekte on beş satır vardır. (HAMÂDÎ, ŞENÂVÎ, ŞEFİK ATA, 1991, s. 110)
و	إِنِّي اِنْتَبَرْتُكَ ثَلَاثِينَ عَامًا وَلَكِنْ لَمْ تَجِيءْ	Seni 30 yıl bekledim ama gelmedin. (CÂRİM, EMİN, 1963. s. 104)
ز	يَجِبُ عَلَيْكَ أَنْ تَذْهَبَ حَوَالِي مَائَتِينَ وَخَمْسِينَ كِيلُو مَتْرًا لِكِي تَصِلَ إِلَيْهِ	Oraya ulaşabilmen için yaklaşık 250 km gitmen gerekir. (CÂRİM, EMİN, 1963. s. 104)
ح	يَجْلِسُ ثَلَاثَةُ تَلَامِيذٍ عَلَى كُلِّ الْمَقْعَدِ فِي صَفِّنَا	Sınıfımızda her sırada üç erkek öğrenci oturmaktadır.<www.schoolarabia.net/arabic/altmez/altmeez1.htm>
ط	ادْفَعُوا مَبْلَغًا وَقَدْرُهُ سَبْعَةٌ وَأَرْبَعُونَ قَرِشًا	Meblağı 47 kuruş olan miktarı ödeyiniz. (DİB Hacı Görevlileri için Pratik Arapça Konuşma Kılavuzu 2000)

ي	في اليوم أربعة وعشرون ساعة	Bir günde 24 saat vardır. < www.drmosad.com/index52.htm>
ك	قابلت عشر سيدات	On bayanla karşılaştım. (DİB Hac Görevlileri için Pratik Arapça Konuşma Kılavuzu 2000)
ل	تذاع نشرة الأخبار في الساعة الثامنة مساءً	Haber programı akşam saat 8,00 de yayınlanır. < www.drmosad.com/index52.htm>

* (Altı çizili kelimeler adet (sayı) temyîzi olup, örneklerin bir kısmı verilen kaynaklardan aynen alınmış bazı örnekler ise kaynaklarda geçen başka örneklere benzetilerek oluşturulmuştur.)

4.2.1.5. SAYI BİLDİREN BAZI KİNÂYE EDATLARI VE TEMYİZLERİ

Sayıya işaret eden bir takım edatlar vardır ki bunlara sayı kinâyesi edatları denilmektedir. (YAŞAR, 1996, s.310)

Bunlardan bazıları şunlardır. نيف, بضع, كذا, كم (الخبرية) وكم (إستفهامية)

A)- كم (كم الخبرية) ve كم (كم إستفهامية) soru edatı olan

Soru edatı olan كم ile sayı sorulur. Temyîzi ise müfret mansûbdur. Ancak başına harf-i cerr gelirse mecrûrda olabilir.

Örnek 1: "كم كتاباً إشتريت؟" Kaç kitap satın aldın?" derken كم soru edatından sonra gelen كتابا kelimesi temyîz olduğu için müfret ve mansûb olarak gelmiştir.

Örnek 2: "بكم ليرة إشتريت هذا البيت؟" "Bu evi kaç liraya satın aldın?" derken burada كم edatının başında ب harf-i cerr bulunduğ u için temyîzinin müfret ve mecrûr olarak gelmesi uygunken ancak mansûb olarak da gelebilir.

كم i **haberiyyeye** gelince; sayı çokluğunu ifade eder. Temyîzi ise ya müfret mecrûr veya cem'i mecrûr olabilir. Genelde temyîzinin başında **من** harf-i cerri bulunur.

Örnek 1: **كم سبيل قطع!** “Nice yollar kat ettim!” Burada izafetle mecrûr olmuştur. **من** harf-i cerri ile mecrûr olarak ise, **كم من سبيل قطع!** şeklinde de ifade edilebilir, aynı şekilde **سبيل** kelimesi **كم**'i haberiyyenin temyîzi olur.

Örnek 2 : **كم عبيد ملك!** “Nice kölelere sahiptin!” derken de temyîzi cem'i mecrûr gelmiştir.

B)- **كذا** Çokluk ifade etmek için kullanılan bir kelime olup, ya müfret gelir veya mükerrer (iki ve daha fazla) olarak yada ma'tûf olarak gelebilir. Temyîzi müfret ve mansûbdur

Örnekler:

1- **سمعتُ شاهداً كذا حديثاً ...** “Şöyle şöyle konuşan bir şahit duydum.”

2- **عرفتُ كذا كذا قانلاً...** “Şöyle şöyle bir tarifte bulundum.”

Burada **كذا** edatı iki defa zikredilmesine rağmen temyîzi olan “**قانلاً**” kelimesi müfret ve mansûb olarak bulunmuştur.

C)- **نيف** Bu kelime iki tane ukûd sayı arasındaki küsurlu sayıları ifade etmek için kullanılır.

Örnek: **غضبتُ نيفاً وسبعين شخصاً** “70 küsur kişiye kızdım.” derken kaydettiğim 70 ile 80 arasındaki bir insan gurubudur. Bu 71 de olabilir, 79 da olabilir. “**نيف**” kelimesi cümlede müfret ve mansûb olarak bulunur.

D)- **بضع** (3 ile 9) ve aralarında bulunan sayılara delalet eder. Müzekkerlik ve müenneslik bakımından bu rakamların hükmüne tabidir.

Örnek: رأيتُ بضعة رجالٍ ينتظرون الشهادة في سبيل الله “Allah yolunda şahadeti bekleyen birkaç (3 ile 9) adam gördüm.” Cümlesinde بضعة kelimesi fetha ile mansûb olup, temyîzi olan رجال kelimesi kesra ile mecrûr olmuştur. Ayrıca bu kelime müzekkerlik ve müenneslik bakımından (3 – 9) arası sayılarda olduğu gibi adet ma’dûd ilişkisi açısından birbirine zıttır. Konumuzla alakalı örnekleri şöyle sıralayalım.

Tablo 5

SAYI KİNÂYELERİ TEMYİZİ İÇİN ÖRNEKLER TABLOSU

المميّزُ الملفوظُ	
الامتثلة لبعض أدوات كناية العدد	SAYI KİNÂYELERİ TEMYİZİ İÇİN ÖRNEKLER
أ	كم كتاباً اشتريت؟ Kaç kitap satın aldın? (CÂRİM, EMİN, 1963, s. 104)
ب	بكم ليرةً اشتريت هذا البيت؟ Bu evi kaç liraya satın aldın? (el-ĞALÂYÎNÎ, 2006. s. 428)
ج	كم عبيدٍ ملكت! Nice kölelere sahiptin! (YAŞAR, 1996, s. 312)
د	سمعتُ شاهداً كذا حديثاً Şöyle şöyle diven bir şahit duydum. (MAKSUDOĞLU, 1992, s.277)
هـ	كم ليرةً أنفقت؟ Kaç lira harcadın? (DİB Hac Görevlileri için Pratik Arapça Konuşma Kılavuzu 2000)
و	عرفتُ كذا كذا قانلاً Şöyle şöyle diverek tarif ettim. (el-ĞALÂYÎNÎ, 2006, s. 428)
ز	غضبْتُ نيفاً وسبعين شخصاً 70 küsur kışıye kızdım. (CÂRİM, EMİN, 1963, s. 104)
ح	رأيتُ بضعة رجالٍ ينتظرون الشهادة في سبيل لله Allah yolunda şahadeti bekleyen birkaç adam (3 ile 9 arası) gördüm. (YAŞAR, 1996, s. 312)

ط	كم سبيل قطعت!	Nice yollar kat ettim! (YAŞAR, 1996, s. 312)
ي	كم أيام قضيت فيها حزن!	İçerisinde hüznün bulunan nice günler geçirdim! (CÂRİM, EMİN, 1963. s. 104)
ك	أنا ساهر نيفاً وعشرين ليلةً لدُهشةٍ رأياي	Rüyamın dehşetinden dolayı 20 küsur gecedir uykusuz sabahlıyorum. (YAŞAR, 1996, s. 312)
ل	بكم ليرة هذه السيارة؟	Bu araba kaç lira ? < www.schoolarabia.net/arabic/altmeez/altmeez1.htm >
م	ضحك عمر كذا كذا قايلا	Ömer şöyle şöyle diyerek güldü. (CÂRİM, EMİN, 1963. s. 104)
ن	كم داراً بنيت؟	Kaç ev yaptın? (SİNÎ. ABDÜLAZİZ, HUSEYİN, 1986, s. 222)
س	كان يذهب أحمد وهو كذا يقول	Ahmet şöyle diyerek gidiyordu. (el-GALÂYİNÎ, 2006. s. 428)

* (Altı çizili kelimeler adet (sayı) kinâyeleri temyîzi olup, örneklerin bir kısmı verilen kaynaklardan aynen alınmış, bazı örnekler ise kaynaklarda geçen başka örneklere benzetilerek oluşturulmuştur.)

4.3.2. MELHÛZ (lafızda zikredilmeyen veya lafızda düşünülen)

MÜMEYYEZ: Mümeyyezin bu çeşidi lafızda açıkça olmayıp zımnen var kabul edilir. Melhûz Mümeyyezin temyîzi ya mübtedâdan ya fâilden veya mef'ûlden dönüşmektedir.

Örnek 1: الرَّجُلُ اكْبَرُ مِنْ وِلْدِهِ جِسْمًا “Adam oğlundan bünyece daha büyüktür.” Burada جِسْمًا kelimesi temyîz olup mübtedâdan dönüşmüştür. Bu cümlenin asıl şekli şöyledir.

جِسْمٌ اكْبَرُ مِنَ جِسْمِ وِلْدِهِ şeklinde جِسْمٌ kelimesi burada mübtedâ olup zikredilmeksizin var kabul edilir.

Örnek 2: طابِتِ الْغُرْفَةِ حَرَارَةٌ “Odanın sıcaklığı iyileşti.” حَرَارَةٌ kelimesi fetha üzerine mansûb olup حَرَارَةُ الْغُرْفَةِ şeklinde olan cümle fâilden temyîze dönüşmüştür.

Örnek 3: زاد الله علماً و عقلاً “Allah onun ilmini ve aklını artırsın” Şeklinde dua ederken زاد الله علماً و عقلاً kelimeleleri mef’ûlden temyîze dönüşmüş olup aslen زاد الله علماً و عقلاً şeklindedir. Melhûz mümeyyezle ilgili örnekleri de şöyle sıralayabiliriz.

Tablo 6

MELHÛZ MÜMEYYEZ İÇİN ÖRNEKLER TABLOSU

التميز الملحوظ		MELHÛZ MÜMEYYEZ İÇİN ÖRNEKLER
الامتثلة لتميز الملحوظ		
أ	الرجل أكبر من ولده جسماً	Adam çocuğundan bünvece daha büyüktür. (YAŞAR, 1996, s. 312)
ب	طاب المكان هواءً	Hava iyileşti. (ENSÂRÎ, 761, s. 238)
ج	فاض القلب سروراً	Kalp sevinçle dolup taşı. (YAŞAR, 1996, s. 312)
د	العنب من لذيذ أنواع الفاكهة طعماً	Üzüm tat olarak meyve türünün içerisinde lezzetli olan bir meyvedir. (YAŞAR, 1996, s. 312)
هـ	القاهرة أكثر من الإسكندرية سكاناً	Kahire İskenderiye’den nüfus itibariyle daha kalabalıktır. (SÎNÎ. ABDÜLAZİZ, HUSEYİN, 1986, s. 222)
و	حسن الغلام كلاماً	Çocuk güzel söz söyledi. < www.schoolarabia.net/arabic/altmeez/altmeez1.htm >
ز	اعتدل الرجل قامه	Adamın boyu normal oldu. (HAMÂDÎ, ŞENÂVÎ, ŞEFİK ATA, 1991, s. 110)
ح	الفيل أكبر من الجمل جسماً	Fil bünvece deveden daha iridir. (SÎNÎ. ABDÜLAZİZ, HUSEYİN, 1986, s.222)
ط	الحريز أعلى من الفطن قيمة	İpek kıymet olarak pamuktan daha pahalıdır. (HAMÂDÎ, ŞENÂVÎ, ŞEFİK ATA, 1991, s. 110)

ي	المسلمون دائماً كانوا أقلّ عدداً من أعدادهم في المعركة	Müslümanlar savaşta daima sayıca düşmanlarından azdılar. (ENSÂRÎ, 761, s. 238)
ك	حَسَّنَتِ الْمَرْأَةُ خُلُقًا	Kadının huyu güzelleşti. (SÎNÎ. ABDÜLAZİZ, HUSEYİN, 1986, s.223)
ل	إشْتَعَلَ الرَّأْسُ شَيْبًا	Başın saçları ağardı. (HAMÂDÎ, ŞENÂVÎ, ŞEFİK ATA, 1991, s. 110)
م	زَيْدٌ أَكْثَرُ النَّاسِ مَالًا	Zeyd servet bakımından insanların en zenginidir. (ENSÂRÎ, 761, s. 238)

* (Altı çizili kelimeler melhûz (lafızda zikredilmeyen veya lafızda var olduğu düşünülen) mümeyyez olup, örneklerin bir kısmı verilen kaynaklardan aynen alınmış, bazı örnekler ise kaynaklarda geçen başka örneklere benzetilerek oluşturulmuştur.)

5. BÖLÜM

KARŞILAŞTIRMALI DİLBİLİMİ NEDİR?

5.1. Karşılaştırmalı Dilbilimi (CL): Karşılaştırma yöntemiyle çeşitli dillerin arasındaki ilişkileri, benzerlikleri belirleyip dil ailelerini saptamayı amaçlayan dilbilimi alanına karşılaştırmalı dilbilimi denir. Diller arasındaki bu inceleme, akraba dilleri ve lehçelerini karşılaştırarak yapılabileceği gibi, akraba olmayan dilleri de karşılaştırma yapıma suretiyle de incelenebilir. Karşılaştırmalı Dilbilimi, dilleri birbirleriyle karşılaştırarak, aralarındaki benzerlik ve yakınlıklar ile, benzemeyen yönlerin tespiti yoluyla, ortak ana şekillerin farazî olarak ortaya çıkarılmasını ve dil tiplerinin belirlenmesini inceleyen bir bilim dalıdır.

< <http://ansiklopedi.turkcebilgi.com/Dilbilim#top> >

Karşılaştırmalı dilbilgisi terimi ise dilbilim içerisinde bir alt kavram oluşturmaktadır ve bu kavram yerine karşılaştırmalı dilbilim, karşılaştırmalı analiz ve dil karşılaştırması gibi terimlerin de kullanıldığı görülmektedir. Karşılaştırmalı dilbilgisi

öncelikle iki farklı dil arasındaki farklılıkları ortaya çıkarmaya yönelik çalışmaları kapsamaktadır. (DEMİRCAN, 1990, s.27)

Yabancı dil öğreniminde, anadilden yabancı dile, yabancı dilden anadile aktarma yapılırken iki dil arasındaki benzerliklerle ayrılık noktaları tespit edilerek mukayeseli dilbilim verileri ve önerileriyle ikinci dil öğretiminde kolaylık sağlayacağı muhakkaktır.

Karşılaştırmalı dilbilgisi öğretiminde amaç, anadil ve amaç dilin morfolojik farklılığının uygulamalı olarak saptanılması ve bu şekilde hedef dilin öğreniminde ve öğretiminde karşılaşılabileceği sorunların aşılabilmesidir. Bir başka amaç ise, öğrencilerin karşılaştırmalı analiz ile Türkçe ve hedef dilin dilbilgisi yapısı arasındaki benzer ve farklılıkları anlama yetilerini ve öğrendikleri dilbilgisini ve dil araçlarını farklı iletişim düzeylerinde uygulama ve tanımlama yetilerini geliştirmesi ve güçlendirmesidir.

Dilbilim ilkelerini İngilizce öğretimine uygulayan ilk kimse olan Amerikan yapısalcılardan Fries, karşılaştırmalı çalışmaların önemini şöyle dile getirir: “En etkili gereçler, amaç dilin bilimsel betimlemesi ve bu betimlemenin anadil ile özenli karşılaştırılması sonucu elde edilen bilgiler ışığında hazırlanan gereçlerdir.” (İŞLER, 2002, s.124)

Dilbilimci Fries, en iyi yabancı dil öğretim kitaplarının ancak anadil ile yabancı dil arasında özenli bir karşılaştırma yapıldıktan sonra yazılabileceğini ileri sürmüştür.

Bir başka dilbilimci Lado ise, dillerin ve kültürlerin sistematik bir şekilde karşılaştırılması gereğini savunmuş amaç dil ile araç dilin dilbilgisi yapılarının karşılaştırılması gereğini belirtmiştir. Bunun nasıl yapılması gerektiğini bir bölüm halinde ortaya koymuştur. (İŞLER, 2002, s.124) Lado'nun bu çıkarımlarından hareketle biz de Arapça ile Türkçenin dilbilgisi yapılarında incelemede bulunacağız bunu da daha özele indirerek temyîz konusuna hasredeceğiz.

Lado, “bireylerin; kültürlerini, adadillerindeki anlam ve yapılarını, bunların düzenini yabancı dile ve kültürüne aktarma eğilimleri vardır.” diyerek, kendi kitabının teorisini ise şöyle açıklamaktadır:

“Kişiler adadilleri ve kültürlerindeki kalıplar ile anlamlandırır ve bu kalıplar ile anlamların dağılımlarını yabancı dil ve kültürlerine aktarmaktadırlar. Bu aktarımı, gerek aktif olarak yabancı dili konuşur ve kültürüne göre davranırken, gerekse, pasif olarak, o dili ve kültürü sahiplerinin konuşma ve davranışlarından anlamaya çalışırken yaparlar.” demektir.

Lado teorisinin öğretim açısından önemini vurgularken ise şöyle der: (İŞLER, 2002, s.126)

“İnanıyoruz ki, yabancı dil öğrenmeye başlayan öğrenci bu dilin bazı özelliklerinin kendisine kolay, kimi özelliklerinin ise zor geldiğini görecektir. Öğrenciye anadiline benzeyen olgular kolay, farklı olan olgular ise güç gelecektir.”

Dillerin yüzey yapılarındaki kimi ayrımlar, yabancı dilin öğrenimini güçleştirir. Öğrenci, anadilindeki bu ayrımları yabancı dile aktarma eğilimindedir. Dillerin yüzey yapılarındaki ayrımlar ne denli çoksa, öğrenme güçlükleri de o denli çoktur

Yine dilci Fries ise; “En etkili gereçler, amaç dilin bilimsel betimlenmesi ve bu betimlemenin anadil ile özenli bir şekilde karşılaştırılması sonucu elde edilen bilgiler ışığında hazırlanan gereçlerdir.” diyerek karşılaştırmanın önemine dikkat çekmiştir.

Yabancı dil öğrenen kişi özellikle öğrenim sürecinde bilinçli veya bilinçsiz bir karşılaştırma gerçekleştirdiğinden, öncelikle anadili büyük önem taşımaktadır. Yabancı dil öğrenimi sırasında anadilin önemi çok büyüktür. Çünkü birey kendi dilinde düşünür, evreni algılamaya çalışır. Ayrıca yabancı dil öğrenenler için hangi dili konuştukları çok önemlidir. Çünkü, eğer söz konusu iki dil, genetik açıdan akraba diller olursa, karşılaştırmalı analizde daha verimli sonuçlar ortaya çıkacaktır. Ancak buna rağmen akraba olmayan diller de birbiriyle karşılaştırma yapılabilir.

İki dil arasında karşılaştırma yapabilmek için araştırmacının her iki dili çok iyi bilmesi gerekir. Çünkü yapılan karşılaştırmalı analiz, karşılaştırmalı dilbilgisiyle birlikte sadece farklılıkları değil, aynı zamanda diller arasındaki ortak yönleri de ortaya çıkaran teorik dilbilimsel bir disiplin olmalıdır. Hedef dil ve anadilin yapısı tek tek karşılaştırmalı incelendikten sonra, ilgili her bir yapının öğrenilmesi için bir yöntem ortaya çıkarılmalıdır. Yapılan karşılaştırmalı analizler en küçük birimlere kadar yürütülmelidir. Dilin ne kadar küçük parçaları tanımlanır ise, dillerin ortak ve farklı yanları da o dereceye kadar ortaya çıkarılarak, dil öğretimi sürecine katkı sağlayacaktır. Bu nedenle herhangi bir yabancı dilin öğrenilebilmesi için iki dilin karşılaştırmalı analiz çalışmaları ayrıntılı olarak yapılmalıdır. Her ne kadar yabancı dil dersinin anadilden yararlanmadan yürütülmesi gerektiği gibi genel bir kanı olsa da dil öğrenen kişinin bilinçli veya bilinçsiz olarak anadilden yararlandığı muhakkaktır. Bu nedenle kaçınılmaz olan bu süreci belli bir metot ışığında yönlendirmek önemlidir. Her iki dil arasındaki yapısal farklılıklar açıkça ortaya konarak öğrenme süreci olumlu yönde etkilenebilir. Burada, karşılaştırmalı dilbilgisi yabancı dil öğrenme metotlarıyla birlikte devreye girmek zorundadır. Anadilin ve yabancı dilin karşılaştırmalı ayrıntılı incelemeleri bu noktada yardımcı olabilir. Yabancı dil öğrenen kişi büyük olasılıkla anadil ile bire bir örtüşmeyen yapılardan kaçınmaktadır. Bu nedenle yabancı dilin anadil ile örtüşmeyen yapıları etkinleştirilmeli ve anadil ile yabancı dil arasındaki yapısal farklılıklar ortaya konmalıdır. Bunun yanında yabancı dil öğrenme sürecini etkileyen diğer değişkenler (öncelikle öğrenmenin bireysel özellikleri, tutum, isteklendirme, sosyo-kültürel faktörler, öğrenme yaşı, öğrenme ortamı vb) de göz önünde bulundurulmalıdır.

Yapısal farklılıklar yanında dilsel olmayan kültürel özellik taşıyan etkiler de yabancı dil dersinde öne çıkmaktadır. Dili öğrenilen ülkenin kültürel değerlerini ve farklılıklarını daha belirgin hale getirmek için uygun ders materyali hazırlanmalıdır. Dil öğrenen kişi kendi birikim alanıyla düşünebilir, kendinin olanı görür ve böylece yabancı olanı değerlendirmeye yönlendirilebilir. Bu nedenle kültürel farklılıkların işlenmesi, karşılaştırmalı araştırmaların ortak araştırma alanı olmalıdır. Buradan yola çıkarak şunları söyleyebiliriz: Yabancı dil dersi tek yönlü olarak sadece bir metodolojik

yaklaşım ile gerçekleştirilmemeli, aksine metot ve materyal zenginliği sağlanmalıdır. Gerekli materyaller ise ancak yabancı dilin ve anadilin karşılaştırmalı ayrıntılı incelenmesiyle elde edilebilir. Karşılaştırmalı dilbilgisi çalışmaları yabancı dil öğreniminde beklenebilecek hataları önceden ortaya çıkarabilir. Bundan dolayı dilbilgisi yapıları en ince ayrıntısına kadar karşılaştırmalı olarak incelenmeli ve yabancı dil dersinin hizmetine sunulmalıdır. Anadil ile yabancı dil arasındaki karşılaştırma, olumlu aktarmaların değerinin anlaşılabilmesi için de gereklidir. Bu şekilde dilleri öğretenler ve öğrenenler benzer ve farklı yönlerini görebilirler. Ayrıca karşılaştırma yabancı dil dersinde karşılaşılan dilsel görüngüleri açıklığa kavuşturma yanında yabancı dil dersine farklı açılardan bakabilmek için kullanılabilir. Bunun yanında konu seçiminde ve işlenişinde de karşılaştırmalı yöntem hem öğrenene hem de öğretene katkı sağlayacaktır. Ayrıca öğrenciye kendi anadili ile öğrendiği yabancı dil arasında bağlantı kurma olanağını da yardımcı olacaktır.

Arapçanın köklü bir geçmişe sahip olmasından dolayı dünya dillerinden pek çoğu ile karşılaştırmalı dil çalışması yapılmıştır. Ancak gerek siyasî gerekse ekonomik vb bazı sebeplerden dolayı Türkçemizle Arapça arasında pek fazla karşılaştırmalı dilbilgisel çalışmanın olduğu söylenemez. Türkçemiz (anadil) ve Arapça (amaç dil) arasında her iki dilin ses yapısı, cümle özellikleri ve her iki dilin kültürel alanda etkileşimi ile ilgili çeşitli akademik çalışmalar yapılması gereklidir. Gerek Arapçadan Türkçeye, gerekse Türkçeden Arapçaya karşılaştırmalı dilbilgisi çalışmalarının yapılması, ülkemizde Arap dili eğitiminin gelişimine katkı sağlayacağı gibi temel İslamî kaynaklara da daha rahat ulaşmamıza yardımcı olacaktır. Ayrıca bunun yanında Türkçe eğitim alan Arap çocukların dilimizi öğrenmeleri kolaylaştırarak, ortak tarihî geçmişimizi daha kolay anlayarak geçmişteki Arap-Türk kardeşliğine zemin hazırlayacaktır.

Bu çerçevede Türkçemizle Arapça arasında pek fazla karşılaştırmalı dilbilgisel çalışma olmasa da özellikle son zamanlarda yapılan çalışmalar yabana atılamaz.

Tespit edebildiğimiz kadarıyla ülkemizde yapılan Arapça - Türkçe karşılaştırmalı dilbilimi alanında yapılan çalışmalar şunlardır:

5.2. ÜLKEMİZDE YAPILAN BİR KISIM ARAPÇA-TÜRKÇE KARŞILAŞTIRMALI DİLBİLİMİ ÇALIŞMALARI

Tablo 7

Sıra No	Yapılan Çalışmanın Adı	Kim Tarafından Yapıldığı ve Tezlerin Yapıldığı Üniversite	Türü	Tarih
1.	el-Luga et-Turkiyye Neş'etuhâ ve Tetavvuruhâ	Abdalmunsif Mecdî BEKR	Makale	1992
2.	İmam Hatip Liselerinde Arapça Eğitimi Üzerine	Emrullah İŞLER	Makale	1992
3.	Arapça Öğretiminde Türkçeden Sesbilgisi Düzeyinde Yapılan Olumsuz Aktarım	Emrullah İŞLER	Makale	1996
4.	Arapça Öğretiminde Türkçeden Anlam Bilgisi Düzeyinde Yapılan Olumsuz Aktarım	Emrullah İŞLER	Makale	1996
5.	Ülkemizde Arapçanın Telaffuzunda Yapılan Yanlışlıklar ve Kur'an Âyetlerinde Meydana Getirdiği Anlam Kaymaları (I)	Emrullah İŞLER	Makale	1997
6.	Ülkemizde Arapçanın Telaffuzunda Yapılan Yanlışlıklar ve Kur'an Âyetlerinde Meydana Getirdiği Anlam Kaymaları (II)	Emrullah İŞLER	Makale	1997
7.	Arapça Kelimelerin Farsça Unsurlarla Türkçede Kullanılışı (1)	Emrullah İŞLER	Makale	1997
8.	Arapça Kelimelerin Farsça Unsurlarla Türkçede Kullanılışı (2)	Emrullah İŞLER	Makale	1997
9.	Arap Dünyasında Türkçe Aile Adları	Bedrettin AYTAÇ	Makale	2000
10.	Türklerin Arapçanın Ünsüzlerinde Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri	Emrullah İŞLER	Makale	2001

11.	Türklerin Arapçanın Ünlülerinde Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri	Emrullah İŞLER	Makale	2001
12	Hannâ Mîne'nin Romanlarındaki Türkçe Kelimeler ve Çeviri Öğeler	Cihaner AKÇAY	Makale	2001
13	Arapça Yazılı Anlatım Öğretiminde Hata Çözümlemesi ve Değerlendirmesi	Cihaner AKÇAY	Makale	2001
14	Arapçanın Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Sınav Hazırlama ve Değerlendirme	Cihaner AKÇAY	Makale	2001
15	Karşıtsal Çözümleme ve Arapça Öğretimi	Emrullah İŞLER	Makale	2002
16	Arapça ve Türkçede Ortaçlar —Karşıtsal Çözümleme (CA)—	Emrullah İŞLER	Makale	2002
17	Arapça ve Türkçede Zamanlar —Karşıtsal Çözümleme (CA)—	Emrullah İŞLER	Makale	2002
18	Arapça ve Türkçe Ders Kitaplarındaki “Yardımlaşma” ve “Arkadaşlık” Konulu Metinlerin Karşılaştırılması: Bir Eşdizimsel Örüntüleme Çözümlemesi Örneği	Derya ADALAR	Makale	2005
19	Türkçe ve Arapça Arasındaki Karşılıklı Etkileşim	Musa YILDIZ	Makale	2006
20	Arapça Öğretiminde Yöntem Orijinli Problemler ve Çözüm Önerileri	Candemir DOĞAN	Makale	2006
21.	*Arapçada ve Türkçede Cümle Çeşitleri —Karşıtsal Çözümleme (CA)—	Zeynep Şerife TOKGÖZLÜ	Makale	2007
22	Arapça Okuma Öğretiminde Hata Çözümlemesi ve Değerlendirmesi	Cihaner AKÇAY	Makale	2007
23	Türkçedeki Arapça Alıntı Kelimelerde Ses Değişiklikleri	Emrullah İŞLER	Makale	2008
24	Karşılaştırmalı Türkçe-Arapça Bağlaçlar	Candemir DOĞAN	Makale	2008

BİLDİRİLER

24	Arapça Edebî Metinlerde Üçüncü Şahıs Zamirinin Türkçeye Çeviri Sorunu	Nureddin CEVİZ, Soner GÜNDÜZÖZ	Bildiri	2007
25	Dil Öğretiminde Gütülen Hedefler Açısından Türkiye ve Arap Ülkeleri	Derya ADALAR	Bildiri	2007
26	Türkiye’de Arapça Öğretiminde Bilgisayarın Rolü ve “Learn Arabic From English” CD Örneği	Osman DÜZGÜN	Bildiri	2007
27	Arap Dilinin Karakteristik Özellikleri ve Dil Öğretimindeki İzdüşümü	Mustafa KAYA	Bildiri	2007
28	Osmanlı Döneminde Arapça Öğretimi ve Okutulan Ders Kitapları	Musa YILDIZ	Bildiri	2007
29	Arapça Dil Öğretiminde Yeni Bir Model Önerisi: Uygun Metin Seçimine Bağlı Çekirdekten Dışa Kelime Kullanımı Odaklı Üzüm Salkımı Modeli	Soner GÜNDÜZÖZ	Bildiri	2007
30	Arapça Deyim Öğretimi Sorunlar ve Çözüm Önerileri	Erdoğan DOĞRU	Bildiri	2007

TÜKSEK LİSANS VE DOKTORA TEZLERİ

1	Arap Dili Eğitim-Öğretiminde Klasik ve Modern Metotlar	Salih MELEK(Gazi Üniversitesi)	Yüksek Lisans	1987
2	Arapça Bir Kelimeyle Türkçenin Yardımcı Fiilleri Şeklinde Kurulan Birleşik Fiiller	Mehmet YILMAZ (İstanbul Üniversitesi)	Yüksek Lisans	1988
3	Türkçenin Ürdün ve Suriye Lehçeleri Üzerindeki Etkisi	Gazi ABDULLAH (Ankara Üniversitesi)	Yüksek Lisans	1990
4	Arap Lehçelerindeki Türkçe Kelimeler	Bedrettin AYTAÇ (Ankara Üniversitesi)	Yüksek Lisans	1994

5	Arapça ve Türkçe Seslerin Telaffuzu ve Aralarındaki İlişkiler	İsmail AKÇAY (Atatürk Üniversitesi)	Yüksek Lisans	1994
6	Arapçada Zaman Kalıpları, Kullanım Alanları ve Türkçedeki Zamanlarla Karşılaştırılması	Mehmet Ali ŞİMŞEK (Selçuk Üniversitesi)	Yüksek Lisans	1997
7	Arapların Türkçe Öğrenirken Karşılaştıkları Sorunlar	Hüseyin POLAT (Gazi Üniversitesi)	Yüksek Lisans	1998
8	Azerbaycan'da Okutulan Arapça Ders Kitaplarının Dört Dil Becerisi Açısından Değerlendirilmesi	Mesud BABAYEV (Gazi Üniversitesi)	Yüksek Lisans	2001
9.	Aslı Arapça Olup Türkçeye Anlam Kaymasına Uğrayarak Geçmiş Kelimeler	Zeynep Ayça ANIL (Marmara Üniversitesi.)	Yüksek Lisans	2002
10.	Türkiye’de Arapça Öğretimi Açısından “el-Arabiyyetu li’n-Nâşîin” Ders Kitabının Değerlendirilmesi	Emin Cihan ÜZÜM (Gazi Üniversitesi)	Yüksek Lisans	2002
11	İmam Hatip Liselerinde Arapça Öğreniminde Karşılaşılan Sorunlar	Mücella CİHANGİR (Gazi Üniversitesi)	Yüksek Lisans	2002
12	Türkiye’de Arapça Öğretimi Açısından “İmam-Hatip Liseleri İçin Arapça” Adlı Ders Kitabı Serisinin Değerlendirilmesi	İbrahim POLAT (Gazi Üniversitesi)	Yüksek Lisans	2003
13	Arap Edebiyatında Azdad Hakkında Yazılan Eserlerin Karşılaştırmalı İncelemesi	Erkan AVŞAR (Marmara Üniversitesi.)	Yüksek Lisans	2003
14.	İmam-Hatip Liselerinde Okutulan Arapça Ders Müfredatının İncelenmesi	İrfan IŞIK (Gazi Üniversitesi)	Yüksek Lisans	2004
15	Türkiye’de Arapça Öğretimi Açısından “el-Arabiyyetu li’l-Hayât” Ders Kitabının Değerlendirilmesi	Yusuf KARATAŞ (Gazi Üniversitesi)	Yüksek Lisans	2004
16	Türkiye’de Arapça Öğretimi Açısından “İmam-Hatip Liseleri Yeni Programa Uygun Arapça” Adlı Ders Kitabı Serisinin Değerlendirilmesi	Nazan ERTÜRK (Gazi Üniversitesi)	Yüksek Lisans	2004

17	Türkiye’de Arapça Öğretimi Açısından “el-Kitâbu’l-Esasî” Adlı Ders Kitabı Serisinin Değerlendirilmesi,	İbrahim MAGDY (Gazi Üniversitesi)	Yüksek Lisans	2004
18	Arapça Öğretiminde Harf-i Cerler, Kullanım Alanları, Türkçede İsmi Halleri –Karşıtsal Çözümleme (CA)-	Betül CAN (Gazi Üniversitesi)	Yüksek Lisans	2005
19	Çoklu Zekâ Kuramı ve Yabancılara Arapça Öğretimi	Tahiran AYDIN (Gazi Üniversitesi)	Yüksek Lisans	2005
20	Arapça-Türkçe Çevirilerde Sözcük ve Kalıplaşmış İfadeler Düzeyinde Eşdizimlik Sorunları ve Çözüm Önerileri,	Senem SOYER (Gazi Üniversitesi)	Yüksek Lisans	2006
21	Arapça Kökenli Osmanlıca Sözcükler	Yaşar AVCI (Yüzüncü Yıl Üniv.)	Yüksek Lisans	2006
22	Klâsik Arapça Gramer Kitaplarının Modern Öğretimdeki Yeri (Kırgızistan Örneği)	İnayetullah AZİMOV (Gazi Üniversitesi)	Yüksek Lisans	2006
23	Kırgızcadaki Arapça Kelimeler ve Bunların Arapça Öğretimdeki Yeri	Ekinbek KUNDUZOV (Gazi Üniversitesi.)	Yüksek Lisans	2006
24	Arapça ve Türkçede Zamirler – Karşıtsal Çözümleme-	Ayşegül Seymen KOÇ (Gazi Üniverst.)	Yüksek Lisans	2006
25	Arapça Dilbilgisi İle İlgili Türkçe Yazılmış Kitapların Arapça Öğretimi Açısından Değerlendirilmesi	Leman YERLİ (Gazi Üniversitesi)	Yüksek Lisans	2007
26	Arapça Yazma Becerileri Öğretiminde İletişimsel Yaklaşım	Murat ÖZCAN (Gazi Üniversitesi)	Yüksek Lisans	2007
27	Arapçada ve Türkçede Soru Edatları —Karşıtsal Çözümleme (CA)—	Bashar YOUNES (Gazi Üniversitesi)	Yüksek Lisans	2008
28	Arapça ve Türkçede İsim ve Fiil Cümlesinin Karşılaştırılması	Zübeyt NALÇAKAN (Sütçü İmam Üniv.)	Yüksek Lisans	2008
29	Türkçede Arap Lexicographie’si Çalışmaları	Hulusi KILIÇ (Selçuk Üniversitesi)	Doktora	1972

30	Türk-Arap Darbimeselleri Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma,	Cevdet İsmail MUHAMMED (Ankara Üniversitesi)	Doktora	1976
31.	Ferişte Oğulları'nın Arapça-Türkçe Lügatleri Üzerine Bir Araştırma,	Cemal MUHTAR (Ankara Üniversitesi)	Doktora	1981
32.	Kur'an'da Geçişlilik Bakımından Türkçeye Uymayan Fiiller,	Abdurrahman ÖZDEMİR (19 Mayıs Üniversitesi)	Doktora	2000
33.	İkinci Meşrutiyet'ten Günümüze Türkiye'de Arapça Öğretimi	Hasan SOYUPEK (Süleyman Demirel Üniv.)	Doktora	2004
34.	Arapça ve Türkçede Cümle Yapısı, Yabancılara Arapça Cümle Öğretimi –Karşıtsal Çözümleme (CA)-	Tâhiran AYDIN (Gazi Üniversitesi)	Doktora	2007

KONUyla İLGİLİ YAZILMIŞ KİTAPLAR

1	Arapça ile Türkçenin Karşılaştırılması	Besim ATALAY	Kitap	1936
2	Arapçanın Türk Diliyle Kuruluşu	N. Hazım ONAT	Kitap	1951

* (Zeynep Şerife TOKGÖZLÜ'YE ait makale herhangi bir yayın organında yayınlanmamıştır.)

Konumuzun iyi anlaşılabilmesi için anadil Türkçenin dil ailesinin içerisinde bulunduğu Ural- Altay ve hedef dil Arapçanın dil ailesinin içerisinde bulunduğu Hâmî – Sâmî dil ailelerine ait dilsel özelliklerin önceden saptanması gerekmektedir. Çünkü sağlam bir karşıtsal çözümleme (CA) her iki dilin özelliklerinin yanı sıra dil ailelerinin de özelliklerinin de bilinmesi ile olur.

5.3. ANADİL VE HEDEF DİLİN DİL AİLELERİ VE ÖZELLİKLERİ

5.3.1. URAL - ALTAY DİL AİLESİ

Ural Altay dil ailesi, başlığında da anlaşılacağı üzere Ural ve Altay olmak üzere iki koldan oluşur. Adını Ural- Altay dağlarından alan bu dil ailesi 18. yy. başlarına kadar kullanılmaktaydı. 1830'da yayımladığı “Der Nord und Östliche Theil von Europa und

Asia” adlı yapıtında STRAHLENBERG Volga Nehri boylarında ve Sibirya’da yaşayan Türk lehçelerini incelemiş, doğu Asya’dan kuzey Avrupa’ya uzanan dilleri 6 grupta toplamıştır. (AKSAN, 2003, s.116)

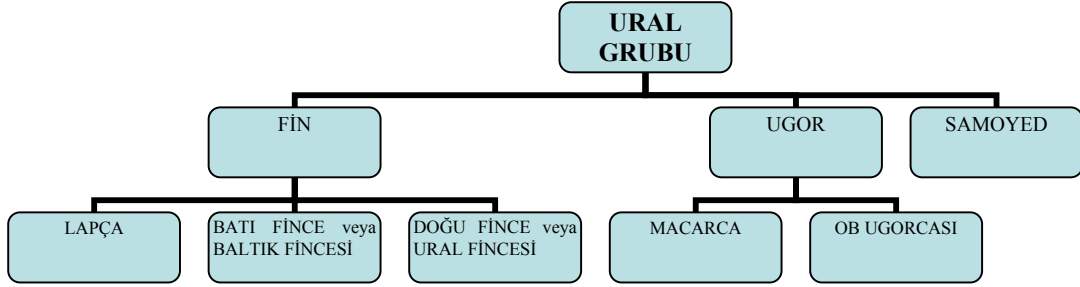
1. Fin- Ugor
2. Türk-Tatar
3. Samoyed
4. Moğol-Mançu
5. Tunguz
6. Karadeniz-Hazar arasındaki diller

Eklemeli dil ailelerinden olan bu dil grubunda hem Ural hem de Altay bölümünde büyük ünlü uyumu vardır. Bu iki grup dilde kimi ekler hem sözcük türetmekte hem de çekim sırasında kullanılır. Finlandiyalı CASTREN, Altay dillerini karşılaştırmalı olarak incelemiş, bu dillerdeki birçok özelliğin aynı olduğunu hatta kişi adlarının bile ortak olduğunu belirlemiştir.

Altay dil ailesi içerisinde birbirine en yakın iki dil, Moğolca ile Türkçedir.
<www.tdkdergi.gov.tr/TDA/1989/1989_8_Temir.pdf>

Moğolcanın Türkçe ile birçok benzerlikleri vardır. Kimi ekler her iki dilde de birbirine benzer. İyelik ekleri, özne yüklem, nesne tümleç ilişkisi bunlardandır. Altay dil aile akrabalığına karşı çıkan dilbilimcilerin olmasına rağmen, Altay dilleri arasındaki ses, biçim, söz dizimi yakınlıkları vb. aralarında yakınlıklar incelenince aralarındaki akrabalıklar daha da önem kazanır. Altay dillerinin karşılaştırmalı dilbilgisini yazan, N. POPLER, Moğolca, Türkçe ve Mançu- Tunguz dil ailesinin aralarındaki uyumun bir rastlantı olamayacağını veya ödünç alınmadan ileri gelinmeyeceğini bunların kökten bir akrabalıklarının bulunduğunu ileri sürmüştür. Ural dil grubunun aile şeması şöyledir.

Şekil 1
Ural Dil Grubunun Aile Şeması

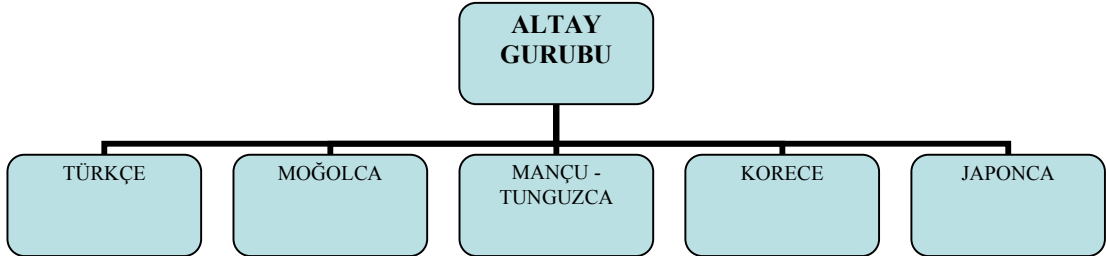
5.3.1.1. Ural - Altay Dil Ailesinin Özellikleri

1. Bu gurubun en önemli özelliği ünlü uyumunun dil gurubu üyelerinin hepsinde ortak olmasıdır.
2. Altay gurubunun en önemli diğer özelliği biçim açısından bağlantılı dil oluşudur. Çekim ekleri ve sözcük türetme son eklerle sağlanır.
3. Bu gurubun dillerinde cinsiyet kavramı mevcut değildir.
4. Sayı sıfatlarından sonra gelen isimler genelde tekil kullanılır.
5. Bu grup dillerin özelliklerinin bir tanesi de söz dizimi özelliği olarak yüklem sonu öznenin başta gelmesidir. (AKSAN, 2003, s.116)

Yine bu grubun dilleri arasında sayılan Japoncanın Altay ailesine girip girmediği ihtilaflıdır. Bu dili, Altay ailesinden sayanların dayanağı ise Japoncanın bağlantılı bir dil olması, söz dizimi ve yapıca Altay dil ailesine yakın olmasını delil getirirler.

Bütün bu bilgiler ışığında Türkçemizin dünya üzerindeki konumuna gelince, çeşitli lehçeleriyle Ural-Altay dil ailesinin temel taşını oluşturması sebebiyle Asya'dan Avrupa'ya kadar dünyanın birçok bölgesinde konuşulmaktadır. Dilimizin her geçen gün önemi biraz daha artmakta dünyanın birçok köklü üniversitelerinde, Türkiyât araştırma enstitüleri kurulmaktadır.

Şekil 2
Altay Dil Grubunun Aile Şeması

5.3.2. HAMÎ- SÂMÎ DİL AİLESİ

Bu dil ailesi adını Tevrat'ta adı geçen Hz. Nuh (as.)'ın oğulları olan Ham ve Sam'dan almıştır. Orta Doğu ve Kuzey Afrika'ya yayılmış çeşitli topluluklarca konuşulan yaklaşık 250 dilden oluşur. Hâmî ve Sâmî alt grupları olmak üzere ikiye ayrılır. Sâmî dilleri kendi içerisinde doğu ve batı diye iki koldan oluşur. Batı kolları şunlardır.

1. Sâmî grubu
2. Eski Mısır grubu
3. Kuş'î grubu
4. Libya- Berber grubu

Ayrıca doğu kolunda Akadça mevcuttur. Tarihte Sümerlerin yaygın olduğu Fırat-Dicle'nin orta alanında yaygın olarak kullanılmıştır. Akadça'nın günümüzde çivi yazısı ile yazılmış metinleri mevcuttur.

Batı kolu kuzey ve güney diye ikiye ayrılır. Kuzey grubunda yer alan Kenan grubu, İbranice Kenan adından gelmiştir. Fenike ve Filistin'de konuşulmuştur.

Ahdi atik denen Tevrat, İbranice yazılmıştır. Din kaynaklı bir dil olan İbranice, İsrail'in resmi dili olmasıyla yeniden canlanmıştır.

Sâmî dil ailesinin bir diğerk dil kolu olan Aramca ise bugün sadece küçük bir toplulukta konuşulmaktadır.

Arapça ise daha eski ve daha köklü bir dil olarak karşımıza çıkar. Birçok lehçeden oluşan Arapça bugün Arap yarımadasından Cebeli-Tarik'a kadar dünyanın birçok ülkesinde konuşulur. Arapçanın bir diğerk kolu olan güney Arapçası ise kuzey Arapçasına nazaran varlığını kısmen kaybetse de hâla az da olsa konuşulmaktadır.

Sâmî dil grubunun batı bölümünde bulunan Habeş'çe ise, bugün sadece Etiyopya'da konuşulmaktadır.

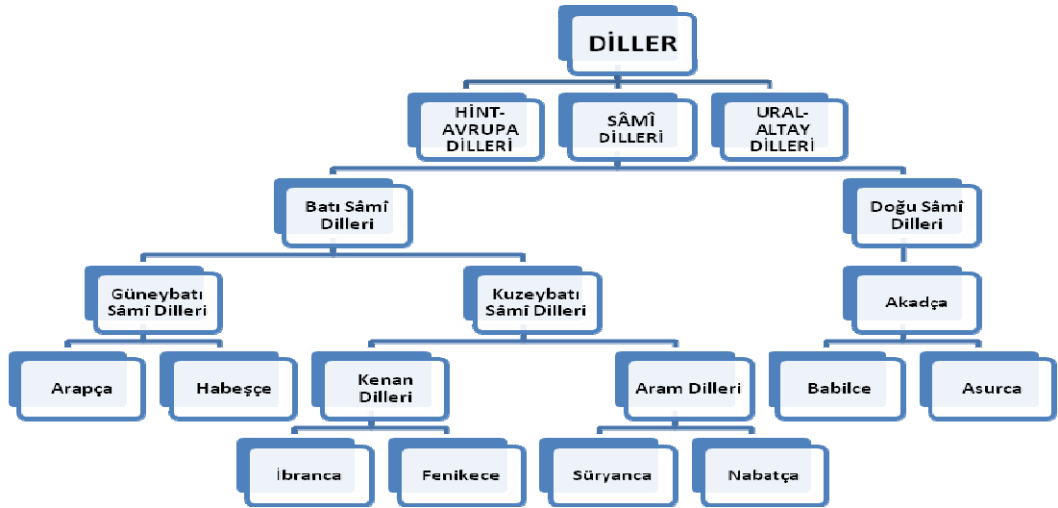
5.3.2. 1. Hâmî-Sâmî Dil Ailesinin Özellikleri

1. Bu dil ailesinin en bariz özelliğı köklerin üç veya dört ünsüzden kurulmuş olmasıdır.
2. Dil ailesinin en önemli özelliklerinden biri ise dillerin kök bükümlü dillerden olmasıdır.
3. Sâmî dillerinin özelliğinden biri de ünlü dizgesinin yoksulluğudur. Özellikle Arap lehçelerinde yalnız 6 ünlü vardır.
4. Kimilerinde ise ses aygıtının en art noktalarında (damak eteğı, gırtlak, yutak) gerçekleşen ünsüzlerin çokluğu mevcuttur.
5. Titreşimlilik (titreşimli / titreşimsiz) Arapçanın kendine has bir özelliğidir. Arap kıraatinde bulunan “الفلقلة” bunun en güzel örneğidir.
6. Biçimsel düzlemde, Sâmî dillerinin özelliğı belirgin köklerdir: Kök, bir dizi ünsüzden oluşur. Bu ünsüzlerin sayısı genellikle üçtür (üç harfli kökler) ve sözcüğün anlamsal temelini oluşturur: Bu temel üzerinde gerçekleşen ünlü değışimleri, ana kavramın dilbilgisel veya sözlüksel biçimlerini doğurur. Örneğın Arapçada (القتل) öldürmek kökünden, (قتل) öldürdü, (قتل) öldürüldü, (قاتل) kâtil (öldüren)...vb. kelimeler aynı kökten elde edilir. Bu özellik Sâmî dillerinin temel niteliğini yansıtır.

7. Sâmi dillerinde birkaç kökten oluşan bileşik sözcükler yoktur, ama önek, son ek ve iç eklerle türetmeye çok sık rastlanır. Arapçada başlangıçta ad çekiminde üç durum vardı (yalın veya öznel, belirtme veya nesnel, tamlayan veya iyelik durumları). Bu üç durum klasik Arapçada varlığını sürdürmüş, ama Aramca ve İbranicede hemen hemen bu özellik yok gibidir.

8. Kelimelerde eril-dişil cins ayrımı vardır. Fiil çekiminde bu ayrım daha net bir şekilde ortaya çıkar.

Şekil 3
Hâmî- Sâmi Dil Ailesi Şeması

Şimdi konumuzun iyi anlaşılabilmesi için anadil Türkçenin ve hedef dil Arapçanın söz dizimsel özelliklerinin yanı sıra konumuz olan temyîzi iyice anlayıp karşılaştırmalı dil bilgisi hakkında açıklamada bulunduktan sonra, temyîzin Türkçemizde karşılığı var mıdır? Varsa nedir veya nelerdir? Temyîz çeşitlerini tek tek ele alarak karşılaştırma çalışalım.

5.4. Karşılaştırmalı Dilbilgisi Öğretimi Açısından Temyîz

التمييز من ناحية تعليم اللغة المقارنة بين اللغة العربية والتركية

Temyîz konusu Türkçeye aktarılıp karşısalsal çözümleme (ca) yapılırken bilinmesi gereken, cümle içerisinde, nasıl, ne kadar, ne miktarda, hangi, kaç... gibi sorulara cevap

veren ifadelerin temyîz olmasıdır. Konuyu öğrenciye kolay öğretebilmek için öğrenci bir defa bu soruların cevabının Türkçe söz diziminde ne anlama geldiğini iyi bilmesi lazımdır. Onun için iki dil arasında karşıtsal çözümleme (ca) yapan kişi ilk önce kendi diline ait söz dizimsel özellikleri iyi bilmelidir. Daha sonra da hedef dile ait söz dizimsel özellikleri biraz olsun kavradıktan sonra karşıtsal bir çözümleme yapabilsin. Unutulmamalıdır ki karşıtsal bir çözümleme her iki dilin farklı ve benzer yönleri göz önünde bulundurularak yapılmalıdır.

İki dil arasında karşılaştırma yapabilmek öncelikle her iki dilin özelliklerinin ana hatlarıyla karşılaştırılması ve özetlenmesi gerekir. Şimdi hem anadilin hem de hedef dilin özelliklerini tek tek karşılaştırmalı olarak irdelemeye çalışalım.

1. Anadil Türkçe ve hedef dil Arapçanın söz dizimsel yapıları farklıdır. Türkçede açıklayıcılar ve sıfatlar başta olup dizilişte birincil öğelerken, cümle semantiği açısından ikincil öğelerdir.

Örnek: Bir kilo elma aldım. Derken hiçbir Türk'ün kafasında 1 kilo esas değildir. Cümlenin ögesi olarak da esas öge de değildir. Sadece bir ögenin açıklayıcısıdır.

2. Sözdizimsel açıdan Arapça ise Türkçenin tersi olup, cümle semantiği bakımından açıklayıcıların cümledeki sıralanışı sondadır. Temyîzi ifade eden kelimeler, Türkçeye aktarılırken söz diziminde sonda, mantıksal olarak önde yer alır.

Örnek: “شَرِبْتُ كُوبًا لَبَنًا” Bir bardak süt içtim. Türkçe ifadesi Arapçaya çevrildiğinde temyîz olan “süt” kelimesi söz dizimsel olarak cümlede sonda bulunur. Mantıkta ise daima öndedir. Her Türk, bu cümlede bardağın önemli olmadığını, önemli olanın süt olduğunu anlar. Ama Arapçada bunun tam tersi olup bardak önemli öğedir ve cümlenin temel öğelerinden biri olan mef’ûlun bihtir. Arapçada cümlenin temel ögesi mef’ûl olan bir kelime Türkçede asıl öge olmayıp sadece sıfat (açıklayıcı) konumunda olan bir kelimedir. Türkçedeki öge konumunda olan bir isim ise Arapça söz diziminde

açıklayıcı ve tamamlayıcıdır. Kısacası, Arapçada fiilin yönettiği “كُوبًا” kelimesi iken, Türkçede ise “süt” kelimesidir.

Örnek: Arapçada “أَتِ كُوب مَاءٍ” bir bardak su getir.” cümlesi Türk dili sözdizimi mantığıyla düşünüldüğünde Türkçenin sözdizimi mantığına ters bir durum vardır. Bu cümleyi Türkçeye çevirdiğimizde cümlemiz, “sudan bir bardak getir” şeklinde olduğu için Türkçe mantığına aykırıdır. Türkçe ifadeyle “bir bardak su getir.” şeklinde olması gereken cümle, Arapçada; “sudan bir bardak getir.” şeklindedir. Bu cümlede “bardak” kelimesi Arapça cümle dizilişinde, cümlenin temel ögesi olan nesne konumundadır. Türkçede ise; “bir bardak su” sıfat tamlamasının tamamı cümlenin nesnesidir. İşte bu yönüyle Arapça cümle mantığı, Türkçe cümle mantığına aykırıdır.

3. Anadil Türkçe eklemeli, özellikle sondan eklemeli bir dil iken, hedef dil olan Arapça bükümlü dillerden olup, almış olduğu ekleri sadece kelimenin sonuna değil özellikle fiillerde kelimenin başına ve ortasına da alabilmektedir. Arapçada özellikle mâzi fiiller eklerini fiilin sonuna alırken muzâri fiiller eklerini kelimenin hem başına hem de sonuna alabilmektedir.
4. Yine Arapçada kelimenin başına gelen ekler sebebiyle kelimelerin sonu değişebilirken Türkçede böyle bir durum söz konusu değildir.

Örnek: “إني انتظرتك عشرة أيام ولكن لم تجئ” “Seni on gün bekledim ama gelmedin.” Türkçemizde 10 gün sıfat tamlamasının başına hangi ek gelirse gelsin hiçbir zaman sonu değişmez. Arapçada ise bir kelime başına gelen herhangi bir harf-i cerle sonu değişebildiği gibi, ayrıca cümle içerisindeki konumuna göre de sonu değişebilmektedir. Bu cümlede olduğu gibi 10 gün sıfat tamlaması, konum itibarıyla mef’ûlun fih olup, kendi içerisinde ise, sayı temyîzi olması sebebiyle mansûb olması gerekirken, 3–10 sayıları ve aralarındaki sayıların temyîzi olduğu için sonu, çoğul ve mecûr olarak gelmiştir.

5. Anadilde cümle kurulumları, “özne-nesne- yüklem” sıralamasına tabi iken hedef dil Arapçada düzenli bir fiil cümlesinde sözdizimsel olarak cümlede önce fiil, (yüklem) ikinci sırada fâil (özne), peşinden de mefûl (belirtili nesne, belirtisiz nesne, dolaylı tümleç) şeklinde sıralanmaktadır.
6. Anadil Türkçede kelimelerde erillik dişillik yokken hedef dil Arapçada ezdât (hem eril hem de dişil) olarak kullanılan kelimeler hariç hemen hepsi ya erildir veya dişildir. Fiil çekiminde bu ayrım daha net bir şekilde ortaya çıkar.
7. Anadilde büyük ve küçük ünlü uyumu mevcutken Arapçada böyle bir uyum söz konusu değildir.

Büyük Ünlü Uyumu: Bir kelimenin birinci hecesinde kalın bir ünlü (a, ı, o, u) bulunur, diğer hecelerdeki ünlüler de kalın olarak; adım, ağız, ayak, boyun, boyunduruk, burun, dalga, dudak, duvak, kırlangıç... şeklinde gelirse veya ilk hecesinde ince bir ünlü (e, i, ö, ü) bulunup ta diğer hecelerdeki ünlüler; beşik, bilezik, gelincik, gözlük, üzengi, vergi, yüzük... şeklinde ince gelirse, bu uyuma büyük ünlü uyumu adı verilir.

Küçük Ünlü Uyumu: 1- Bir kelimenin ilk hecesinde düz ünlü (a, e, ı, i) varsa sonraki hecelerde de düz ünlü bulunur: *Anlaşmak, yanaşmak, kayıkçı, ısırarak, ılıklaşmak, seslenmek, yelek, bilek, çilek...* 2- Bir kelimenin ilk hecesinde yuvarlak ünlü (o, ö, u, ü) varda bunu izleyen ilk hecede dar yuvarlak (u, ü) veya geniş düz (a, e) ünlü bulunursa; *boyunduruk, çocuk, odun, yorgunluk, yoklamak, vurmak, yumurta, özlemek, güreşmek, sürmek...* şeklinde olan bu uyuma küçük ünlü uyumu denir.

8. Anadilde ve hedef dilde sesli-sessiz harf ayrımı mevcutken, Arapçada, Türkçedeki 8 sesli harflerden sadece 6 tanesi kullanılmaktadır.

Arapçada ünlüler 6 tanedir.(eL-HÛLÎ, 23–24) Bunlar:

1- Kısa fetha: Dilin ortada normal bir biçimde tümsekleşmesiyle oluşan, düz ve ötümlü bir ünlüdür.

2- Kısa damme: Dilin arkada oldukça tümsekleşmesiyle çıkan, yuvarlak ve ötümlü bir ünlüdür.

3- Kısa kesre: Dilin önde oldukça tümsekleşmesiyle çıkan, düz ve ötümlü bir ünlüdür.

4- Uzun fetha: Dilin ortada pek az tümsekleşmesiyle oluşan, düz ve ötümlü bir ünlüdür.

5- Uzun damme: Dilin arkada oldukça tümsekleşmesiyle oluşan, yuvarlak ve ötümlü bir ünlüdür.

6- Uzun kesre: Dilin önde oldukça tümsekleşmesiyle oluşan, düz ve ötümlü bir ünlüdür.

9. Hedef dilde yazıda hareke denilen bir takım işaretler olup hecelerin sonunun sesli ve sessiz şekilde ifade edilmesini sağlarken, Türkçemizde böyle bir işaretleme sistemi mevcut değildir.

10. Anadil dil Türkçe ile hedef dil Arapçanın dikkat çekici bir diğer unsuru da tamlamalardır. Cümledeki sırası itibariyle gerek sıfat tamlamasında gerekse isim tamlamasında iki dil arasında kelime dizilişleri farklıdır.

Örnek: “Ali’nin kolu kırıldı.” Derken isim tamlamasında “Ali’nin” ifadesi tamlayan, “kolu” ifadesi de tamlanan iken, sıralama Arapçanın tam tersidir. Türkçede yükleme yakın olan ifade önemli olduğu için burada “kol” kelimesi önemli öğedir. Ali’nin ayağı veya başka yeri değil, kolu kırıldı. Denilmek istenmektedir. Cümle ögesi Ali’nin kolu bir bütün halinde öznedir. Arapçada ise cümle, diziliş ve anlayış itibariyle Türkçenin tersidir. Önce tamlanan sonra tamlayan gelir. “كُسِرَ زِرَاعُ عَلِيٍّ” şeklinde tamlanan olan “kol” kelimesi, tamlayan olan “Ali’nin” kelimesinden önce gelmiştir.

11. Türkçemizde sayı sıfatlarından sonra gelen isimler genelde tekil kullanılır. Mesela: Türkçede “beş kitap okudum.” Derken Arapçada “قُرأتُ خَمسةَ كُتُبٍ” “Beş kitaplar okudum.” şeklinde isim olan kelime çoğul gelmektedir.
12. Hedef dil Arapçanın en önemli özelliklerinden biri de, dillerin kök bükümlü dillerden olup, köklerin üç veya dört ünsüzden kurulmuş olmasıdır. Ama anadil Türkçede ise, böyle bir kök düzeni olmayıp, farklı olarak Arapçadaki gibi temel birkaç harf üzerine ilave edilerek değil de asıl kelime olan ana kelimenin sonuna, ekler getirilmek suretiyle yeni kelimeler türetilerek yapılması şeklindedir.
13. Hedef dilde temyîz konusu, Türkçe ifade edilirken fiil cümlesinde sıfat tamlamasının, tamlananına yine isim cümlesinde de isim tamlamasının tamlananına denk gelir. Aynı şekilde isim cümlesinin içindeki sıfat tamlamasının da tamlananıdır.

Örnek 1: “On beş kitap okudum.” Fiil cümlesinde geçen “on beş kitap” sıfat tamlamasında “kitap” kelimesi tamlamanın tamlananı ve mevsûf bir ismi olup, Arapça karşılığı ise sayı temyîzidir.

Örnek 2: “Bu on beş kitaptır.” İsim cümlesinde de aynı şekilde on beş tamlayan olup, kitap ise tamlanan bir isimdir. Arapça karşılığı ise sayı temyîzidir.

14. Söz dizimsel olarak Türkçede bütün önemli öğeler cümlenin sonuna yükleme yakın gelirken, Arapçada cümlenin durumuna göre değişiklik arz eder.
15. Temyîzin her çeşidi için geçerli olmasa bile temyîze Türkçede niteleme öğeleri de (sıfat) denebilir.

Daha önce temyîz konusunda bilgi verirken temyîzi, temyîz ve mümeyyez diye iki kısımda incelemiş, mümeyyezi de kendi içerisinde Melfûz (Lafızda zikredilen) ve Melhûz (lafızda zikredilmeyen) diye ayırmıştık. Yine Melfûz mümeyyezi de kendi içerisinde, vezin (ağırlık), keyl (hacim), misâha (uzunluk ve alan), adet (sayı) temyîzi ve sayı bildiren bazı kinâye edatları olarak kısımlara ayırmıştık. En sonunda da melhûz

(lafızda zikredilmeyen veya lafızda düşünülen) mümeyyezi tek tek örnekler vererek incelemiştik.(bknz. s.34)

İlkönce Arapça ile Türkçenin karşılaştırmasını sağlam bir şekilde yapabilmek için karşılaştırılan iki dil aynı dil ailesinden olursa bu karşıtsal incelemenin daha sıhhatli ve kolay olacağı bilinmelidir. Çünkü aynı dil ailesinden olan iki dilin dil yapıları hemen hemen aynı veya benzerdir. Dil ailesi farklı olunca konularda farklılık arz edebilir. Mesela bizim konumuz olan temyîzin Türkçede bulunan bir konu ile örtüşecek şekilde, tam bir karşılığı yoktur. Birden fazla karşılığı vardır. İncelemiş olduğumuz bu konu Arapçada ve Türkçede ortak olan bir konu olup, her iki dilde de karşılığı olan; cümle ve kuruluş şekilleri, çeşitleri, soru edatları veya her iki dilde ortak olan hal (Türkçe için durum zarfı) konusu olmuş olsa, karşılaştırma yapmak daha kolay olacaktı. Çünkü olan bir şeyi incelemek daha kolaydır. Temyîz ise Türkçemizde tam bir karşılığı olmayan veya karşılığı birden fazla olan bir konu olduğu için karşılaşma yapmak oldukça zordur. Kısaca söylemek gerekirse, temyîzin Türkçemizde karşılığı şudur diyemiyoruz, şunlardır diyebiliyoruz. Çünkü bir karşılaştırma örneğinde, temyîz belirtili veya belirtisiz nesne iken, diğer bir örnekte dolaylı tümleç veya özne başka bir örnekte yüklem, diğer bir örnekte ise zarf tümleci gibi farklı farklı karşılıklara gelebilmektedir. Ama temyîz için, ekseriyetle bir sıfat tamlamasında ve isim tamlamasında, tamlanan; olup, temyizin ne olduğunu kısaca söylemek gerekirse, niteleme sıfatının mevsûf (isim) kısmı diyebiliriz.

Bu genel bilgidenden sonra temyîzin her bir çeşidi ile ilgili karşılaştırma yapıp, Türkçede karşılıklarının ne veya neler olduğunun örnekleriyle birlikte ele alalım.

5.5. MELFÛZ (Lafızda zikredilen) MÜMEYYEZ: Kendisiyle ilgili ağırlık, hacim, alan-uzunluk ve sayı belirten isimlerdir.

5.5.1. Ağırlık Bakımından Melfûz Mümeyyez: (من ناحية الوزن) İsmi ağırlık bakımından niteleyen temyîz çeşididir.

Temyîzin bu türünün kısaca tarifini yaptıktan sonra, temyîzin genelinde olduğu gibi vezin temyîzi içinde Türkçemizde tam karşılığı şudur, diyebileceğimiz bir karşılığı yoktur. Çünkü temyîz hem isim cümlesi için, hem de fiil cümlesi için farklı farklı birden fazla karşılığı olup, bazen özne, bazen yüklem, bazen belirtili nesne bazen dolaylı tümleş bazen de zarf tümleci olabilmektedir. Ama bilinmesi gereken şu var ki; bir sıfat tamlamasının içerisinde, (sıfat + mevsûf) iki temel unsurdan mevsûf (isim) kısmını, oluşturmaktadır. Ama yine aşağıda bulunan örnekleri dikkate alarak bir orana vuracak olursak, cümlelerin ağırlık temyîzi için %60 kadar kısmı belirtisiz nesne, %33–34 gibi bir kısmını özne, %6–7’lik kısmı da zarf tümleci, belirtili nesne ve yüklemden oluşmaktadır. Ama temyîzin bu türü, ekseriyet itibariyle, isimleri sayı yönünden tamamlayıp, onların yerlerini işaret ettiğinden, isimlerin özelliklerini, bildirdiğinden, belirtme sıfatı ve onun kısımlarındandır. Tek başına cümlenin bir ögesi değildir. Şimdi konumuzun daha iyi anlaşılması için ağırlık temyîzi ve Türkçe karşılıklarını bir tablo içerisinde verelim. Daha sonrada örnek cümle tahlilleri yapalım.

Tablo 8

TEMYİZ ÇEŞİTLERİ VE TÜRKÇE KARŞILIKLARININ ÖRNEKLERLE TABLO İÇERİSİNDE GÖSTERİLMESİ							
Ağırlık (الوزن) Temyizi							
	Arapça -Türkçe Cümleler	Özne / Fâil	Belirtili Nesne / Mef'ûl	Belirtisiz Nesne / Mef'ûl	Zarf Tümleci / Mef'ûl	Dolaylı Tümleş / Mef'ûl	Yüklem / Fiil
1	بَعْتُ قِنْطَارًا قَمْحًا Bir kantar (156,4 kg) buğday sattım.	Ben (Gizli Özne)	----- -----	bir kantar (156,4 kg) buğday	----- -----	----- -----	sattım.
2	اِشْتَرَيْتُ رِطْلَ يَلْح yaş hurma satın aldım.	Ben (Gizli Özne)	----- -----	bir rıtl (460 gr) yaş hurma	----- -----	----- -----	satın aldım.
3	عُنْدِي مِثْقَالُ دُهَبٍ altınım var.	Bir miskâl (4,68gr) altınım	----- -----	----- -----	----- -----	----- -----	var.
4	بَعْتُ دِرْهَمًا مِنْ فِضَّةٍ (3,12gr) gümüş sattım.	Ben (Gizli Özne)	----- -----	bir dirhem (3,12gr) gümüş	----- -----	----- -----	sattım.
5	اِشْتَرَيْتُ السُّكَّرَ كَيْلُوغَرَامًا Bir kilo şeker satın aldım.	Ben (Gizli Özne)	----- -----	bir kilo şeker	----- -----	----- -----	satın aldım.
6	اَكَلْتُ خَلِيَّةَ عَسَلٍ Bir petek bal (yaklaşık 3 kg) yedim.	Ben (Gizli Özne)	----- -----	bir petek bal (yaklaşık 3 kg)	----- -----	----- -----	yedim.
7	عُنْدِي مِثْقَالُ عُنْبٍ üzümüm var.	Bir miskâl üzümüm	----- -----	----- -----	----- -----	----- -----	var.
8	بَاعَ التَّاجِرُ قِنْطَارًا صَابُونًا Tüccar bir kantar (156,4 kg) sabun sattı.	Tüccar	----- -----	bir kantar (156,4 kg) sabun	----- -----	----- -----	sattı.
9	حَالِدٌ أَثْقَلُ مِنْكَ وَرَبَّنَا kilo olarak daha ağırdır.	Halit	----- -----	----- -----	kilo olarak	senden	daha ağırdır.

10	أَحْضَرَ خَالِدٌ مَعَهُ رَطْلًا نَفَاحَ Halit yanında bir rıtıl (460 gr) elma getirdi.	Halit	----- -----	bir rıtıl (460 gr) elma	----- -----	yanında	getirdi.
11	عَقْلًا ما في رأسه مِثْقَالُ ذَرَّةٍ Onun kafasında zerre miktarı akıl yok.	Zerre miktarı akıl	----- -----	----- -----	----- -----	onun kafasında	yok.
12	لَكَ قِنْطَارٌ دُبِّيَا Senin bir kantar (156,4kg) kuru üzümün var.	Senin bir kantar kuru üzümün	----- -----	----- -----	----- -----	----- -----	var.
13	اِسْتَرَيْتُ الْمَوْزَ مِنَ السُّوقِ كَيْلُوغَرَامًا Çarşıdan 1kg muz satın aldım.	Ben (Gizli Özne)	----- -----	1 kg muz	----- -----	çarşıdan	satın aldım.
14	أَعْطَيْتُ الْفَقِيرَ رَطْلًا مِنْ سَكَّرٍ Fakire bir rıtıl (460 gr) şeker verdim.	Ben (Gizli Özne)	----- -----	bir rıtıl (460 gr) şeker	----- -----	fakire	verdim.
15	رُزِينَ لِنَاسٍ... وَالْقَنَاطِيرَ الْمُقَنْطَرَةَ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ İnsanlara ... kantar kantar altınlar ve gümüşler sevdirdi.	Kantar kantar altınlar ve gümüşler	----- -----	----- -----	----- -----	insanlara	sevdirdi.

*(Tabloda temyiz olan kelimeler hem Türkçe kısımda hem de Arapça kısımda **altları çizili ve koyu punto** ile verilmiştir.)

5.5.1.1. Vezin Temyîzi İle İlgili Örnek Cümle Tahlilleri

Örnek 1: بَعْتُ قِنْطَارًا قَمْحًا " Bir kantar (156,4 kg) buğday sattım." Cümlesinde cümlenin öznesi, açıktan “ben” diye görülmediği için gizlidir. Bir kantar buğday cümlenin belirtisiz nesnesidir. Nesne görevinde bulunan buğday kelimesi, “i” hal ekini almadığı için belirtisiz nesnedir. Ancak kendi içerisinde incelersek bir sıfat tamlamasıdır. Bir kantar, belirtme sıfatı çeşidinin asıl sayı sıfatı bölümündendir. Çünkü kendisinden sonra gelen buğday ismini sayı itibariyle nitelemektedir. “sattım” kelimesi ise bir iş, bir oluş, bir hareket bildirdiği için cümlenin yüklemidir.

Örnek 2: عِنْدِي مِنْقَالٌ ذَهَبٍ - “Bir miskâl (4,68gr) altınım var.” Cümle, isim cümlesidir. Cümlede özne olan; “bir miskâl altınım” sıfat tamlaması, Arapça cümle yapısı itibariyle isim tamlaması gibi kurulmuştur. Ama anlam itibariyle sıfat tamlaması olup, belirtme sıfatının asıl sayı sıfatı kısmındandır. Çünkü kendisinden sonra gelen altın ismini miktar itibariyle nitelendirmektedir.

Örnek 3: خَالِدٌ أَثْقَلُ مِنْكَ وَرَيْنًا - “Halit senden kilo olarak daha ağırdır.” Cümlesinde “daha ağırdır.” kelimesi, yüklem, “Halit” özne, “senden” kelimesi yönelme bildirdiği için dolaylı tümleçtir. “kilo olarak” cümlede yüklemi nicelik, açısından nitelendirdiğinden, zarf tümlecidir.

- Tablodaki diğer örneklerde temyîz, verilen örneklerle karşılık itibariyle Türkçede aynı olduğu için örnekler tek tek irdelenmemiş, sadece diğerleriyle aynı karşılığı verebilecek üç adet örnekle yetinilmiştir.

5.5.1.2. Hacim Bakımından Melfûz Mümeyyez:(من ناحية الكيل)

İsmi hacim itibariyle niteleyen temyîz çeşididir. Aşağıda bulunan örnekleri dikkate alarak bir orana vuracak olursak, hacim temyîzi için cümlelerin %100'ü belirtisiz nesneye tekâbül etmektedir.

Tablo 9

TEMYİZ ÇEŞİTLERİ VE TÜRKÇE KARŞILIKLARININ ÖRNEKLERLE TABLO İÇERİSİNDE GÖSTERİLMESİ							
Hacim (الكيل) Temyîzi							
	Arapça -Türkçe Cümleler	Özne / Fâil	Belirtili Nesne / Mef'ûl	Belirtisiz Nesne / Mef'ûl	Zarf Tümleci / Mef'ûl	Dolaylı Tümleç/ Mef'ûl	Yüklem / Fîil
1	شَرِبَ أَحْمَدُ كُوبًا لَبِنًا Ahmet bir bardak süt içti.	Ahmet	----- -----	bir bardak süt	----- -----	----- -----	içti.
2	عَدَّ عَلِيٌّ كَأْسَ نُقُودٍ Ali bir kese para saydı.	Ali	----- -----	bir kese para	----- -----	----- -----	saydı.
3	أَكَلَ الْحِصَانُ فَبُضَّ شَعِيرٍ At avuçlar dolusu arpa yedi.	At	----- -----	avuçlar dolusu arpa	----- -----	----- -----	yedi.
4	إِشْتَرَيْتُ قَدْحًا سِمْسِيمًا Bir kase (1,96 litre) susam satın aldım .	Ben (Gizli Özne)	----- -----	bir kâse (1,96 litre) susam	----- -----	----- -----	satın aldım.
5	إِشْتَرَيْتُ كَيْسًا سَكْرًا Bir kâse şeker satın aldım.	Ben (Gizli Özne)	----- -----	bir kâse şeker	----- -----	----- -----	satın aldım.
6	بَعْتُ صَنْدُوقَ عُلْمٍ Bir sandık elma sattım.	Ben (Gizli Özne)	----- -----	bir sandık elma	----- -----	----- -----	sattım.
7	إِشْتَرَيْتُ سَلَّةَ فُفُولٍ Bir sepet biber satın aldım.	Ben (Gizli Özne)	----- -----	bir sepet biber	----- -----	----- -----	satın aldım.

8	تَنَاوَلَ الْمَرِيضُ مِلْعَقَةً مِنَ الشَّرْبِيَّةِ Hasta, bir kaşık çorba içti.	Hasta	----- -----	bir kaşık çorba	----- -----	----- -----	içti.
9	شَرِبَ أَحْمَدُ قَدْحًا مِنْ عَصِيرِ بَرْتَقَالٍ Ahmet bir bardak (1,96 litre) portakal suyu içti.	Ahmet	----- -----	bir kâse (1,96 litre) portakal suyu	----- -----	----- -----	içti.
10	شَرِبْتُ شُورْبَةَ الْعَدَسِ طَبَقًا Bir tabak mercimek çorbası içtim.	Ben (Gizli Özne)	----- -----	bir tabak mercimek çorbası	----- -----	----- -----	içtim.
11	أَكَلَ أَحْمَدُ وَمُحَمَّدٌ قَطْرًا مِنَ طَعَامِ الْأُرْزِ Ahmet ve Muhammet, bir tencere pirinç pilavı yediler.	Ahmet ve Muhammet	----- -----	bir tencere pirinç pilavı	----- -----	----- -----	yediler.
12	بَاضَتِ الدَّجَاجَةُ سَلَّةً مِنَ الْبَيْضِ Tavuk bir sepet yumurta yumurtladı.	Tavuk	----- -----	bir sepet yumurta	----- -----	----- -----	yumurtladı.
13	أَخَذَ التَّاجِرُ بِشَاحِنَةً مِنَ الْعُيُوبِ Tüccar bir kamyon dolusu üzüm götürdü.	Tüccar	----- -----	bir kamyon dolusu üzüm	----- -----	----- -----	götürdü.

*(Tabloda temyiz olan kelimeler hem Türkçe kısımda hem de Arapça kısımda **altları çizili ve koyu punto** ile verilmiştir.)

5.5.2.1. Hacim Temyîzi İle İlgili Örnek Cümle Tahlilleri

Örnek 1: شَرِبَ أَحْمَدُ كُوبًا لَبِنًا “Ahmet bir bardak süt içti.” Cümlesinde özne, Ahmet’tir. Yüklemi ise, “içti” kelimesidir. “Bir bardak süt” cümleinin belirtisiz nesnesidir. Nesne görevinde bulunan süt kelimesi “ü” hal ekini almadığından ve cümleyi nitelediği için belirtisiz nesnedir. Ancak kendi içerisinde incelersek bir sıfat tamlaması olup, belirtme sıfatının asıl sayı sıfatı türündendir.

Cümlelerin metninde geçen; “كُوبًا” kelimesi cümlelerin asıl unsurlarından olup mef’ûlun bihtir. Mef’ûl olan kelimenin çeşidinde Türk dili mantığına ters bir durum vardır. Çünkü Türkçede mef’ûl (nesne) olan kelime sadece bardak değil bir bardak süttür. Bir Türk kolay kolay “bir bardak süt içtim” derken bardağı düşünmez. İçilen şeyin cinsinin, süt mü? Su mu? Meyve suyu mu? Olup olmadığı aklına gelir. Türkçede anlayış açısından “bardak” kelimesi ikinci plandadır. Cümle diziminde iki dil arasında fark olup, Türkçede “süt” kelimesi cümle dizimi açısından sonda yer alırken, dil mantalitesi açısından ilk akla gelendir. Bu da her halde Türkçemizde yükleme yakın olan kelimenin anlayışta birinci sırayı almasından ileri gelmektedir. Eğer bunun yerine Arapça gibi “sütten bir bardak içtim” deseydim, bardak kelimesini yükleme yanaştırarak söyleseydim o zaman anlayışta birinci sırayı bardak kelimesi alacak, bir bardak mı? iki bardak mı? büyük bardak mı...? şeklinde bardağın çeşidi ve ebadı önem kazacaktı. Söz dizimsel olarak Türkçede bütün önemli öğeler cümlelerin sonunda, yükleme yakın gelirken, Arapçada cümlelerin durumuna göre değişiklik arz eder. İşte bu açıdan Arapçada anlayış ve cümle dizilişi Türkçenin zıddıdır. Çünkü bu örnekte olduğu gibi bu dilde cümle dizilişi açısından önemli olan kelime, “bardak” kelimesi olup bu kelime cümlelerin asıl unsurlarıdır. (Bkz. s.66)

- Tablodaki diğer örneklerde bulunan temyîz, verilen örneklerle Türkçede karşılık itibarıyla aynı karşılığa geldiği için örnekler tek tek irdelenmemiş sadece diğerleriyle anadilde aynı karşılığa gelebilecek bir adet örnekle yetinilmiştir.

Uzunluk ve Alan (المساحة) Temyîzi:

İsimi uzunluk ve alan itibariyle niteleyen temyîzdir. Aşağıda bulunan örnekleri dikkate alarak bir orana vuracak olursak, misâha temyîzinde cümlelerin %25 kadar kısmı belirtisiz nesneden, %15 gibi bir kısmını özne ve yüklemden, %45'lik kısmı da zarf tümlecinden, %15'lik kısmını ise dolaylı tümleçten oluşmaktadır.

5.5.3. Uzunluk ve Alan (المساحة) Temyîzi:

Tablo 10

TEMÝZ ÇEŞİTLERİ VE TÜRKÇE KARŞILIKLARININ ÖRNEKLERLE TABLO İÇERİSİNDE GÖSTERİLMESİ							
Uzunluk ve Alan (المساحة) Temyîzi							
	Arapça -Türkçe Cümleler	Özne / Fâil	Belirtili Nesne /Mef'ûl	Belirtisiz Nesne /Mef'ûl	Zarf Tümleci /Mef'ûl	Dolaylı Tümleç/ Mef'ûl	Yüklem /Fiil
1	إِشْتَرَتْ زَيْنَبُ زَرَاعاً حَرِيْرًا Zeynep bir zira (65,6 cm) ipek kumaş satın aldı.	Zeynep	----- -----	bir zira (65,6 cm) ipek kumaş	----- -----	----- -----	satın aldı.
2	لا أملكُ شيئاً أرضاً Bir karış araziye sahip değilim.	Ben (Gizli Özne)	----- -----	----- -----	----- -----	bir karış araziye	sahip değilim.
3	زَرَعْتُ فِدَانًا أَرْضًا Bir fettan (4200 m ²) pirinç ektim.	Ben (Gizli Özne)	----- -----	bir fettan (4200 m ²) pirinç	----- -----	----- -----	ektim.
4	زَرَعْتُ حَرِيْرِيًّا نَخْلًا Bir dönüm hurma diktim.	Ben (Gizli Özne)	----- -----	bir dönüm hurma	----- -----	----- -----	ektim.
5	بَيْتِي أَكْبَرُ مِنْ بَيْتِكَ مِسَاحَةً Benim ev, senin evinden alan bakımından daha büyüktür.	Benim ev	----- -----	----- -----	alan bakımından	benin evinden	daha büyüktür.
6	بَيْتُهُ مَدْرَسَتِنَا وَاسِعَةٌ مَجَالًا Okulumuzun çevresi saha bakımından geniştir.	Okulumuzun çevresi	----- -----	----- -----	saha bakımından	----- -----	geniştir.
7	إِشْتَرَيْتُ عَشْرَةَ أمتارٍ قَمَاشًا On metre kumaş satın aldım.	Ben (Gizli Özne)	----- -----	on metre* kumaş	----- -----	----- -----	satın aldım.

8	تَبْلُغُ مِسَاحَةُ الْغُرْفَةِ خَمْسَةَ أَمْتَارٍ Odanın alanı 5 m² 'ye ulaşır.	Odanın alanı	----- -----	----- -----	----- -----	5 m² 'ye	ulaşır.
9	طوكيو أكبرُ المُدُنِ مِسَاحَةً alan bakımından en büyük şehirdir.	Tokyo	----- -----	----- -----	alan bakımından	----- -----	en büyük şehirdir.
10	جَرَى الْأَرْنَبُ حَوْلِي مِيلًا yaklaşık bir mil koştu.	Tavşan	----- -----	----- -----	yaklaşık bir mil	----- -----	koştu.
11	الشمس أكبرُ حَجْمًا من القمر Güneş büyüklik itibariyle aydan daha büyüktür.	Güneş	----- -----	----- -----	büyüklik itibari ile	aydan	daha büyüktür.
12	أَنَا أَكْبَرُ مِنْكَ طُولًا Ben boy olarak senden uzunum.	Ben	----- -----	----- -----	boy olarak	senden	uzunum.
13	مِسَاحَةُ غُرْفَةِ الْقَاعَةِ أَوْسَعُ وَأَكْبَرُ مِنَ الْمَطْبَخِ عَرْضَةً وَطُولًا Uzunluk ve genişlik olarak oturma odası mutfaktan daha büyük ve daha geniştir .	Oturma odası	----- -----	----- -----	uzunluk ve genişlik olarak	mutfaktan	daha büyük ve daha geniştir.
14	فِي سَاحَةِ الْقِتَالِ ثَلَاثَةُ آلَافٍ جُنْدِيٍّ Savaş meydanında üç bin asker bulunmaktadır.	Üç bin asker	----- -----	----- -----	----- -----	savaş meydanında	bulunmaktadır.
15	بِرَ مِيلٍ أَرْبَعَةُ آلَافٍ زِرَاعًا 4000 ziradır.	Bir mil	----- -----	----- -----	4000	----- -----	ziradır.

*(Tabloda temyiz olan kelimeler hem Türkçe kısımda hem de Arapça kısımda **altları çizili ve koyu punto** ile verilmiştir.)

* (Ne tür bir kumaş satın aldığını söylemediği için, bu tür cümlelere Türkçede eksilteli cümle denir. Mesela: Cümlede geçen “10 metre kumaş” sıfat tamlaması “On metre saten kumaş satın aldım” şeklinde kumaşın cinsi söylenerek cümle tamam olur.)

5.5.3.1. Uzunluk ve Alan Temyîzi İle İlgili Örnek Cümle Tahlilleri

Örnek 1: زَرَعْتُ جَرِيْبًا نَخْلًا “Bir dönüm hurma diktim.” Cümlede, “diktim” yüklem iken özne, gizli özne olan birinci tekil şahıs “ben” dir. Cümlemizde, “bir dönüm hurma” sıfat tamlaması bir bütün olarak belirtisiz nesnedir. Burada tamlama olarak nesne görevinde bulunan hurma kelimesi cümleyi niteleyip, “ı” hal ekini almadığından belirtisiz nesnedir. Ancak kendi içerisinde incelersek bir sıfat tamlamasıdır. Bir dönüm hurma, belirtme sıfatı çeşidinin asıl sayı sıfatı bölümüne dâhildir. Çünkü kendisinden sonra gelen hurma ismini sayı itibariyle nitelemektedir.

Örnek 2: الْمَيْلُ أَرْبَعَةُ آلَافٍ زِرَاعًا “Bir mil 4000 zirâdır.” Cümlede diğer cümlelerden farklı olan durum, temyîz olan “zirâ” kelimesinin yüklem olmasıdır. Temyîzin Türkçedeki karşılık olarak yükleme tekâbül etmesi az rastlanan bir durumdur. Burada “zirâdır.” kelimesi isim soylu bir kelime olduğundan, cümlemiz isim cümlesidir. Arapçada isim cümlesi mübtedâ ve haberden oluşurken, Türkçede Arapçadan farklı olarak isim cümlesi de kendi içerisinde özne, yüklem ve nesneden oluşur. Cümlemizde, bir mil özne konumunda olup, 4000 rakamı ise cümle içerisinde, “nasıl ve ne kadar” sorusuna cevap olduğu için zarf tümlecidir.

Örnek 3: فِي سَاحَةِ الْقِتَالِ ثَلَاثَةُ آلَافٍ جُنْدِيٍّ “Savaş meydanında üç bin asker bulunmaktadır.” Cümle isim cümlesidir. Cümlede, “bulunmaktadır” kelimesi cümle yüklemidir. “Üç bin asker” sıfat tamlaması olarak cümle öznesidir. Temyîz olan “asker” kelimesi tamlama olarak belirtme sıfatı tamlamasının asıl sayı sıfatı türünün mevsûf kısmını oluşturur. “Savaş meydanında” kelimesi ise, bulunma durumu bildirdiği için dolaylı tümleçtir.

Örnek 4: تَبْلُغُ مَسَاحَةُ الْغُرْفَةِ خَمْسَةَ أَمْتَارٍ “Odanın alanı 5 m²’ye ulaşıyor.” Cümle fiille başladığı için fiil cümlesidir. Bu cümlede “ulaşıyor” kelimesi, cümle yüklemi iken, “odanın alanı” öznesidir. Sayı sıfatı olan “5 m²” kelimesi ise, “metrekareye” şeklinde ismin “e” halinde bulunup, “neye” sorusuna cevap olduğu için dolaylı tümleçtir. Burada

dikkat çekici olan unsur, Türk dili itibariyle “5 m²” sayı sıfatı tamlaması adet ve ma’dûd olarak cümlede, tek bir öğeyi içermesidir. Arapça, ise mef’ûlun bih olan kelime sadece “5” sayısı iken, “m²” kelimesi asıl öğe değil sayının temyîzidir. Türkçede “5 m²” sıfat tamlaması, tamlamanın sayı sıfatı türündendir. Temyîz olan “m²” kelimesi ise bu sıfat tamlamasının mevsûfudur.

Örnek 5: جَرَى الأرنَبُ حَوَالِي مِيْلًا “Tavşan yaklaşık **bir mil** koştu.” Cümlesinde “koştu” yüklem iken “tavşan” cümlenin öznesidir. “yaklaşık bir mil” sıfat tamlamasını oluşturan bu iki kelime, bir bütün olarak miktar bildirip “ne kadar?” sorusuna cevap olduğu için cümlede zarf tümlecidir. “مِيْلًا” kelimesi sıfat ve mevsûftan oluşan belirtme sıfatı tamlamasının asıl sayı sıfatı türünün, mevsûf kısmını oluşturmaktadır. Bu kelime uzunluk bildirdiği için temyîz çeşitlerinden misâha (uzunluk ve alan) temyîzidir.

- Tablodaki diğer örneklerde bulunan temyîz, verilen diğer örneklerle Türkçede aynı karşılığa geldiği için örnekler tek tek irdelenmemiş sadece diğerleriyle anadilde aynı karşılığa gelebilecek birkaç adet örnekle yetinilmiştir.

5.5.4. Sayı (الاعداد) Temyîzi

Sayılardan sonra gelen nekra isme sayıların temyîzi denir. Sayılardan sonra gelen bu temyîzler aşağıda ifade edileceği üzere ya mecrûr veya mansûb olarak gelirler. (bkz. s.39) Aşağıda bulunan örnekleri dikkate alarak bir orana vuracak olursak, sayı temyîzi için cümlelerin %50 kadar kısmı özneye, %15’lik kısmını belirtisiz nesneye, %10 gibi bir kısmını belirtili nesneye, %25’lik kısmı da zarf tümlecine tekabül etmektedir.

Tablo 11

TEMYİZ ÇEŞİTLERİ VE TÜRKÇE KARŞILIKLARININ ÖRNEKLERLE TABLO İÇERİSİNDE GÖSTERİLMESİ							
Sayı (الأعداد) Temyîzi							
	Arapça -Türkçe Cümleler	Özne / Fâil	Belirtili Nesne /Mef'ûl	Belirtisiz Nesne /Mef'ûl	Zarf Tümleci /Mef'ûl	Dolaylı Tümleç/ Mef'ûl	Yüklem /Fiil
1	غَرَسْتُ ثَلَاثَةَ أَشْجَارٍ Üç ağac diktim.	Ben (Gizli Özne)	----- -----	üç ağac	----- -----	----- -----	diktim.
2	"إِنِّي رَأَيْتُ فِي الْمَنَامِ أَحَدَ عَشَرَ كَوْكَبًا" Şüphesiz rüyamda 11 yıldız gördüm.	Ben (Gizli Özne)	----- -----	11 yıldız	şüphesiz	rüyamda	gördüm.
3	يُوجَدُ فِي السَّنَةِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا Bir senede 12 ay bulunur.	12 ay	----- -----	----- -----	----- -----	bir senede	bulunur.
4	وَاحِدٌ وَعَشْرُونَ رَجُلًا يَحْبُونَ اللَّهَ Savaşta Allah'ı seven 21 adam çarpıştı.	Allah'ı seven 21 adam	----- -----	----- -----	----- -----	savaşta	harp etti.
5	فِي كُلِّ الْأَمْثَلَةِ خَمْسَةٌ عَشَرَ سَطْرًا Her örnekte on beş satır vardır.	On beş satır	----- -----	----- -----	----- -----	her örnekte	vardır.
6	إِنِّي أَنْتَظِرُكَ ثَلَاثِينَ عَامًا وَلَكِنْ لَمْ Seni 30 yıl bekledim ama gelmedin.*	1. Cümle Ben (Gizli Özne) 2. Cümle Sen (Gizli Özne)	seni ----- -----	----- ----- -----	30 yıl ----- -----	----- ----- -----	1. cümle bekledim. 2. cümle gelmedin.
7	يَجِبُ عَلَيْكَ لِتَذْهَبَ إِلَى هَذَا الْمَكَانِ حوالي مائتين و خمسين كيلومتراً Oraya ulaşabilmen için yaklaşık 250 km gitmen gerekir.	Oraya ulaşabilmen için 250 km gitmen	----- -----	----- -----	----- -----	----- -----	gerekir.

8	يَجْلِسُ ثَلَاثَةَ تَلَامِيذٍ عَلَى كُلِّ الْمَقْعَدِ Sınıfımızda her sırada üç öğrenci oturmaktadır.	Üç öğrenci	----- -----	----- -----	----- -----	1.sınıfımızda 2-her sırada	oturmaktadır.
9	إِدْفَعُوا مَبْلَغًا وَقَدْرُهُ سَبْعَةٌ وَأَرْبَعُونَ قُرْشًا Meblağı 47 kuruş olan miktarı ödeyiniz.	Siz (Gizli Özne)	meblağı 47 kuruş olan miktarı	----- -----	----- -----	----- -----	ödeyiniz.
10	فِي الْيَوْمِ أَرْبَعَةٌ وَعِشْرُونَ سَاعَةً Bir günde 24 saat vardır.	24 saat	----- -----	----- -----	----- -----	bir günde	vardır.
11	قَابِلْتُ عَشْرَ سَيِّدَاتٍ On bayanla karşılaştım.	Ben (Gizli Özne)	----- -----	----- -----	----- -----	on bayanla	karşılaştım.
12	تُذَاعُ نَشْرَةُ الْأَخْبَارِ فِي السَّاعَةِ الثَّامِنَةِ مَسَاءً Haber programı akşam saat 8,00 de yayınlanır.	Haber programı	----- -----	----- -----	----- -----	akşam saat 8,00 de	yayınlanır.

*(Tabloda temyiz olan kelimeler hem Türkçe kısımda hem de Arapça kısımda **altları çizili ve koyu punto** ile verilmiştir.)

*(Cümle, Türkçede birleşik cümle olduğu için, her iki cümlenin öğeleri ayrı ayrı değerlendirilmelidir.)

5.5.4.1. Sayı Temyîzi İle İlgili Örnek Cümle Tahlilleri

Örnek 1: يَجْلِسُ ثَلَاثَةٌ تَلَامِيذٍ عَلَى كُلِّ الْمَقْعَدِ فِي صَفِّنَا “Sınıfımızda her sırada üç **öğrenci** oturmaktadır.” Cümlede, “üç öğrenci” sayı sıfatı cümlenin öznesidir. Sayı sıfatları, diziliş itibariyle Arapça ile Türkçe arasında bir fark yoktur. Her iki dilde de önce adet, sonra ma’dût gelmektedir. Sadece fark adetten sonra gelen ma’dûdun rakamın büyüklüğüne göre Arapçada farklılık arz etmesidir. Cer ve nasb halini alabilir. Cem’i veya müfret olabilir. Burada adet olan 3 sayısından sonra gelen “öğrenci” kelimesi, bu sayının ma’dûdunun özelliği sebebiyle çoğul ve cer gelmiştir. Arapçada temyîz olan “تَلَامِيذٍ” kelimesi, Türkçede belirtme sıfatı tamlamasının mevsûfudur.

Örnek 2: قَابِلْتُ عَشْرَ سَيِّدَاتٍ “On **bayanla** karşılaştım.” Cümle fiil cümlesi olup, cümlede “on bayan” kelimesi “kimle ve neyle” soruları, tümcede zarf tümlecini buldurmaya yönelik sorular olduğu için, kelime zarf tümlecidir. “On bayan” sıfat tamlaması belirtme sıfatının asıl sayı sıfatı bölümünden olup, Arapçada temyîz olan “سَيِّدَاتٍ” kelimesi Türkçede sıfat tamlamasının ismidir. Asıl sayı sıfatları cümlede diziliş itibariyle Türkçemizle aynıdır. Fakat ifade edilişlerinde bariz bir fark vardır. Bu tamlamada, sayılan kelime, 3 ile 10 arasında bulunan sayıların, sayılanının cem’i mecrûr gelmesinden dolayı cümle Türkçenin ifade ediliş tarzının tersi olarak Arapçada çoğul gelmektedir. Arapça çoğul bir şekilde ifade edilen bu yapı, düzgün bir şekilde Türkçeye çevrildiğinde “on bayanlar” şeklinde olur. Ama Türkçede asla böyle sayı sıfatlarının sonuna sayı ne kadar fazla olursa olsun “lar ve ler” çoğul ekleri getirilmez.

Örnek 3: يَجِبُ عَلَيْكَ لِتَذْهَبَ إِلَى هَذَا الْمَكَانِ حَوَالِي مَائَتَيْنِ وَخَمْسِينَ كِيلُومِتْرًا “Oraya ulaşabilmen için yaklaşık 250 **km** gitmen gerekir.” Cümlemizde temyîz olan kelime tek başına cümlenin ögesi değil “oraya ulaşabilmen için yaklaşık 250 **km** gitmen” şeklinde ki bir cümlecik grubuyla cümlenin öznesidir. Burada “250 **km**” belirtme sıfatı çeşidinin asıl sayı sıfatı olup “km” bu sayı sıfatının mevsûfudur. İ’rap alırken son rakam olan ukûd sayıların i’rabı ile i’rablanmıştır. 50 ukûd sayısının ma’dûdu ise müfret ve mansûb olarak gelmiştir.

5.5.5. Sayı Kinâyeleri Temyîzi (كناية العدد) Sayıya işaret eden bir takım edatlara sayı kinâye edatları denilmektedir. Aşağıda bulunan örnekleri dikkate alarak bir orana vuracak olursak, sayı kinâyeleri temyîzi için cümlelerin %10 kadar kısmı yüklem, %40lık kısmını belirtisiz nesne, %20 gibi bir kısmını dolaylı tümleş, belirtili nesne, %30lük kısmı da zarf tümlecine tekâbül etmektedir.

Sayı kinâyelerinden bazıları şunlardır. نيف, بضع, كذا, كم (الخبرية) وكم (إستفهامية)

Tablo 12

TEMYİZ ÇEŞİTLERİ VE TÜRKÇE KARŞILIKLARININ ÖRNEKLERLE TABLO İÇERİSİNDE GÖSTERİLMESİ							
Sayı Kinâyeleri Temyîzi (كناية العدد)							
	Arapça -Türkçe Cümleler	Özne / Fâil	Belirtili Nesne /Mef'ûl	Belirtisiz Nesne /Mef'ûl	Zarf Tümleci /Mef'ûl	Dolaylı Tümleş/ Mef'ûl	Yüklem /Fiil
1	كم <u>كتاباً</u> إشتريت؟ Kaç <u>kitap</u> satın aldın?	Sen(Gizli Özne)	----- -----	kaç <u>kitap</u>	----- -----	----- -----	satın aldın?
2	كم <u>ليرة</u> إشتريت هذا البيت؟ Bu evi kaç <u>liraya</u> satın aldın?	Sen (Gizli Özne)	bu evi	----- -----	----- -----	kaç <u>liraya</u>	satın aldın?
3	كم <u>ليرة</u> أنفقت؟ Kaç <u>lira</u> harcadın?	Sen (Gizli Özne)	----- -----	kaç <u>lira</u>	----- -----	----- -----	harcadın?
4	كم <u>عبيد</u> ملكت! Nice <u>kölelere</u> sahiptin!	Sen (Gizli Özne)	----- -----	----- -----	----- -----	nice <u>kölelere</u>	sahiptin!
5	سمعتُ شاهداً كذا <u>حديثاً</u> Şöyle şöyle <u>diyən</u> bir şahit duydum.	Ben (Gizli Özne)	----- -----	şöyle şöyle <u>diyən</u> bir şahit	----- -----	----- -----	duydum.
6	عرفتُ كذا كذا <u>قائلاً</u> Şöyle <u>diyerek</u> tarif ettim.	Ben (Gizli Özne)	----- -----	----- -----	şöyle <u>diyerek</u>	----- -----	tarif ettim.
7	غضبْتُ نيفاً وسبعين <u>شخصاً</u> 70 küsur <u>kişiye</u> kızdım.	Ben (Gizli Özne)	----- -----	----- -----	----- -----	70 küsur <u>kişiye</u>	kızdım.
8	رأيتُ بضعة <u>رجال</u> ينتظرون الشهادة	Ben (Gizli Özne)	----- -----	Allah yolunda	----- -----	----- -----	gördüm.

	Allah yolunda في سبيل لله şahadeti bekleyen birkaç adam (3 ile 9 arası) gördüm.	Özne)	-----	şahadeti bekleyen birkaç adam	-----	-----	
9	كم سبيل قطعْتُ! Nice yollar kat ettim!	Ben (Gizli Özne)	-----	nice yollar	-----	-----	kat ettim.
10	كم أيام قضيتُ فيها حُزنًا! İçerisinde hüznün bulunan nice günler geçirdim!	Ben (Gizli Özne)	-----	içerisinde hüznün bulunan nice günler	-----	-----	geçirdim.
11	أنا ساهر نيفاً وعشرين ليلةً لِدَهْشَةٍ رُؤْيَايَ Rüyamın dehşetinden dolayı 20 küsur gecedir uykusuz sabahlıyorum.	Ben (Gizli Özne)	-----	-----	1-rüyamın dehşetinde n dolayı 2- 20 küsur gecedir 3-uykusuz	-----	sabahlıyorum.
12	بكم ليرة هذه السيارة؟ Bu araba kaç lira ?	Bu araba	-----	-----	-----	-----	kaç lira ?
13	ضحكك عمرٌ كذا كذا قايلاً Ömer şöyle şöyle diyerek güldü.	Ömer	-----	-----	şöyle şöyle diyerek	-----	güldü.
14	كم داراً بنيتُ؟ Kaç ev yaptın?	Sen (Gizli Özne)	-----	kaç ev	-----	-----	yaptın?
15	يقولُ كان يذهبُ أحمدٌ وهو كذا Ahmet şöyle diyerek gidiyordu.	Ahmet	-----	-----	şöyle diyerek	-----	gidiyordu.

*(Tabloda temyiz olan kelimeler hem Türkçe kısımda hem de Arapça kısımda **altları çizili ve koyu punto** ile verilmiştir.)

5.5.5.1. Sayı Kinâyeleri Temyîzi İle İlgili Örnek Cümle Tahlilleri

Örnek 1: رأيتُ بضعة رجالٍ ينتظرون الشهادة في سبيلِ الله “Allah yolunda şahadeti bekleyen birkaç adam (3 ile 9 arası) gördüm.” Cümlede temyîz olup altı çizili olan kelime “kim ve ne” sorularına cevap olduğu için belirtisiz nesnedir. Yalnız burada nesne olan kelime, sadece “adam” kelimesi değil, belgisiz sıfat tamlaması olan “birkaç adam” tamlamasının tamamıdır. “بضعة رجالٍ” tamlaması, diziliş itibariye Türkçemize benzemektedir. Bu kelimeler yazılışı itibariyle isim tamlaması gibi yazılırken anlam itibariyle sıfat tamlamasıdır. Yazılışının farklı olması ise “بضعة” kelimesinin 3 ile 9 arasında bir sayıyı ifade etmesinden dolayı bu sayıların i’rabı gibi i’rablanır. Bu kelimedden sonra gelen kelime çoğul ve mecrûr gelir. Arapçada temyîz olan “رجالٍ” kelimesi Türkçede belgisiz sıfat tamlamasının mevsûfudur.

Örnek 2: كم سبيلٍ قطعتُ! “Nice yollar kat ettim!” Cümlede altı çizili kelime “kim ve ne” sorularına cevap olduğu için belirtisiz nesnedir. Bu cümlede belirtisiz nesne, altı çizili olan kelime tek başına değil “nice yollar” sıfat tamlaması ile birlikte. Aynı şekilde “كم سبيلٍ” yazılış itibariyle isim tamlamasındaki gibi tamlanan kelime mecrûr yazılırken anlam itibariyle ise sıfat tamlamasının belgisiz sıfatı türündendir. Burada bulunan “كم” kelimesi soru edatı olan “كم” değil, haberiyye olan “كم”dir. Bu kelimenin temyîzi ise müfret mecrûr gelir. Arapçada temyîz olan “سبيلٍ” kelimesi Türkçede belgisiz sıfat tamlamasının mevsûfudur.

Örnek 3: عرفتُ كذا كذا قائلًا: “Şöyle şöyle diyerek tarif ettim” Cümlemizde altı çizili olan temyîzin Türkçemizde karşılığı “nasıl, ne şekilde” gibi soru edatlarına cevap olduğu ve bir durum bildirdiği için zarftır. “كذا كذا” kelimesi örnekte olduğu gibi bir veya birden fazla gelebilirken temyîzi ise müfret ve mansûb gelir.

Örnek 4: كم داراً بنيتُ؟ “Kaç ev yaptın.” Cümlede altı çizili kelime “kim ve ne” sorularına cevap olduğu için belirtisiz nesnedir. Bu cümlede belirtisiz nesne olan kelime sadece altı çizili olan kelime tek başına değil “kaç ev” şeklinde soru edatı ile birlikte.

Bu cümlede “kaç ev?” belirtme sıfatı tamlamasının soru sıfatı türündendir. Arapçada temyîz olan “ev” kelimesi Türkçede soru sıfatı tamlamasının mevsûfunu oluşturmaktadır. Ayrıca cümlede bulunan “كم” kelimesi kinâye edatı olan “كم” değil, soru edatı olan “كم”dir. Temyîzi ise müfret mansûb gelebildiği gibi, başına gelen “من” harf-i cerri ile mecrûrda gelebilmektedir.

- Tablodaki diğer örneklerde bulunan temyîz, verilen örneklerle Türkçedeki karşılığı itibariyle aynı olduğu için örnekler tek tek irdelenmemiş sadece diğerleriyle anadilde aynı karşılığa gelebilecek birkaç adet örnekle yetinilmiştir.

5.5.6. Melhûz (Lafızda Zikredilmeyen veya Lafızda Düşünülen) Mümeyyez

المميز الملحوظ

Mümeyyezin bu çeşidi lafızda açıkça olmayıp zımnen var kabul edilir. Melhûz Mümeyyezin temyîzi ya mübtedâdan ya fâilden veya mef’ûlden dönüşmektedir. (bkz. s. 41) Aşağıda bulunan örnekleri dikkate alarak bir orana vuracak olursak, melhûz mümeyyez için cümlelerin %25 kadar kısmı özne, %8’lik kısmını belirtili nesne, %50’lik kısmı da zarf tümleci, %17 gibi bir kısmını özne ve yükleme karşılık gelmektedir.

Tablo 13

TEMYİZ ÇEŞİTLERİ VE TÜRKÇE KARŞILIKLARININ ÖRNEKLERLE TABLO İÇERİSİNDE GÖSTERİLMESİ							
Melhûz (Lafızda Zikredilmeyen veya Lafızda Düşünülen) Mümeyyez							
المميز الملحوظ							
	Arapça -Türkçe Cümleler	Özne / Fâil	Belirtili Nesne /Mef'ûl	Belirtisiz Nesne /Mef'ûl	Zarf Tümlenci /Mef'ûl	Dolaylı Tümluç/ Mef'ûl	Yüklem /Fiil
1	الرجل أكبر من ولده جسماً Adam çocuğundan bünyece daha büyüktür.	Adam	-----	-----	bünyece	çocuğundan	daha büyüktür.
2	طاب المكان Hava iyileşti. Hava	Hava	-----	-----	-----	-----	iyileşti.
3	فاض القلب سروراً Kalp sevinçle dolup taşı.	Kalp	-----	-----	sevinçle	-----	dolup taşı.
4	العنب من لذيذ أنواع الفاكهة طعماً Üzüm tat olarak meyve çeşitlerinin lezzetlilerindedir.	Üzüm	-----	-----	tat olarak	meyve çeşitlerinden	lezzetlilerindedir.
5	القاهرة أكثر من الإسكندرية سكاناً Kahire İskenderiye'den daha kalabalıktır.	Kahire	-----	-----	-----	İskenderiye'den	kalabalıktır.
6	حسن الغلام كلاماً Çocuk güzel konuştu.	Çocuk	-----	-----	güzel	-----	konuştu.
7	إعتدل الرجل قامة Adamın boyu normal oldu.	Adamın boyu	-----	-----	-----	-----	normal oldu
8	الفيل أكبر من الجمل جسماً Fil bünyece deveden büyüktür.	Fil	-----	-----	bünyece	deveden	büyüktür.
9	الحريز أعلى من القطن قيماً İpek kıymet itibariyle pamuktan pahalıdır.	İpek	-----	-----	kıymet itibariyle	pamuktan	pahalıdır.

10	زيد الله <u>علماً</u> و <u>عقلاً</u> Allah <u>ilmini ve aklını</u> artırsın.	Allah	<u>ilmini ve aklını</u>	-----	-----	-----	artırsın.
11	المسلمون دائماً كانوا <u>أقلّ</u> عدداً من أعدائهم Müslümanlar daima savaşıta düşmanlarından <u>sayıca</u> azdılar.	Müslümanlar	-----	-----	1-daima 2- <u>sayıca</u>	1-savaşıta 2düşmanlarından	azdılar.
13	اشتعل الرأس <u>شيباً</u> Başın <u>saçaları</u> ağardı.	Başın <u>saçları</u>	-----	-----	-----	-----	ağardı.
14	زيد أكثرُ الناس <u>مالاً</u> Zeyd <u>servetce</u> insanların en zenginidir.	Zeyd	-----	-----	<u>servetce</u>	-----	insanların en zenginidir.

*(Tabloda temyîz olan kelimeler hem Türkçe kısımda hem de Arapça kısımda altları çizili ve koyu punto ile verilmiştir.)

5.6.1. Melhûz (Lafızda Zikredilmeyen veya Lafızda Düşünülen) Mümeyyez İle İlgili Örnek Cümle Tahlilleri

Örnek 1: الرَّجُلُ اكْبَرُ مِنْ وَلَدِهِ جِسْمًا “Adam çocuğundan **bünyece** daha büyüktür.” Cümle, isim cümlesi olup, temyîz olan kelimenin Türkçede ifade değeri “ne bakımdan” sorusuna cevap verdiği için zarftır. Cümlemiz mübtedâdan dönüşmüş olup, aslı “جِسْمَ الرَّجُلِ اكْبَرُ مِنْ وَلَدِهِ جِسْمًا” demektir.

Örnek 2: اِعْتَدَلَّ الرَّجُلُ قَامَةً “Adamın **boyu** normal oldu.” Cümle isim cümlesi olup temyîz olan kelime cümle içersinde özne konumundadır. Yalnız burada belirtenin “ın” belirtileninde “u” eki almasından dolayı, “adamın boyu” isim tamlamasının tamamında tamlayan ve tamlanan bölünmeksizin cümlenin öznesidir. Cümlede tamlanan kelime temyîz konumunda olup, temyîz olan kelime fâilden dönüşmüştür. Cümlenin aslı “اِعْتَدَلَّ قَامَةَ الرَّجُلِ قَامَةً” şeklindedir.

Örnek 3: زَادَهُ اللهُ عِلْمًا وَعَقْلًا “Allah **ilmini ve aklını** artırsın.” Cümle, fiil cümlesi olup, dua ifade eden bir cümledir. Cümlemizde temyîz olan kelime “kimi ve neyi” sorusuna cevap olduğundan belirtili nesnedir. Cümlemizde temyîz olan kelime mef’ûlden dönüştürülmüş cümle olup aslı; “زَادَ اللهُ عِلْمَهُ وَعَقْلَهُ” şeklindedir.

Örnek 4: الْمُسْلِمُونَ دَائِمًا كَانُوا اَقْلَّ عِدَدًا مِنْ اَعْدَائِهِمْ فِي الْمَعْرَكَةِ “Müslümanlar daima savaşta düşmanlarından **savıca** azdılar.” Cümle, Arapça açısından isim cümlesi iken Türkçeye dönüştüğünde fiil cümlesi olarak ifade edilir. Cümlemizde temyîz olan kelime anadilde “ne bakımdan” sorusuna cevap olduğu için zarf tümlecidir. Burada temyîz olan kelime mübtedâdan dönüşmüş olup aslı “اَعْدَادُ الْمُسْلِمِينَ كَانُوا اَقْلَّ عِدَدًا دَائِمًا مِنْ اَعْدَائِهِمْ فِي الْمَعْرَكَةِ” şeklindedir.

Örnek 5: اِسْتَعَلَّ الرَّأْسُ شَيْبًا “Başın **saçaları** ağardı.” Cümle, fiil cümlesidir. Temyîz olan kelimemiz ismin “i” haline olup “neyi” sorusuna cevap olduğu için belirtili nesnedir. Cümlemizde temyîz olan kelime fâilden dönüşmüş olup cümlenin aslı “اِسْتَعَلَّ شَيْبَ الرَّأْسِ شَيْبًا” şeklindeyken, fâil olan “شَيْب” kelimesi temyîze dönüşmüştür.

• Tablodaki diğer örneklerde bulunan temyîz, verilen örneklerle Türkçedeki karşılığı itibariyle aynı olduğu için örnekler tek tek irdelenmemiş sadece diğerleriyle anadilde aynı karşılığa gelebilecek birkaç adet örnekle yetinilmiştir.

Temyîzi ve temyîzin çeşitlerini Türkçemizde bulunan karşılıklarıyla ifade ettikten sonra rahat bir karşılaştırma yapabilmek için, Türk Dili ve Edebiyatı hocam Prof. Dr. Halil İbrahim USTA Bey'in tavsiyesi üzerine okuduğum, Ömer Seyfettin'in bazı hikâyelerini ve bu hikâyelerin içerisinde geçen temyîz türlerini bu türlerin her bir hikâye çeşidinde kullanılma sayılarını aşağıda tabloda gösterelim. Daha sonrada bu hikâyelerde geçen her bir temyîz çeşidine ait örnek cümle tahlillerinde bulunalım.

Tablo 14

Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Temyîz Çeşitleri ve Sayıları (SEYFETTİN, Ö. 1970)

Sıra No	Hikâyenin Adı	Ağırık (Vezin) Temyîzi	Hacim Temyîzi	Misâha Temyîzi	Sayı Temyîzi	Sayı Kinâyeleri Temyîzi	Melhûza Temyîz	TOPLAM
1	Piç	-----	12	10	92	10	1	125
2	Pamuk İpliği	-----	1	-----	63	3	-----	64
3	Koleksiyon	-----	3	15	28	6	1	53
4	Ararken	-----	-----	-----	8	2	-----	10
5	Aşk Dalgası	1	5	12	101	7	2	128
6	Bahar ve Kelebekler	3	23	3	102	10	2	143
7	İlk Düşen Ak	-----	1	-----	82	10	2	94
8	Temiz Bir Havlu Uğruna	-----	3	5	41	2	3	54
9	Nişanlılar	-----	-----	-----	47	2	-----	49
10	Gurultu	2	2	21	81	10	2	118
11	Balkon	1	11	-----	38	4	-----	54

12	Tarih Ezeli Bir Tekerrürdür	1	24	5	208	21	5	264
13	Bit	-----	-----	1	30	4	-----	35
14	Terakki	-----	-----	-----	25	2	-----	27
15	Lokanta Esrarı	1	5	-----	61	5	-----	72
16	Tavuklar	-----	1	-----	20	1	-----	22
17	Tuğra	2	8	1	21	6	-----	28
18	Beşeriyet ve Köpek	-----	5	1	61	7	-----	74
TOPLAM								1441

Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde geçen temyîz çeşitleri hakkında bu kadar sayısal bilgi verdikten sonra, her bir hikâyeden birkaç adet olmak üzere bu hikâyelerde geçen temyîz çeşitleriyle ilgili örnek cümle tahlilinde bulunalım. Böylelikle konumuz öğrenciler tarafından daha iyi anlaşılacak, karşılaştırma daha kolay yapılabilecek, öğrenci bizim dilimizde temyîzin karşılığı şudur diyebilecek, zor kabul ettiği temyîz konusunu anlaması kolaylaşacaktır.

5.7. Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Geçen Temyîz Çeşitleri ve Analizleri

“Piç” Adlı Hikâyesinden Temyîz Örnekleri ve Tahlilleri:

1- *“Geniş ve otomobil dolu caddeler, heykelli meydanlar, içine girilmez bir kuvvet ve bir para kalesi gibi yükselen büyük bankalar, büyük tiyatrolar, peri saraylarını andıran süslü ve billurlu gazinolar.”* Cümlemizde geçen “geniş ve otomobil dolu caddeler, heykelli meydanlar, içine girilmez bir kuvvet ve bir para kalesi gibi yükselen büyük bankalar, büyük tiyatrolar”...gibi sıfat tamlamaları uzunluk, büyüklük, yükseklik... vs. bildirdiği için misâha temyîzidir. Ayrıca “bir kuvvet ve bir para kalesi” gibi sayı sıfatları tamlamaları ise sayı temyîzidir.

2-*“Aynaların üzerinde Kralın ve Kraliçesinin Prince de Galles'in büyük mikyasta yapılmış resimleri göze çarpıyordu. Yanlarında başka küçük resimler de*

vardı.” Cümlemizde geçen “büyük mikyasta yapılmış resimler, başka küçük resimler” gibi sıfat tamlamaları, büyüklük- küçüklük gibi kavram bildirdiği için misâha temyîzidir.

3-“*Babam, iri vücûdu, geniş omuzları, kuvvetli kolları, ablak çehresi, kalın dudaklarıyla tıpkı budala bir Türk pehlivanını andırırdı. Bütün hareketleri âdi, kaba ve bayağı idi. Gayet nârin ve nâzik bir Çerkez olan annem, ondan dehşetle nefret ederdi.*” Cümlemizin “iri vücut, geniş omuzlar, kuvvetli kollar, ablak çehre, kalın dudaklar” ...gibi sıfat tamlamalarında bulunan irilik, genişlik, ablaklık gibi kavramlar hacim temyîzidir.

4-“*Yatağının başucunda bir inek gibi böğüren ağlayan gecelik entarili babam, ihtiyar halam, halamın şişman ve dul kızı, hizmetçiler, hepsi kapıdan dışarı çıktılar. İkimiz kaldık. Annem zayıf bir sesle: - Kapıyı sürmele... dedi*” Cümlede geçen “ halamın şişman kızı, zayıf bir ses” gibi sıfat tamlamalarında geçen “şişman, zayıf gibi kavramlar bir ölçü bildirdiği için hacim temyîzidir. Ayrıca “bir inek, bir ses” sayı temyîzidir. “ikimiz kaldık” ise melhûza temyîzidir. Çünkü burada lafızda zikredilmemesine rağmen cümlenin gelişinden “annemle ben kaldım” gibi bir anlam çıkmakta lafızda gözükmesi bile var olduğu düşünülmektedir.

5-“*Elimi yastığın altına soktum. Mor bir kurdeleye bağlı dört anahtar vardı. En büyüğüyle yatağın başucunda ki konsolu açtım.*” Cümlemizde geçen “bir kurdele, dört anahtar” gibi sayı sıfatı tamlamaları sayı temyîzidir. Ayrıca “ en büyüğü ile...” derken burada lafızda zikredilmemesine rağmen cümlenin gelişinden, “en büyük anahtarla açtım.” demek istenmiştir. Bu ifade lafızda ifade edilmese de zımnen var kabul edildiğinden misâha temyîzidir.

“Pamuk İpliği” Adlı Hikâyesinden Temyîz Örnekleri ve Tahlilleri:

1-“*Beyoğlu'nun dar, soğuk ve levanten bir salonu. Perdelerde, duvarlarda, levhalarda, koltuklarda, hâsılı her şeyde görünmez ve tesmiye olunmaz bir ifrat gölgesi var.*” cümlemizde “dar, soğuk ve levanten bir salon” hacim temyîzidir. Ayrıca cümlede

geçen “her şey” tamlaması, tam olarak belli bir sayı ifade etmeyip belirsiz miktarda sayı ifade ettikleri için sayı kinâyeleri temyîzidirler. Yine “bir ifrat” sayı sıfatı tamlaması da adet temyîzidir.

2-“*Otuza yakınım diyorsunuz. Yâni yirmi ile otuz arasındasınız demek.*” Cümlemizde geçen “otuz yakın, yirmi ile otuz arası” gibi ifadeler melhûza temyîzidir. Çünkü burada lafızda zikredilmemesine rağmen cümlenin gelişinden, “otuz yaşına yakın, yirmi yaş ile otuz yaş arası... vs.” demek istenmiştir. Bu ifadeler lafızda ifade edilmese de zımnen var kabul edilir.

3-“*Bu esnada kapı açılır. Madam Bağdeseryan girer. Ak saçlı şişman bir kadın...*” Cümlede geçen “Ak saçlı şişman bir kadın” niteleme sıfatı, hacim temyîzidir. Ayrıca “bir kadın” sayı sıfatı ise adet temyîzidir.

“Koleksiyon” Adlı Hikâyesinden Temyîz Örnekleri ve Tahlilleri:

1-“*Bir kere gayet beyazdı. O kadar taze idi ki... Ellerine bakıyor, dokunulsa akacak sanyordum. Kumral saçları kalın ve çoktu. Başında ağır ve paha biçilmez, emsalsiz ve füsunlu bir taç gibi duruyordu.*” Cümlemizde geçen “Bir kere ve bir taç” sayı sıfatları tamlaması, sayı kinâyesi iken, “kumral ve kalın saç” kalınlık- incelik gibi nicelik bildirdiği için misâha temyîzidir. Ayrıca “ağır ve paha biçilmez” sıfat tamlaması ise ağırlık- hafiflik gibi bir durum bildirdiğinden vezin temyîzidir.

2-“*Altın Peri, bana uzunca ve derin bir nazarla baktı.*” Cümlemizde geçen “uzunca ve derin bir nazar” uzunluk ve derinlik gibi kavramlar bildirdiği için misâha temyîzidir. Ayrıca “bir nazar” sayı sıfatı, adet temyîzidir.

3-“*Odada siyah, büyük ve çok kuvvetli bir köpek vardı. Beni görünce havlamaya başladı.*” Cümlemizde geçen “büyük ve çok kuvvetli bir köpek” ibarede geçen sıfatı tamlamaları, büyüklük küçüklük ifade ettiği için hacim temyîzidir. Ayrıca “bir köpek” ifadesi sayı temyîzidir.

4-“*Madamın da koleksiyonu varmış. Diğer gelişimde göstereceğini vaat etti. Hakikaten ikinci gelişimde madamın koleksiyonunu da gördüm. İyi idi, fakat kızıninki kadar latif ve kıymetli değildi.*” Cümlede geçen “ikinci geliş” sayı temyîzidir. Ayrıca Cümlede geçen “kızıninki kadar latif ve kıymetli değildi.” İbaresini melhûza temyîzidir. Çünkü burada lafızda zikredilmemesine rağmen cümlenin gelişinden, “kızının koleksiyonu kadar latif ve kıymetli değildi.” demek istenmiştir. Bu ifadeler lafızda ifade edilmese de zımnem var kabul edilir.

“Ararken” Adlı Hikâyesinden Temyîz Örnekleri ve Tahlilleri:

1-“*Sağdaki kütüphanenin raflarında birkaç tane yarım kalmış roman, düzeltilecek hikâye var.*” Cümlede bulunan “ birkaç tane yarım kalmış roman” şeklindeki belgisiz sayı sıfatı tamlaması, tam olarak belli bir sayıya işaret etmeyip, belli belirsiz birkaç sayıya işaret ettiği için sayı kinâyesi temyîzidir. Ayrıca “sağdaki kütüphane” ibaresini melhûza temyîzidir. Çünkü burada lafızda zikredilmemesine rağmen cümlenin gelişinden, “sağ tarafta bulunan kütüphane” denilmek istenmiştir. Bu ifadeler lafızda ifade edilmese de zımnem var kabul edilir.

2-“*Ah, ben bu sesi tanıyorum! Bu tembelliğimin sesidir. On beş senedir onun emrini dinliyorum. (...)*” İbarede geçen “on beş sene” sayı temyîzidir.

“Aşk Dalgası” Adlı Hikâyesinden Temyîz Örnekleri ve Tahlilleri:

1-“*Nihayeti leylak renkli sisler içinde eriyen Marmara’nın kubbeli, ince minareli, uzun ve uyumuş ufuklarında, büyük ve beyaz kenarlı bulutlar, parçalanmış köpük dağları halinde yavaş yavaş büyüyor, dağılıyor, toplanıyor, derin çukurlarında, yüksek tepelerinde morluklar, koyu mavilikler birikiyordu.*” Cümlede geçen “ince minare, derin çukur” gibi niteleme sıfatları, belirli bir ölçüm bildirdiği için” hacim temyîzidir. Ayrıca “uzun ve uyumuş ufuklar, büyük ve beyaz kenarlı bulutlar, yüksek tepeler” gibi sıfat tamlamalarında geçen ifadeler büyüklük- küçüklük... vs kavram bildirdiği için misâha temyîzidir.

2-“İhtiyarlar uyuklayarak gazetelerini okuyorlar ve yanındakilere kısaca bir şey söylüyorlar, şişmanlar cıgaralarını içerek çarkların gürültüsünü dikkatle dinliyorlar.” Cümlede geçen “İhtiyarlar, yanındakiler, şişmanlar” gibi ifadeler melhûza temyîzidir. Çünkü burada lafızda zikredilmemesine rağmen cümlenin gelişinden, “ihtiyarlar, yanındakiler, şişmanlar” derken; “ihtiyar insanlar, yanındaki kişiler, şişman kişiler” denilmek istenmiştir. Bu ifadeler lafızda ifade edilmese de zımnen var kabul edilir.

3-“Çiçek bozuğu, büyük ağızlı, kalın dudaklı, çarpık dişli, eğri burunlu berbat bir şey... Her gün karşınızda gezen, yemeklerinizi getiren bu kıızı daha ziyade çirkinleştirmek için hususi bir maharetleri, hususi bir dehaları vardır.” Cümlede geçen “büyük ağızlı, kalın dudaklı, çarpık dişli, eğri burunlu” sıfat tamlamaları büyüklük, uzunluk, kalınlık... vs. bildirdiği için misâha temyîzidir. Ayrıca “bir şey, bir maharet, bir deha” sayı sıfatları sayı temyîzidir. Yine “her gün” sıfat tamlaması belli bir güne işaret etmeyip bütün günleri ettiği için sayı kinâyeleri temyîzidir.

“Bahar ve Kelebekler” Adlı Hikâyesinden Temyîz Örnekleri ve Tahlilleri:

1-“Küçük salonun fes renginde kalın-ağır perdeli penceresinden dışarı muhteşem, parlak bir sulu boya levhası gibi görünüyordu.” Cümlede geçen “Küçük salon “ sıfat tamlaması hacim temyîzi iken, “kalın- ağır perde” şeklinde olan sıfat tamlaması vezin temyîzidir.

2-“Pencerenin önünde ki şişman koltuğa gayet zayıf, gayet sarı, gayet ihtiyar bir kadın oturmuştu.” Cümlede geçen “şişman koltuk, gayet zayıf, gayet sarı, gayet ihtiyar” sıfat tamlamaları bir ölçü bildirdiği için hacim temyîzidir. Ayrıca “ bir kadın” sayı sıfatı ise sayı temyîzidir.

3-“Ancak on sekiz yaşında vardı. Şezlongdaki mühmel uzanışı ona müstesna bir letafet veriyor. İnce jüpürün altında bedii bir vuzûh ile irtisam eden kalçaları daha dolgun daha geniş, dizleri daha nârin, daha mütenâsip, eteklerinin pembe beyaz gölgeleri içinde pek şuh, pek uyanık duran bacakları daha tombul, daha nefis, ayakları

daha küçük görünüyordu.” Cümlemizde geçen “on sekiz yaş, bir vuzuh, bir letafet” sayı sıfatları sayı temyîzi iken, “ İnce jüpür, irtisam eden kalçaları daha dolgun daha geniş, dizleri daha narin, pek uyanık duran bacakları daha tombul, ayakları daha küçük...” gibi niteleme sıfatları, hacim temyîzidir.

“İlk Düşen Ak” Adlı Hikâyesinden Temyîz Örnekleri ve Tahlilleri:

1-“*Bir ak... Bu sanki gayet mühim bir faciaymış gibi beni saatlerce düşündürecekti. İlk defa görülen bir akın kederinden daha âdi ne olabilir?*” Cümlede geçen “Bir ak, bir facia, bir akın” gibi sayı bildiren tamlamalar sayı temyîzi iken “ilk defa” birinci sıra sayısını kinâye ettiği için sayı kinâyesi temyîzidir.

2-“*Evli miyim, bekâr mıyım? Kaç yaşındayım? Memuriyetim ne? Maaşım ne kadar?Bilmiyorum...!*” Cümlemizde geçen, “Kaç yaşındayım?” soru edatı sayıya işaret edip, sayıyı kinâye ettiği için sayı kinâyeleri temyîzidir.

3-“*Hayat yalnızken pek kederlidir. İnsan çift oldu mu, bu hayat daha latif olur. Üçleşince hayat pek tatlıdır.*” Cümlede geçen “ yalnız olmak, çift olmak, üçleşmek...” gibi ifadeler melhûza temyîzidir. Çünkü burada lafızda zikredilmemesine rağmen cümlelerin gelişinden, yalnız olmaktan kasıt tek başına kalmak, çift olmak ise karı koca olmak, üçleşmek ise eşler ve bir çocuğun olması kastedilmiştir. Bu ifadeler lafızda ifade edilmese de zımnen var kabul edilir.

“Bir Temiz Havlu Uğruna” Adlı Hikâyesinden Temyîz Örnekleri ve Tahlilleri:

1-“*Pek zayıf, pek asabiydi. Merhum babasından dinlediği eski Boğaziçi âlemlerini, mehtap eğlencelerini anlatmaya başladı.*” Cümlede geçen “Pek zayıf, pek asabi” ibaresi melhûza temyîzidir. Çünkü burada lafızda zikredilmemesine rağmen cümlelerin gelişinden, cümlede “*Pek zayıf, pek asabi bir insandı*” denilmek istenmiştir. Bu ifadeler lafızda ifade edilmese de zımnen var kabul edilir.

2-“ – *Uzun boylu, ela gözlü, ablak çehrelî, kafûri beyaz olsun...*” Cümlede geçen “Uzun boylu, ela gözlü, ablak çehrelî” gibi ifadeler misâha temyîzdir. Çünkü uzunluk, kısalık... vs. uzunluk ve alan temyîzi olan misâha temyîzine ait özelliklerdir.

“Nişanlılar” Adlı Hikâyesinden Temyîz Örnekleri ve Tahlilleri:

1-“*Hatta on, on beş sene evvel yazdığım bir sonenin bir beytini hatırlıyorum.*” Cümlemizde geçen “on, on beş sene, bir sene, bir beyit” gibi sayı sıfatları, sayı temyîzidir.

2-“*Hayatımda en büyük emelim “derin bir aşk romanı” yazmaktır. On senedir böyle bir esere kaç defa başladım! Fakat hep birinci fasıllarda iflas ediyorum.*” Cümlede geçen, “en büyük emel, en derin aşk” gibi sıfat tamlamaları ismi uzunluk gibi alan bakımından nitelediğinden misâha temyîzidir. Ayrıca “on sene, bir aşk, bir eser” sayı sıfatları ise sayı temyîzidir. “Böyle bir eser” taaccüp bildirdiği için sayı kinâyeleri temyîzidir.

“Gurultu” Adlı Hikâyesinden Temyîz Örnekleri ve Tahlilleri:

1-“*Eğer bütün hayatımı daimi bir mümeyyizlik içinde, bir imtihan sahnesinde geçirsem, iki yüz sene yaşayacağıma eminim.*” İbarede geçen “bütün hayat” belgisiz sayı sıfatı tamlamaları, belli bir sayıya delalet etmeyip, çokluğa işaret ettiği için sayı kinâyesi temyîzidir. “İki yüz sene, bir mümeyyizlik, bir imtihan” sayı sıfatları ise sayı temyîzidir.

2-“*Korkudan sararmış, solgun benizli, beyaz dudaklı, samur, ince kaşları çatılmış, zayıf, narin bir talebe, mahcup, mütereddit adımlarla içeri girer.*” Cümlede geçen “ince kaş” sıfat tamlaması misâha temyîzi iken, “zayıf narin bir talebe” sıfatı ise bir ölçü bildirdiği için hacim temyîzidir.

3-“İçeriye kısa boylu, sevimli, şişman bir talebe girdi. Cümlede geçen “kısa boy, solgun beniz” gibi tamlamalar misâha temyîzidir. “Şişman bir talebe” hacim temyîzidir. Ayrıca “bir talebe” sayı temyîzidir.

4-“Ben elimi kaldırırsam ellisi değil, elli bin milyonu gelir.” Cümlede geçen “ellisi, elli bin milyonu... vs.” ifadeler melhûza temyîzidir. Çünkü burada lafızda zikredilmemesine rağmen cümlenin gelişinden “Ben elimi kaldırırsam ellisi değil ifadesinden en az elli kişinin, elli bin milyonu ifadesinden ise haddinden fazla sayısız kişi gelir” gibi bir anlam çıkmakta bu anlam lafızda gözükme bile var olduğu düşünülmektedir.

“Balkon” Adlı Hikâyesinden Temyîz Örnekleri ve Tahlilleri:

1-“Bu, şişman bir adamdı, ihtiyar ve şişman! Sallana sallana kapıdan çıktı.” Cümlede geçen “şişman bir adam, ihtiyar ve şişman” sıfat tamlaması hacim temyîzidir. Yine “bir adam” sayı sıfatı tamlaması ise sayı temyîzidir.

2-“Sofranın üzerindeki lambanın kırmızı abajurundan süzülen ziya içinde iri, mavi gözleriyle, kumral saçlarıyla harikulade güzel görünüyordu. İnce, keten bulüzün altından, iri, gürbüz, muntazam bir vücudun, geniş bir göğsün şekli sanki taşıyordu.” Cümlede geçen “iri, mavi gözler, İnce, keten bluz, iri, gürbüz, muntazam bir vücut, geniş bir göğüs” sıfat tamamları hacim temyîzidir. Ayrıca “bir vücut, bir göğüs” sayı sıfatları ise sayı temyîzidir.

“Tarih Ezeli Bir Tekerrürdür” Adlı Hikâyesinden Temyîz Örnekleri ve Tahlilleri:

1-“Bu, benden küçük, zayıf, narin bir çocuktü. Heykeltıraşlığa çalışıyordu. Uzun saçlarıyla, mütefekkir çehresiyle, nahif endamıyla, latif, cazip, tam bir sanatkârdı.” Cümlede geçen “küçük, zayıf, narin bir çocuk” sıfat tamlaması belli bir ölçü bildirdiği

için hacim temyîzidir. “Uzun saç” ise uzunluk kısalık gibi göreceli bir kavram içerdiğinde misâha temyîzidir. Ayrıca “ bir sanatkâr” sayı sıfatı ise sayı temyîzidir.

2-“*Artık böyle vücutlar, böyle sırtlar, böyle kalçalar, böyle kollar, böyle çehreler yalnız sanatkârların hayalhanelerinde mevcut.*” Cümlede geçen “böyle vücutlar, böyle sırtlar, böyle kalçalar, böyle kollar, böyle çehreler” gibi belgisiz sıfat tamlamaları melhûza temyîzidir. Çünkü burada lafızda zikredilmemesine rağmen cümlenin gelişinden, kadınlar için “böyle nazik vücutlar, böyle düzgün sırtlar, böyle büyük kalçalar, böyle kuvvetli kollar, böyle güzel ve sevecen çehreler...” denilmek istenmiştir. Bu ifadeler lafızda ifade edilmese de zımnın var kabul edilir.

3-“*Bilmem kaç saat konuştuk. Bu uzun bir hasbîhal oldu.*” Burada geçen “bilmem kaç saat” ifadesi çokluktan kinâye olduğu için sayı kinâyesi temyîzidir. Ayrıca “uzun bir hasbîhal” ise misâha temyîzi iken, “bir hasbîhal” ise sayı temyîzidir.

“Bit” Adlı Hikâyesinden Temyîz Örnekleri ve Tahlilleri:

1-“*Bit kendine ikametgâh olarak vücudun en yüksek, en asil kısmını, yani başı intihap eder.*” Cümlede geçen “vücudun en yüksek, en asil kısmı” sıfat tamlamaları misâha temyîzidir.

“Terakki” Adlı Hikâyesinden Temyîz Örnekleri ve Tahlilleri:

1-“*Niyazi’yle Neşet, duvarları yeşil kâğıt kaplı odanın kapı tarafındaki geniş bir koltuğa iki canlı keyif heykeli gibi uzanmış, cigaralarının dumanları içinde konuşuyorlardı.*” Cümlede geçen “geniş bir koltuk” sıfat tamlaması hacim temyîzidir. Ayrıca “bir koltuk ve iki canlı keyif heykeli” gibi tamlamalar sayı temyîzidir.

2-“*-Sekiz on sene evvel İstanbul da bu kadar muntazam söz söyleyecek, bu kadar hikmeti bir ağızda etrafa saçacak bir müderris var mıydı?*” Cümlede geçen “Sekiz on sene evvel, bir ağız ve bir müderris” sayı sıfatları, sayı temyîzidir.

“Lokanta Esrarı” Adlı Hikâyesinden Temyîz Örnekleri ve Tahlilleri:

1-“Üç tane kara kuru küçük Rum çocuğu pirinçleri ayıklıyorlar, zerzevatları doğruyorlardı.” Cümlede geçen “ üç tane” sayı sıfatı, sayı temyîzi iken, “kara kuru küçük Rum çocuğu” sıfat tamlaması kuruluk, küçüklük gibi özellikler barındırdığı için hacim temyîzidir.

2-“Her sabah yemeğinde büyük büyük lokmalarla yuttuğum nefis omlletleri hatırladım.” Cümlemiz geçen “büyük büyük lokmalar” sıfat tamlaması, hacim temyîzidir.

“Tavuklar” Adlı Hikâyesinden Temyîz Örnekleri ve Tahlilleri:

1-“Kırmızı ve yuvarlak gözlerin peykenin yakınındaki kapıya baktıklarının farkına vardım.” Cümlemizde geçen “yuvarlak gözler” sıfat tamlaması misâha temyîzidir.

2-“Üç dakika geçmeden yine geldiler. Küçük kapının önünde toplandılar. Bunlar şüphesiz benden korkmuyorlardı.” Cümlede geçen “ üç dakika” sayı sıfatı, adet temyîzi iken, “küçük kapı” büyüklük- küçüklük gibi kavram içerdiği için misâha temyîzidir.

“Tuğra” Adlı Hikâyesinden Temyîz Örnekleri ve Tahlilleri:

1-“Şimdi, şu birahane penceresinden seyrettiğim sokak panoraması, şu gelip geçen hayalat-ı servet ve refah içinde bulunan gözlerime elleri daha beyaz ve tombul kalçaları daha geniş ve bedi, boyları daha nârin ve levent, dudakları daha kırmızı, yüzleri daha masum görünen kadınlara karşı hissettiğim iştıyak-ı tabiiyi de dimağımdan defedersem, tamamıyla müsterih kalacaktım.” Cümlede geçen “beyaz ve tombul el, geniş ve bedi kalça, daha narin boy ve dudaklar, tamlamaları bir ölçü bildirdiği için hacim temyîzidir.

2-“ Önümdeki büyük kadehi bir yudumda içtim ve garsona tekrar,

—*Bir bira daha... Dedim.*” Cümlede geçen “büyük kadeh” sıfat tamlaması bir ölçü bildirdiği için hacim temyîzidir. Ayrıca “bir yudum, bir kere daha” gibi tamlamalar ise sayı temyîzidir.

3-“*Bu bir resim mi idi? İki arka ve üç ön ayağı vardı. Bir kuş? Hayır. Bir köpek, bir arı? Hayır. Tüyleri yolunmuş bir tavuk? Hayır. Şaha kalkmış bir at?*” Cümlede geçen “bir resim, iki arka ve üç ön ayak, bir köpek, bir arı, bir tavuk, bir at...” gibi sayı sıfatları adet temyîzidir.

“Beşeriyet ve Köpek” Adlı Hikâyesinden Temyîz Örnekleri ve Tahlilleri:

1-“*Birisi şiddetle nazar-ı dikkatimi celbetti. Kısım-ı süflası kaba ve şişman, üst tarafı narin, fakat her halde gayet muntazam bir vücut... İnce, uzun kaşlar, solgun ve asabi bir çehre, ciddi kadınlara has, mesela muallime, rahibe, gibi, bir hüsn-i latif, bir hüsn-i mahzun...*” Cümlede geçen “Kısım-ı süflâsı kaba ve şişman, üst tarafı narin, İnce, uzun kaşlar” sıfat tamlamaları, hacim temyîzidir. Ayrıca “birisi” ifadesi melhûza temyîzidir. Çünkü burada birisi derken “bir kişi” gibi bir anlam çıkmakta bu anlam lafızda gözükmese bile var olduğu düşünülmektedir.

2-“*Mutlaka her şeyde olduğu gibi, bir tane ile yahut birkaç tane ile kanaat mecburi...*” Cümlede geçen “her şey, birkaç tane” tam olarak belli bir sayı ifade etmeyip belirsiz miktarda bir sayı ifade ettikleri için sayı kinâyeleri temyîzidirler. Ayrıca “bir tane” belli bir sayıya işaret ettiği için sayı temyîzidir.

6. BÖLÜM

YANLIŞ ÇÖZÜMLEMESİ VE TEMYÎZ SINAVI HATA ANALİZLERİ

Karşıtsal çözümleme (ca), iki veya daha fazla dil arasındaki benzer ve farklı yapıları ortaya çıkarmaya yönelik çalışmaları içeren bir daldır. Karşılaştırmalar sonucunda, anadil ve amaç dil arasında benzerlikler ve farklılıklar ortaya çıkarılarak, öğrencilerin ne gibi sorunlarla karşılaşacakları ve dilin hangi yönlerini kolaylıkla öğrenebilecekleri veya dilin hangi konusunu öğrenmede zorlanacaklarına dair bilgilere ulaşılır. Ancak öğrenim aşamasında karşılaşılan tüm güçlükleri anadil girişimine bağlayan diler, bir süre sonra anadil ile açıklanamayan yanlışlara da rastlamışlardır. Öğrencilerin yaptıkları yanlışların tümünün nedeni anadili girişimi değildir kanaatine varmışlardır.

Yanlışların tanınması ve tanımlanması kolay değildir, fakat en azından veriler somuttur, açıklama ise çok daha zordur. Yanlışların oluştuğunun farkına varmak ve bunu ifade eden yapıları belirlemek, öğrencinin zihninde bu yanlışın oluşmasına neden olan süreç hakkında varsayımlarda bulunmaktan daha kolaydır. İlk iki aşamanın gerçekleri yansıttığından emin olmakla birlikte gerçekleri açıklarken varsayımlar sunabiliriz.

Yanlış çözümlemesi, yapılan tüm yanlışların anadil girişimi olarak açıklanamayacağını ortaya koyacaktır. Ayrımsal çözümleme, öğrenci tarafından yapılmaması olası olan yanlışlar hakkında bilgi verir, yanlış çözümlemesi ise bu yanlışların varsayımlara dayalı olarak gerçekleşip gerçekleşmediğini gösterir. Varsayımların doğruluğunu sınamak için yanlış çözümlemesine ihtiyaç duyulur.

Öğrencilerin yaptıkları yanlışları, Dulay ve Burt dört ana bölüme ayırmışlardır:
< <http://acikarsiv.ankara.edu.tr/fulltext/2344.pdf> >

A. Anadil Girişimi Yanlışları: Bu tür yanlışlar, öğrencinin anadil yapısını yansıtan, amaç dili anadil gibi konuşmaya çalışanların bu dili edinimleri sırasında yaptıkları yanlışlara anadil girişimi yanlışları denilir.

B. Amaç Dil Yanlışları: Öğrencinin amaç dili tam olarak öğrenmeden amaç dili, anadil gibi konuşanların bu dili edinimleri sırasında yaptıkları yanlışlardır.

C. Belirsiz Yanlışlar: Bunlar hem anadil girişimi hem de amaç dil girişimi yanlışları olarak görülebilen yanlışlardır.

D. Bireysel Yanlışlar: Ne anadil ne de amaç dili yanlışları olarak tanımlanabilir.

Öğrenci yanlışlarını birtakım sebeplere bağlayabiliriz. Bu yanlışlar ise şunlardır: (AKÇAY, 2001, s.281)

A. Aşırı Genelleme: Genelleme, hem yabancı dil hem de anadili öğrenenler tarafından kullanılan bir tutumdur. Öğrenci algıladığı benzerlikleri genelleme yoluyla, dilin kurallarını bulmaya çalışır. Kimi durumlarda ise, iki dil arasındaki farkı ya algılayamadığından veya öğrenim yükünü azaltma eğiliminden aşırı genelleme yapar. İki ayrı doğru yapı için genelleme yapmak suretiyle bir tek biçim kullanır.

B. Kural Sınırlarını Bilememe: Aşırı genellemeye çok yakın olan bu durumda olan yanlışlara, dilin sistemindeki özel kısıtlamaları ayıramamak neden olur. Bir kuralın veya dilsel bir birimin uygulanmaması gereken bağlamlara uygulanması sonucu yapılan bu tür yanlışlara çok sık rastlanır.

C. Kuralların Eksik Uygulanması: Dilsel bir görünümün veya bir kuralın dilin tüm basamaklarına uygulanmaması sonucu ortaya çıkan yanlışlardır.

D. Yanlış Kavram Geliştirme: Kimi durumlarda öğrenci, amaç dildeki farklılıkları algılamadaki yanlış sonucu, dilin yapısına ait yanlış kavram geliştirebilir.

Amaç dilde bulunan farklılıkları algılama yanılığısı sonucunda yapılan yanlışları, düzenli bir biçimde çözümlenmede ve sıralamada güçlük çekilse de gerek yabancı dil öğretiminde gerekse uygun yöntem geliştirmede araştırmacılar, öğrencinin yabancı dili öğrenmede karşılaştığı güçlüğüñ niteliği hakkında bilgi verip, dilin hangi yönleri üzerinde daha çok durulması gerektiğini ifade etmektedirler.

Yanılış çözümlenmesi verilerine göre, araştırılan görünümelerin (benzerlik – ayrılık) güçlük derecelerine göre sıralamaktadır. Bu sıralama sonucunda, ayrımsal çözümlenme sonucu elde edilmiş verilerden farklılık ortaya çıkabilir. Önceden ileri sürülen varsayımların kimileri de gerçekleşmeyebilir veya tersine yanılış çözümlenmesi bu varsayımların doğruluğunu da kanıtlayabilir. İşte bu varsayımlarımızdan hareketle temyîz konusundan bir sınav yaptık daha sonrada veriler ışığında yanılış çözümlenmesi yapmak suretiyle analizlerle öğrencinin temyîz konusundaki bilgi ve becerisi ölçülmeye çalışılmıştır.

Sınav analizlerine geçmeden önce sınavlar ve çeşitleri hakkında kısa bir bilgi vermek yararlı olacaktır.

Sınavları amaçları açısından şu şekilde sınıflara ayırabiliriz. (AKÇAY, 2001, s.5)

1. **Dil Yetenek Sınavları:** Kişilerin yabancı dil öğrenmeye yatkınlık bölümünü ölçer.
2. **Dil Dağarcığını Ölçme Sınavları:** Kişilerin yabancı dilde edinmiş oldukları kelime hazinesini ve dil becerilerini ölçmek için yapılan sınavlardır.
3. **Analiz Sınavları:** Öğrencilerin kuvvetli ve zayıf noktalarını tespit için araştırmacılar tarafından yapılan sınavlardır. Bu sınavlar sayesinde hedef dilin kolay ve zor taraflarını anlayabiliriz.
4. **Başarı Sınavları:** Öğreticinin ders yılı içerisinde veya ders yılı sonunda eğitim dönemi içerisinde işlemiş olduğu konulardan yapmış olduğu sınavdır.

Dil beceri sınavları kendi içerisinde kısımlara ayrılır.

A) Dil Unsuru Sınavları

- a) Gramer Sınavları b) Ses Sınavları c) Kelime Sınavları

B) Dil Becerileri Sınavları

- a) Dinlediğini Anlama Sınavları b) Okuduğunu Anlama Sınavları c) Konuşma Sınavları d) Yazılı anlatım Sınavları (AKÇAY, 2001, s.5)

Bizim aşağıda yapmış olduğumuz sınav, daha çok dil unsuru sınavlarının gramer sınavları türüne dâhil iken kısmen de olsa farklı sorularda farklı sınav türlerini de içermektedir.

Aşağıda, temyîz konusunda yapmış olduğumuz sınav ve o sınavın istatistiksel değerlendirmeleri vardır. Sınavımızın temel amacı, Türkiye’de Arapça eğitim ve öğretim gören İlahiyat Ön Lisans ve Lisans öğrencilerinin yapmış oldukları sistematik hataları ortaya çıkarmaktır. Bu sınavın sonucunda, onların yapmış oldukları hataları çeşitli yanlış çözümlene istatistiklerine tâbi tutularak, kategorilerine göre sınıflandırılacak, bu yanlışlara bir daha düşmemeleri için gerekli olan bilgi, beceri ve moral verilecek, yapılan sınav neticesinde değerlendirmelerde bulunulacaktır.

Yapılan bu sınavda öğrencilerimizin yapmış oldukları hataları şu kategorilere ayırabiliriz. (AKÇAY, 2001, s. 279–291)

- a. Gramer Eksikliği;**
- b. Dil Sistemine Ters Düşme;**
- c. Morfolojik Yapıyı Bilememe;**
- d. Kuralı Eksik Uygulama ve Kapsamını Bilememe;**
- e. Anadilin Amaç Dile Etkisi;**
- f. Yazım Hatası;**
- g. Kullanım Hataları;**

6.1. HATA ÇEŞİTLERİ

6.1.1 Gramer Eksikliği: Öğrencilerden bazıları, temyîzi ve onun kurallarını özellikle sayı temyîzini iyi bilmediklerinden cümle içerisinde temyîz olan kelimeyi seçememektedirler.

Örnek: “وصلتُ ثلاثُ موظفاتٍ الى الشركة” “Şirkete üç görevli geldi.” Cümlesinde öğrencilere “temyîz olan kelimenin altını; “وصلتُ ثلاثُ موظفاتٍ الى الشركة” şeklinde çiz.” diye sorulan soruda öğrencilerin bir kısmı soruyu doğru yaparken, diğer bir kısmı ise, “وصلتُ ثلاثُ موظفاتٍ الى الشركة” şeklinde hem temyîzin hem de mümeyyezin altını çizmiş, diğer bir kısım ise; “وصلتُ ثلاثُ موظفاتٍ الى الشركة” adedin altını çizmiştir. Bir başka kısımda; “وصلتُ ثلاثُ موظفاتٍ الى الشركة” şeklinde temyîz veya mümeyyez olamayan başka bir kelimenin altını temyîz diye çizmişlerdir.

6.1.2. Dil Sistemine Ters Düşme: Bu hata genelde öğrenciler tarafından anadil ile hedef dilin yapılarının birbirine karıştırılması şeklinde oluşan hatadır. Sınavda bu durum ekseriyetle isim ve sıfat tamlamalarında meydana gelmiştir.

Örnek: “اشتريتُ اليومُ صندوقَ موزٍ من السوق” cümlesinde sıfat tamlamasını oluşturan, “صندوق” sıfatı ile “موز” isminin oluşturduğu tamlamada Türkçemiz ile Arapça arasında bir farklılık vardır. Arapçada önemli olan cümlenin ögesi konumunda olan “صندوق” kelimesi olup, bu kelime cümlenin temel ögesi olan mef’ûlun bih iken, aynı kelime Türkçede cümlenin ögesi olması bakımında bir değer ifade etmez. Sadece bir sıfat tamlamasının niteleme bölümünü oluşturur. Türkçede asıl kelime ise “موز” kelimesidir. Cümlenin asıl ögesidir. Sıfat olan “صندوق” kelimesi ise sadece tamlayan bir unsur olup, cümlenin ögesi olması bakımından bir değer ifade etmez.

Aynı şekilde cümlede sıfat ve mevsûfunun anlayıştaki öncüllüğü itibariyle de iki dil arasında farklılık vardır. Çünkü hiçbir Türkün “Bugün çarşıdan bir sandık muz satın aldım” derken, “sandık” kelimesi anlayışında birinci sırayı almaz, ikinci sıradadır. İlk sırayı alan kelime ise “muz” kelimesidir. Arapçada ise cümle dizilişine göre

değerlendirilip, Türkçe mantıkla düşünülduğünde “ bu gün çarşıdan muzda bir sandık aldım” gibidir. “صندوق” kelimesi cümle dizilişinde ve anlayışta Arapçada birincil, Türkçede ise ikincil öğedir. İşte bu durum öğrencinin kafasını karıştırmış birçok öğrenci, “اشتریتُ اليومَ موزَ صندوق من السوق” şeklinde Türkçe mantıkla düşünüp temyîzle mümeyyezi yer değiştirmek sureyle yanlış yapmışlardır.

6.1.3. Morfolojik Yapıyı Bilememe: Bu hatalar daha çok Arap dili yapısını bilmemeden kaynaklanan hatalardır. Öğrencilerin yapmış oldukları bu hatalar anadilde karşılığı olmadığı için, müennes kelimeleri müzekker, müzekker kelimeleri de müennes ifade etme şeklinde ortaya çıkmıştır. Yine yapmış oldukları bir diğer morfolojik yanlış türü ise bizde sayı sıfatı, Arapçada sayı temyîzi olan kelimelerin ifadesinde, adet ve ma’dûd olan kelimeler arasında meydana gelen değişiklikleri bilememe şeklindedir.

Örnek: Anadilde “üç elma yedim” derken, üç sayısı çoğul bir sayı olmasına rağmen bu sayı sıfatının mevsûfu “elmalar” yedim şeklinde ifade edilmez. Arapçada ise Türkçenin tam tersine; “أكلت ثلاثة تفاح” Türkçeye çevrildiğinde “ üç elmalar yedim” gibi ifade edilir. Ayrıca aynı cümlede bulunan sayı sıfatının yazılışı itibariyle Türkçede herhangi bir özelliği olmazken yani okunduğu gibi yazılırken, Arapçada ise sayılanın cinsiyetinin değişmesiyle sayının kendisinin değişebileceği gibi sayı ve sayılanın şekilleri de tekil, ikil ve çoğul olması itibariyle değişebilir.

6.1.4. Kuralı Eksik Uygulama ve Kapsamını Bilememe: Öğrenci hedef dil kuralların konuyla ilgili olan kısmını bilse bile bazen pratiğe aktarırken bu kuralı hiç duymamış, öğrenmemiş gibi eksik veya yanlış uygular. Kendisine sorulduğunda ise kuralı bildiğini ama pratiğe aktaramadığını söyler. Bu durum ise öğrencilerin öğrenmiş olduğu dil kurallarını fazlaca tekrar etmediklerinden ileri gelmektedir.

Örnek: “اطمأنتُ نفوس المسلمين” cümlesinde öğrenciye; “fâil olan kelimeyi temyîz yap” diye sorulduğunda, bazı öğrenciler cümleyi; “اطمأن المسلمون نفوساً” şeklinde doğu yaparken, bir kısım öğrenciler ise; “اطمأنتُ المسلمون نفوساً” şeklinde cümle kurulumunu ve

fâil ve mef'ûl değişikliğini yaparken, fiil değişikliğini yapmamış, diğer bir kısım ise; “اطمأن المسلمین نفوسا” şeklinde fiil ve mef'ûl olan kelimelerin değişikliğini yaparken, fâil değişikliğini yapmamıştır. Kendilerine sorulduğunda konuyu bildiklerini ama yazarken ve ifade ederken düşünemediklerini belirtmişlerdir.

6.1.5. Anadilin Amaç Dile Etkisi: Bu çokça rastlanan bir durum olup öğrencinin her dili kendi mantığının içerisinde düşünmemesinden kaynaklanan bir durumdur. Genellikle bu, hedef dilde cümle kuruluşlarında gerçekleşen bir hata şeklindedir.

Örnek: Öğrenciye “aşağıdaki cümleleri anadilden hedef dile çevir ve temyîz olan kelimenin altını çiz,” diye sordüğümüzde “Ben senden boy olarak uzunum” cümlesini, öğrencilerin büyük çoğunluğu, “أنا أطول منك” şeklinde ifade etmişler, ama asıl temyîz olan kelimeyi; “طولا” şeklinde nasb olarak ifade etmemişler, bu kelimeyi söylememişlerdir. Cümle doğrudur ama öğrencilerin cümleyi Türkçe dil mantalitesi ile düşünmelerinden dolayı melhûz temyîz olarak kurmalarına neden olmuştur.

6.1.6. Yazım Hataları: Öğrenciler bazen ifade etmek istedikleri kelimeleri yazarken, kelimenin yazım şeklini iyice bilmediklerinden karıştırmaktadırlar.

Örnek: “سكرًا” kelimesi buna en güzel örnektir. Öğrenciye “bir kilo şeker aldım.” Cümlesi kendilerine verilmiş, Arapçaya çevirmeleri istenmiştir. Bir kısım öğrenciler, cümleyi; “اشتریتُ كيلو سُكَّر” şeklinde, kelimenin yazım şeklini detaylı bilmediklerinden, bu kelimeyi; “سُكَّر” yerine “تُكَّر” şeklinde “ث” harfini kullanarak yazmışlardır.

6.1.7. Kullanım Hataları: Bu hatalar, öğrencinin farkına varmadan bir anda düştüğü hatalar olup, dikkatlice düşündükten sonra telâfi edebildikleri hatalardır. Genellikle bu hatalar, sıfat ve mevsûf uyumu, mübtedâ haber uyumu ve bazı kelimelerin çokça kullanılmasına rağmen öğrencilerin iyi bilmeleri gerekirken düşünmeden bir anda yaptıkları türden bir hata çeşididir. Bu hatalara düşmemenin en iyi yolu, bu tür kelime ve kalıpların bol bol pratiğe aktarılması suretiyle mümkündür.

Örnek: “أبناء ve بنت” kelimeleri hakkında öğrenciler çokça hataya düşmüşlerdir. Öğrenciye; “لي (4) أربعة أبناء و(5) بنتات” şeklinde bir soru sorulmuş, öğrenciden bu boşlukları parantez içerisinde verilen rakamlarla; “لي (4) أربعة أبناء و(5) بنتات” şeklinde doldurmaları istenmiştir. Ancak bazı öğrenciler bu sayıların sıfatları konusunda yanılmışlar, “لي (4) أربع أبناء و(5) خمسة بنتات” şeklinde rakamları müzekker yerine müennes, müennes yerine müzekker kullanmak suretiyle birbirlerine karıştırmışlardır.

Şimdi hataları genel hatları ve yüzdeleri ile ifade ettikten sonra yapılan bu sınavın sorularının her birisini doğru yapıma yüzdelerini grafikte ifade edelim. Daha sonra da her bir sorunun sonunda, bu soruları, ayrı ayrı tahlil etmek suretiyle hangi tür hatalar daha çok yapılmış, istatistiklerini turalım. Tezimizin sonunda ise öğrencilerin bu hataya bir daha düşmemesi için çözüm önerileri sunalım. Yapılan sınavda toplam hata sayısı 372 adet olup, bu hataların yukarıda sıralanan hata çeşitlerine göre dağılımı ve yüzdeler oranları aşağıdaki gibidir.

Tablo 15
Temyîz Sınavı Hataları ve Çeşitlerine Göre Yüzdeler Oranları

S.N	HATA ÇEŞİTLERİ	HATA YÜZDELİK ORANLARI	HATA ADETLERİ
1	Gramer Eksikliği	% 48	178
2	Dil Sistemine Ters Düşme	% 15	56
3	Morfolojik Yapıyı Bilememe	% 17	63
4	Kuralı Eksik Uygulama ve Kapsamını Bilememe	% 8	30
5	Anadilin Amaç Dile Etkisi	% 7	26
6	Yazım Hataları	% 3	11
7	Kullanım Hataları	% 2	8
TOPLAM			372

Şimdi Türkiye'nin çeşitli İlahiyat Fakültelerinde ve İlahiyat Ön Lisans eğitim gören ve mezun olmuş olan arkadaşlara konumuz temyîz hakkında sormuş olduğumuz

soruları ve onların bu sorularda yapmış oldukları hataları analiz etmek suretiyle sayısal verilerini ifade edelim:

6.2. YAPILAN TEMYİZ SINAVI VE HATA ANALİZLERİ

بسم الله الرحمن الرحيم

الاختبارُ في موضوع التمييز من ناحية تعليم اللغة المقارنة بين اللغة العربية والتركية

1- عيّن التمييز فيما يأتي كما في المثال

المثال: أشرب كلَّ صباح كوباً لبناً

أ- وصلتُ ثلاثُ موظفاتٍ الى الشركة

ب - إشتدَّ الطالب حرصاً على النجاح هذه الأيام

ج- اشتريتُ اليوم صندوق موزٍ من السوق

د- فوجئ الجنودُ الروس بأنَّ المجاهدين الأفغان أكثر شجاعة

ه - اشتراك في رحلة الحجِّ ثمانون طالباً في معهدنا

و- باع التاجر كيساً من أرزٍ لصديقي بسعرٍ مناسبٍ

ز- اطمأنَّ خالد نفسه لوصول ابنه من السفر

ح- يزداد المسلمون عدداً هذه الأيام

التحليل :

Bu sorumuz dil sınavlarından gramer sınavları türünde hazırlanmıştır. Sorular, cümle içerisinde uygun olan, bir veya birkaç kelimeyi seçme veya farklı cümleler içerisinde uygun olan cümleyi bulma, şeklinde ifade edilen dil unsurları sınavına dâhil

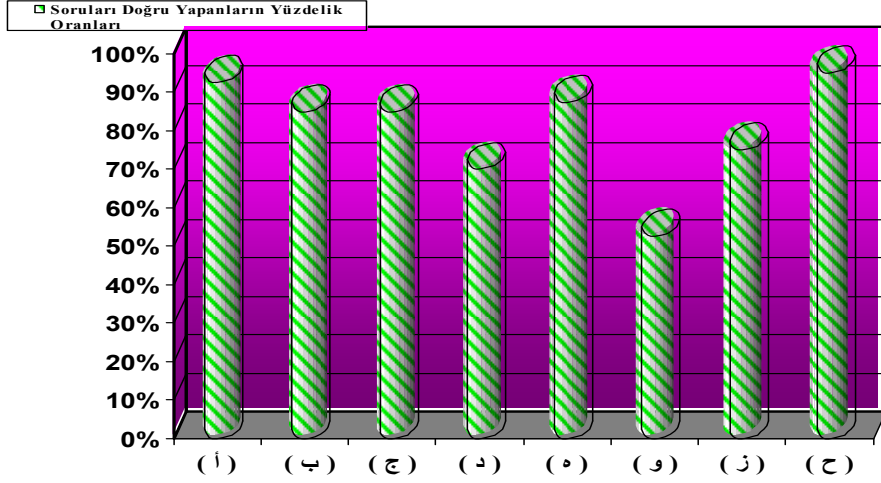
sorulardan seçilmiştir. Sorular, “misalde olduğu gibi temyîzi belirt (altını çiz)” şeklinde sorulmuş, öğrencinin cümle içerisinde temyîz olan kelimeyi bulması amaçlanmıştır. Sorumuzda en çok hata “و ve • ” şıklarında yapılmıştır. Öğrencilerin bu soruda yapmış oldukları hataların sebepleri ve yüzdelik oranları şöyledir:

Sorumuzun “و” şikkında öğrencilere, “باع التاجر كيساً من أرز لصديقي بسعر مناسب” şeklinde soru verilmiş, öğrenciden temyîz olan kelimenin; “باع التاجر كيساً من أرز لصديقي بسعر مناسب” şeklinde altını çizmesi istenmiştir. Ancak öğrencilerden bir kısmı bu soruyu hiç yapmazken, bir diğer kısmı ise; “باع التاجر كيساً من أرز لصديقي بسعر مناسب” şeklinde “كيساً” kelimesinin altını çizmiştir. Bunun yanı sıra bir kısmı; “باع التاجر كيساً من أرز لصديقي” şeklinde “بائع” kelimesinin altını çizmiştir. Sınavımız içerisinde bu şikkın doğru yapılma oranı %50–51’dir.

Sorumuzun bir diğer yapılma oranı düşük olan şıklarından bir tanesi ise “•” şikkı olup sorusu; “اشترك في رحلة الحجّ ثمانون طالباً في معهدنا” şeklindedir. Aynı şekilde öğrenciden; “اشترك في رحلة الحجّ ثمانون طالباً في معهدنا” şeklinde temyîz olan kelimenin altı çizilmesi istenmiş, öğrencilerden bir kısmı bu soruyu doğru yaparken, içlerinden hiç yapmayan da çıkmıştır. Öğrencilerden bazıları ise, temyîz olan kelimenin; “اشترك في رحلة الحجّ ثمانون طالباً في معهدنا” şeklinde hem temyîzin hem de mümeyyezin (sayı ve sayılanın) altını çizmişlerdir. Azda olsa bazı öğrenciler; “اشترك في رحلة الحجّ ثمانون طالباً في معهدنا” şeklinde hiç alakası olmayan kelimenin altını çizmiştir. Sınavda bu şikkın doğru yapılma oranı, %69’dur.

Bu soru hazırlanırken sorular mümkün mertebe temyîz çeşitlerinin her birinden ayrı ayrı sorulmaya çalışılmış olup, öğrencilerin bu soruda yapmış oldukları hataların sayısı 20 adettir. Sorunun doğru yapılma oranı ise, %82’dir. Bu soruda öğrencilerin yapmış olduğu hataların büyük çoğunluğu gramer bilgisi eksikliği ve kuralın kapsamını bilememe ve kuralı eksik uygulama gibi sebeplerden kaynaklandığı anlaşılmıştır. Şimdi öğrencilerin bu soruda her bir şık için doğru yapma yüzdelik değerlerini grafikte ifade edelim:

1. Soru ve Şıklarına Göre Yapılma Oranı Yüzdeleri

Bu sorunun genel olarak sınavda doğru yapılma başarı yüzdesi, %82'dir.

2- املأ الفراغ بوضع التمييز المناسب مضبوطاً بالشكل كما في المثال

المثال: اشتريتُ صندوقاً تفاحاً أو من تفاح

ا- تبلغ مساحة الغرفة عشرة

ب- شرب الطفل كوباً

ج- الفلاح أكثر الناس

د- الطائرة أشدّ

هـ- اشترى كريمٌ صندوقاً

و- الساعة ستون

ز- خالدٌ أكثر زملائه.....

ح- يوجد في الصف الآن ثمانية.....

التحليل :

Bu sorumuz ise tamlamalı (doldurmalı) dil unsurları sınavı soru türündendir. Soruların başında, “misalde olduğu gibi cümleleri harekelemek suretiyle boşlukları doldur.” Denilerek örnekte verildiği gibi boşluluğun, temyîzin ifade ediliş iki şeklinden (أو) “veya” bağlacı ile ayrıştırılmak suretiyle herhangi birisi ile doldurması amaçlanmıştır. Bu soru hazırlanırken sorular mümkün mertebe temyîz çeşitlerinin her birinden ayrı ayrı seçilmeye çalışılmıştır. Öğrenciler bu soruda toplam 25 adet hata yapmışlar, bu soru %65 gibi doğru yapılma oranı ile orta seviyede cevaplanan bir sorudur. Sorumuzda en çok hata “ج ve ز” şıklarında yapılmıştır. Öğrencilerin bu soruyu cevaplarken yapmış oldukları hataların sebepleri ve doğru yapılma yüzdeleri şöyledir:

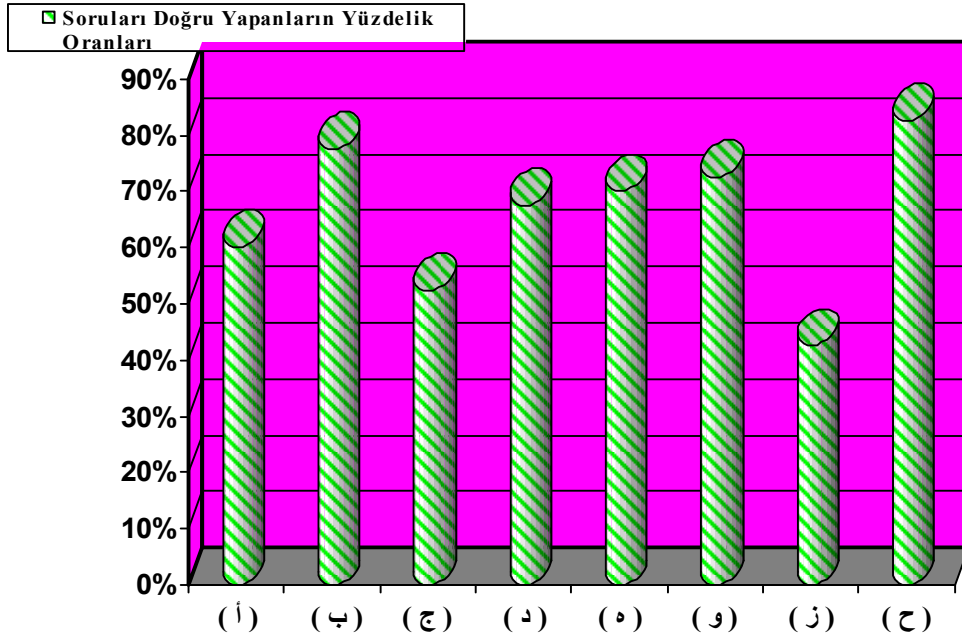
Soruda yapılma oranı düşük olan şıklardan birincisi “ز” şıkkıdır. Bu şıkkın sorusu ise; “.....خالدٌ أكثر زملائه” şeklindedir. Öğrencilerden boşlukları örnekteki gibi uygun olan temyîzle, “خالدٌ أكثر زملائه...نشيطاً” ...vs. şeklinde herhangi bir sıfatla mansûb olarak doldurmaları istenmiş, öğrencilerden bir kısmı bu soruyu doğru yaparken, içlerinden hiç yapmayıp boş bırakanlar da olmuştur. Bazı öğrenciler ise, “خالدٌ أكثر زملائه...نشيطاً” şeklinde merf’û olarak ifade etmişlerdir. Bazıları da “نشيطٌ” şeklinde mecrûr olarak ifade etmişlerdir. Bu şık sınava giren 50 kişi içerisinde doğru yapılma oranı, %41–42’dir

Sorumuzun bir diğer yapılma oranı düşük olan şıkkı ise “ج” şıkkıdır. Bu şıkta öğrencilere; “.....الفلاح أكثر الناس” şeklinde soru verilmiş öğrenciden boşluğu; “الفلاح أكثر الناس...عمالاً” şeklinde uygun olan herhangi bir temyîzle doldurması istenmiştir. Öğrencilerin bir kısmı bu soruyu doğru yaparken bir kısmı ise soruyu hiç yapmamış, bir diğer kısmı ise; “الفلاح أكثر الناس...عملٌ” şeklinde temyîz olan kelimeyi

merf'û yapmışlardır. Bunun yanı sıra azda olsa mecrûr yapanlar da olmuştur. Bu sorunun sınavta girenler içerisinde doğru yapılma oranı ise %51–52'dir.

Bu soruda öğrencilerin yapmış olduğu hataların büyük çoğunluğu gramer bilgisi eksikliği, yazım yanlışları gibi sebeplerden kaynaklandığı anlaşılmıştır. Şimdi öğrencilerin bu soruda her bir şık için doğru yapma yüzdeleri grafikte ifade edelim

2. Soru ve Şıklarına Göre Yapılma Oranı Yüzdeleri

Bu sorunun genel olarak sınavta doğru yapılma başarı yüzdesi, %65'dir.

3- املأ الفراغ بوضع التمييز المناسب مما بين القوسين

أ- يزداد المسلمون كلما اتحدوا. (قوة - قوّة - قوّة)

ب- بعثت صندوق اليوم. (تمر - تمرًا - تمر)

ج- العرب أكثر الشعوب (كرم - كرمًا - كرم)

د- اشتريت عشرة أمتار (قماش - قماشًا - قماش)

هـ- أصبح الشعب الفلسطيني أشدَّ.....بأرضه هذه الأيام (تمسك - تمسكاً - تمسكاً)

و- الطائرة أعظمُ.....من السيارة .(سرعة - سرعة - سرعة)

ز- قرأتُ هذا الأسبوع خمسَ.....(قصص - قصصاً - قصصاً)

ح- فاز في السابفة ثلاثة.....(طلاباً - طلاباً - طلاباً)

التحليل

Sorumuz yine dil unsuru sınavları türünün birden çok cevap içerisinde uygun cevabı bulma şeklinde olan sınav türünün test sınavları çeşidindedir. Amaç, öğrencinin temyîz olan kelimeyi parantez içerisindeki üç kelimenin içerisinde seçmesini sağlamaktır. Sorumuzda en çok hata “ب ve د” şıklarında yapılmıştır. Öğrencilerin bu soruda yapmış oldukları hatalar sebepleriyle şöyledir:

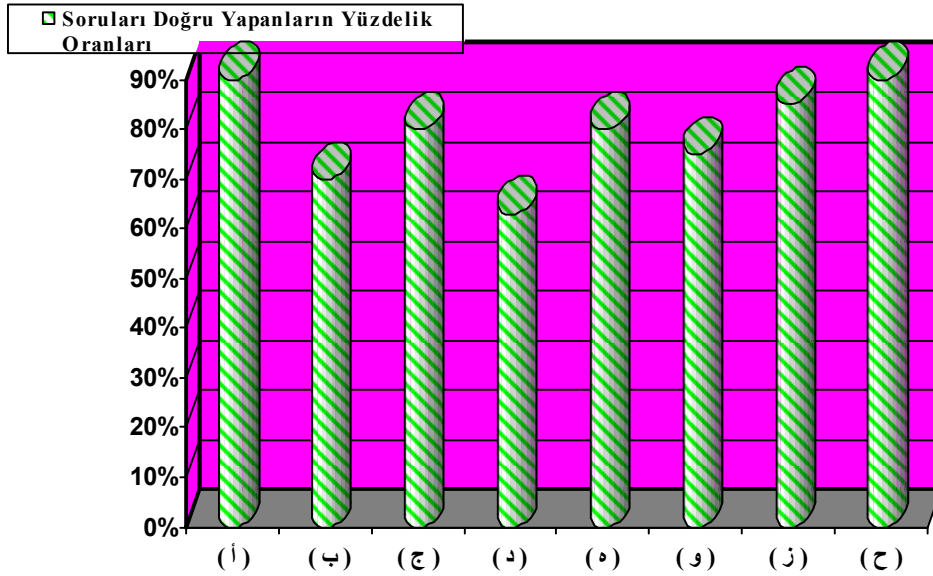
Sorumuzun yapılma oranı düşük olan şıkkı %61-62’lik oranla “د” şıkkı olup bu şıkkın sorusu, “أصبح الشعب الفلسطيني أشدَّ.....بأرضه هذه الأيام (تمسك - تمسكاً - تمسكاً)” şeklindedir. Öğrencilerden paragrafın içerisinde bulunan üç şıktan temyîz kurallarına uygun olarak; “أصبح الشعب الفلسطيني أشدَّ تمسكاً بأرضه هذه الأيام” şeklinde nasb olarak boşluğu doldurması istenmiştir. Ancak bir kısmı öğrenciler bu soruyu doğru yaparken, içlerinden hiç yapmayan da çıkmıştır. Bazı öğrenciler ise; “أصبح الشعب الفلسطيني أشدَّ تمسكاً بأرضه هذه” şeklinde merf’û olarak ifade etmişler, bazıları ise; “أصبح الشعب الفلسطيني أشدَّ تمسكاً” şeklinde mecrûr olarak ifade etmişlerdir. Bu şıkkın sınavda doğru yapılma oranı, %61-62 civarındadır.

Sorumuzun “ب” şıkkının da öğrencilere, “بعث صندوق.....اليوم (تمر - تمر - تمر)” şeklinde soru verilmiş öğrencilerden boşluğu parantez içerisinde verilen üç kelimedenden, “بعث صندوق تمر اليوم” şeklinde uygun olan üçüncü seçenikle (mecrûr olarak) doldurması istenmiştir. Öğrencilerin bir kısım bu soruyu doğru yaparken bir kısmı ise soruyu hiç yapmamış, diğer bir kısmı ise; “بعث صندوق تمر اليوم” şeklinde temyîz olan kelimeyi

merfû' yapmışlardır. Yine bazı öğrenciler ise; “بعث صندوق تمر اليوم” şeklinde nasb olarak ifade etmişlerdir. Bu sorunun doğru yapılma oranı ise; %69 civarındadır.

Öğrencilerin bu sorunun 8 şıkkının hepsinde yapmış oldukları hataların toplam sayısı 20 adet iken, sorunun genel itibarıyla başarı yüzdesi %79'dur. Öğrencinin yapmış olduğu hatanın büyük çoğunluğu gramer bilgisi eksikliğinden kaynaklandığı anlaşılmıştır. Şimdi öğrencilerin bu soruda her bir şık için doğru yapma yüzdelik değerlerini grafikte ifade edelim:

3. Soru ve Şıklarına Göre Yapılma Oranı Yüzdeleri

Bu sorunun genel olarak sınavda doğru yapılma başarı yüzdesi, %79'dur.

4- اجعل الفاعل في الجمل الآتية تمييزاً

- ا- زادت شجاعة المرأة
- ب- حسنت أخلاق زينب
- ج- جمل مدخل المنزل
- د- اطمأنت نفوس المسلمين

التحليل :

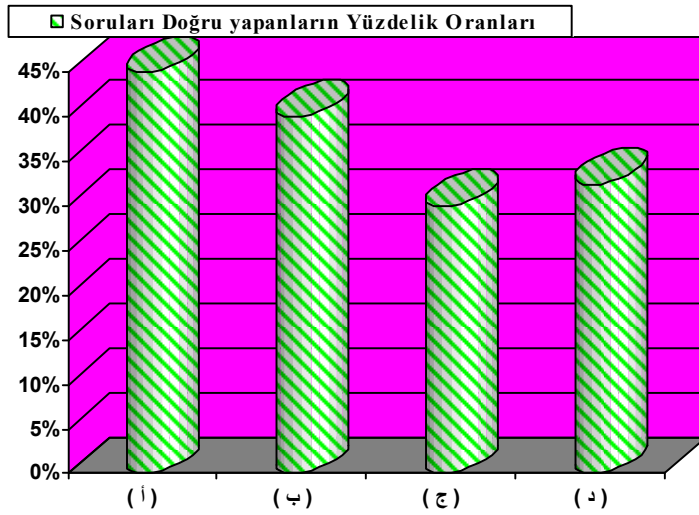
Sorumuz, dil sınavları türünün tamlamalı (doldurmalı) sınav çeşidine dâhil sınav sorularındandır. Amaç, öğrencinin fâil olan ifadeyi Arap dili kurallarına uygun olarak temyîze çevirmesini sağlamaktır. Doldurmalı soru türleri, öğrencinin hatırlama gücünü ölçen, şansa çok az yer veren veya hiç yer vermeyen soru türlerindedir. Öğrenci bu soru türünde doğru cevabı bulup işaretleme yerine yazmak zorundadır. O yüzden de bu soru ve şıkları sınavımızda hata oranı en yüksek olan sorularından biridir. Sorumuzda en çok hata “ج ve د” şıklarında yapılmıştır. Öğrencilerin bu soruda yapmış oldukları hatalar sebepleriyle şöyledir:

Soruda öğrencilerden fâil olan kelimeyi, temyîz yapmaları istenmiş, en çok “ج” şikkında hata yapılmıştır. Öğrenciye bu şıkta; “جمل مدخل المنزل.....” cümlesi verilmiş, “جمل المنزل مدخلا” şeklinde, fâil olan “مدخل” kelimesini öğrenciden temyîz yapması istenmiştir. Ancak öğrencilerden bir kısmı bu soruyu hiç yapmazken diğer bir kısmı ise; “جمل المدخل منزلا” şeklinde yapmışlar, diğer bir kısmı ise; “جمل المدخل منزل” şeklinde yazmışlar, bazıları ise; “جمل المدخل المنزل” şeklinde sıfat tamlaması gibi ifade etmişlerdir. Bu şık, sınavda %29 doğru yapılma oranı ile sınavda en çok hata yapılan sorulardan biridir.

Sorumuzun diğer bir yapılma oranı düşük olan şıklarından bir tanesi ise “د” şikkı olup, sorusu; “اطمأنّ نفوس المسلمين.....” şeklindedir. Aynı şekilde öğrenciden fâil olan kelimeyi, cümlede; “اطمأنّ المسلمون نفوساً” şeklinde temyîz yapmasını istedik. Öğrencilerden bir kısmı bu soruyu doğru yaparken içlerinden bazıları hiç yapmayarak boş bırakmışlardır. Bunun yanı sıra bazı öğrenciler, “اطمأنّ المسلمون نفوساً” şeklinde cümlede fâil olan kelimeyi temyîze çevirmişler ancak fiil-fâil uyumunu yapmamışlar, bazı öğrenciler ise; “اطمأنّ المسلمين نفوساً” şeklinde fiili ve temyîz olan kelimeyi doğru yazarken, fâil-fiil uyumunu yapmamışlardır. Öğrenciler bu soruda fazlaca hata yapmış olup, yapmış oldukları hataların toplam sayısı 41 adettir. Bu rakam sınav geneli içerisinde doğru yapılma oranı olarak %33’e tekâbül etmektedir. Öğrencilerin yapmış

olduğu hataların büyük çoğunluğu gramer bilgisi eksikliği olmakla beraber bu soruda yazım yanlışı ve kullanım hataları göze çarpmaktadır. Bunun yanında hata oranının yüksek olmasında, kuralı eksik uygulama gibi sebeplerin de etken olduğu anlaşılmıştır. Şimdi öğrencilerin bu soruda her bir şık için doğru yapma yüzdeleriyle değeriğini grafikte ifade edelim:

4. Soru ve Şıklarına Göre Yapılma Oranı Yüzdeleri

Bu sorunun genel olarak sınavda doğru yapılma başarı yüzdesi, %37'dir.

5- اجعل المفعول به فى الجمل الآتية تمييزاً

أ- زرعنا شجر الحقل

ب- زاد الله كرمك

ج- فرشت سجاد المسجد

د- لقد ضاعفتم مال الشركة

التحليل :

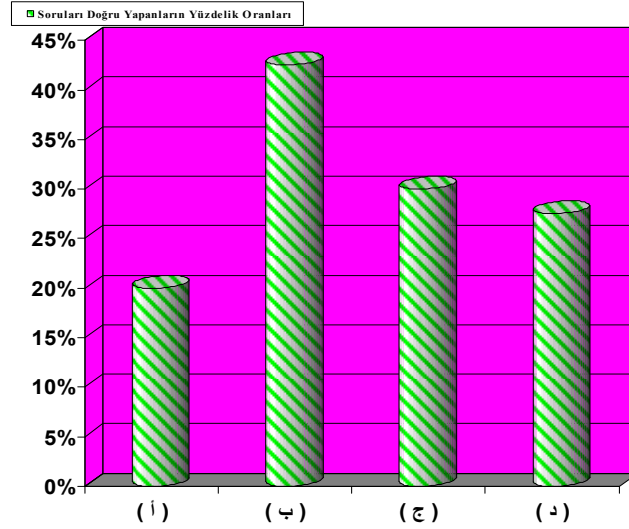
Sorumuz yine dil sınavları türünün tamlamalı (doldurmalı) sınav türüne dâhil sınav sorusudur. Amaç, öğrencinin mef'ûlun bih olan ifadeyi Arap dili kuralları çerçevesinde temyîze çevirerek doldurmasını sağlamaktır. Sorumuz içerik olarak yukarıdaki soru ile aynı türdendir. Hata oranının bu soruda bir önceki soruya göre daha fazla olması biraz şaşırtıcıdır. Sorumuzda en çok hata “أ ve د” şıklarında yapılmıştır. Öğrencilerin bu soruda yapmış oldukları hataların sebepleri ve doğru yapılma yüzdelik oranları şöyledir:

Soruda öğrenciden, cümlede mef'ûlun bih olan kelimeyi temyîz yapması istenmiştir. En çok “أ” şikkında hata yapmışlardır. Bu şıkta kendilerine “زرعنا شجر الحقل” cümlesi verilmiş, “زرعنا الحقل شجراً” şeklinde mef'ûlun bih olan “شجر” kelimesini temyîz yapmaları istenmiştir. Ancak öğrencilerden bir kısmı bu soruyu hiç yapmazken diğer bir kısmı ise; “زرعنا الشجر حقلاً” şeklinde yapmışlar. Başka bir kısmı ise; “زرعنا الشجر الحقل” şeklinde ifade etmişlerdir. Bu şık sınavımız içerisinde %19 doğru yapılma oranı ile en çok hata yapılan sorudur.

Sorumuzun diğer bir yapılma oranı düşük olan şıklarından bir tanesi ise, “د” şikkı olup, sorusu; “لقد ضاعفتم مال الشركة” şeklindedir. Aynı şekilde öğrenciden cümlede “لقد ضاعفت الشركة مالاً” şeklinde mef'ûlun bih olan “مال” kelimesini temyîz yapmasını istedik. Öğrencilerden bir kısmı bu soruyu doğru yaparken bazıları ise hiç yapmayarak boş bırakmışlardır. Bunun yanı sıra bazı öğrenciler, “لقد ضاعفتم الشركة مالاً” şeklinde cümlede mef'ûlun bih olan kelimeyi temyîze çevirmişler. Ancak fiil-fâil uyumunu yapmamışlar, fiili olduğu gibi bırakmışlardır. Cümle şekil itibariyle doğrudur ancak bu durumda anlam ise “Şirketi servet itibariyle zayıflattınız” gibi bir anlam ortaya çıkmaktadır. Bazı öğrencilerden ise; “لقد ضاعف مال الشركة” şeklinde ifade edenler de olmuştur. Sorumuzda ki bu şık %27 doğru yapılma oranı ile en az cevaplanan sorulardan biridir.

Öğrenciler bu soruda fazlaca hata yapmışlar, yapmış oldukları hataların toplam sayısı 45 adettir. Bu soru sınav geneli içerisinde %30 yapılma oranı ile başarısı en düşük sorulardan biridir. Öğrencilerin yapmış olduğu hataların büyük çoğunluğu gramer bilgisi eksikliği olmakla beraber bu soruda, yazım yanlış ve kullanım hataları da göze çarpmaktadır. Şimdi öğrencilerin bu soruda her bir şık için doğru yapma yüzdelik değerlerini grafikte ifade edelim:

5. Soru ve Şıklarına Göre Yapılma Oranı Yüzdeleri

Bu sorunun genel olarak sınavda doğru yapılma başarı yüzdesi, %30'dur.

6- استخراج التمييز في الجمل الآتية كما في المثال المثال: حسنت المرأة خُلِقاً

- ا- السعودية أكثر البلاد إنتاجاً للبتروول.
- ب- المرأة أكثر الناس صبراً في تربية الأبناء.
- ج- الممرضات أرحم قلباً في معاملة المرضى.
- د- كُنْ أصدقَ قولاً من زملائك.
- هـ- زادت آيات الله المؤمنين إيماناً فوق إيمانهم.

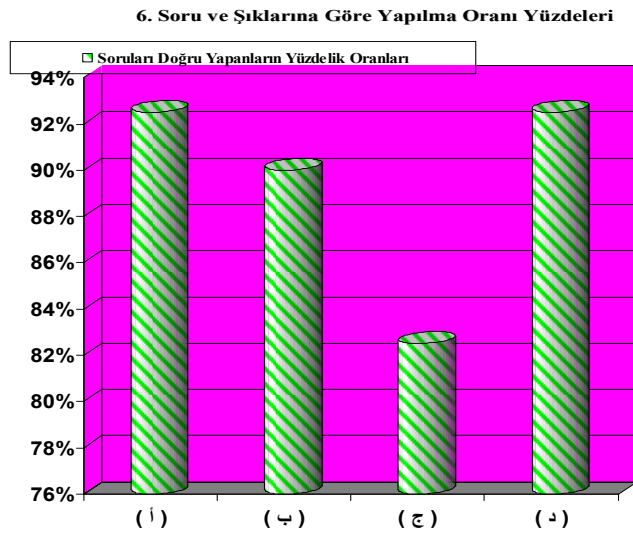
التحليل :

Bu sorumuz da birinci soruda olduğu gibi gramer sınavları türünde hazırlanmış sorulardan oluşmuştur. Bu sorunun şıkları, cümle içerisinde uygun olan, bir veya birkaç kelimeyi seçme ve farklı cümleler içerisinde uygun olan cümleyi bulma, şeklinde olan dil unsurları sınavı sorularındandır. Soruların başında, “misalde olduğu gibi temyîzi belirt (altını çiz)” şeklinde sorular sorulmuş, öğrencinin cümle içerisinde temyîz olan kelimeyi bulması amaçlanmıştır. Sorumuzda en çok hata “ج ve ب ” şıklarında yapılmıştır. Öğrencilerin bu soruda yapmış oldukları hataların sebepleri ve doğru yapılma yüzdeleri oranları şöyledir:

Sorumuzun “ج” şıkında, “الممرضاتُ أرحمُ قلباً في معاملة المرضى” şeklinde soru verilmiş, öğrenciden temyîz olan kelimenin, “الممرضاتُ أرحمُ قلباً في معاملة المرضى” şeklinde altını çizmesi istenmiştir. Ancak öğrencilerden bir kısmı bu soruyu hiç yapmazken diğer bir kısmı ise; “الممرضاتُ أرحمُ قلباً في معاملة المرضى” şeklinde farklı bir kelimesinin altını çizmiştir. Bunun yanı sıra azda olsa bazı öğrenciler, “الممرضاتُ أرحمُ قلباً في معاملة المرضى” şeklinde hiç alakası olmayan kelimenin altını çizmiştir. Sorunun bu şıkkı, sınava giren öğrenciler içerisinde %82 doğru yapılma oranı ile en başarılı yapılan şıklardandır.

Sorumuzun diğer bir yapılma oranı düşük olan şıklardan bir tanesi ise “ب” şıkkı olup, sorusu; “المرأة أكثر الناس صبراً في تربية الأبناء” şeklindedir. Aynı şekilde öğrenciden, “المرأة أكثر الناس صبراً في تربية الأبناء” şeklinde temyîz olan kelimenin altını çizmesi istenmiş öğrencilerden bir kısmı bu soruyu doğru yaparken, içlerinden hiç yapmayan da çıkmıştır. Bunun yanı sıra temyîz olan kelime yerine, “المرأة أكثر الناس صبراً في تربية الأبناء” şeklinde iki kelimenin altını çizenler de olmuştur. Bununla beraber azda olsa bazı öğrenciler, “المرأة أكثر الناس صبراً في تربية الأبناء” şeklinde hiç alakası olmayan kelimenin altını çizmiştir. Bu şıkkın doğru yapılma oranı da %89 ile sınav içerisinde en çok doğru yapılan şıklardandır. Öğrencilerin bu soruda yapmış oldukları hataların toplam sayısı 14 adet olup, yapmış oldukları hataların çoğunluğunu gramer bilgisi eksikliğinden kaynaklandığı anlaşılmıştır. Sorumuz, sınavda %88,5 doğru yapılma oranı ile en başarılı bir şekilde

yapılan sorulardan biridir. Bu soruda başarılı olunmasının sebebi, temyîz olan kelimelerin cümlelerin içerisinde tereddüde mahal vermeyecek kadar açıkça mansûb olarak görülmesidir. Şimdi öğrencilerin bu soruda her bir şık için doğru yapma yüzdelik değerlerini grafikte ifade edelim:

Bu sorunun genel olarak sınavda doğru yapılma başarı yüzdesi, %88,5'dir.

7- عَيْنُ نَوْعِ التَّمْيِيزِ فِي هَذِهِ الْأَمْثَلَةِ كَمَا فِي الْأَمْثَلَةِ

الأمثلة:

- 1- عَرَسَتْ ثَلَاثَةَ أَشْجَارٍ (العدد)
- 2- بَعَتْ قَنْطَاراً قَمْحاً (الوزن)
- 3- اشْتَرَتْ زَيْنَبُ زَرَّاعاً حَرِيراً (المساحة)
- 4- غَضِبْتُ نَيْفًا وَسَبْعِينَ شَخْصًا (كناية العدد)
- 5- أَكَلَ الْحِصَانُ قَبْضَ شَعِيرٍ (الكيل)

- ا- عَدَّ عَلَيَّ كَأْسَ نُفُودٍ (.....)
- ب- كَمْ سَبِيلٍ قَطَعْتُ! (.....)
- ج- تُذَاعُ نَشْرَةُ الْأَخْبَارِ فِي السَّاعَةِ الثَّامِنَةِ مَسَاءً (.....)
- د- عِنْدِي مِثْقَالُ عِنَبٍ (.....)
- ه- بَكْمَ لَيْرَةٍ هَذِهِ السَّيَّارَةُ؟ (.....)
- و- زَرَعْتُ قَدَانًا أَرْزَأَ (.....)
- ز- خَالِدٌ أَثْقَلُ مِنْكَ وَزَنًا (.....)

التحليل :

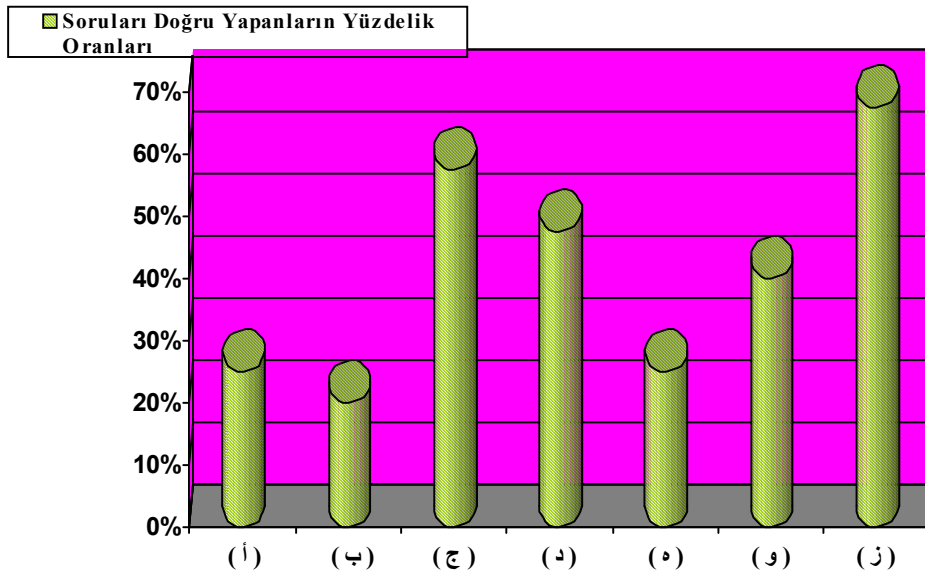
Bu sorumuz biraz farklı gibi görünmesine rağmen yine gramer sınavları türünde hazırlanmış soruları içermektedir. Bu soru türünde öğretmen önce öğrencilere belli bir dil bilgisi konusunda dersi işler. Daha sonrada öğrencilerin anlayıp anlamadıklarını ölçmek için aynı konudan sınav yapar. Bizde önceden ders olarak işlenmiş olan temyîz konusunda bu sınavı yaptık. Sorumuzun başında, öğrencilere; “misalde olduğu gibi temyîzin çeşitlerini verilen cümleler üzerinde belirleyiniz.” şeklinde sorduk. Öğrencinin cümle içerisinde temyîz olan kelimenin türüne göre karşısında verilen boşluğa temyîzin çeşidini yazması amaçladık. Sorular, temyîz çeşitlerinin her birinden ayrı ayrı sorulmuştur. Öğrencilerin bu soruda yapmış oldukları hataların toplam sayısı 40 adet olup, öğrencinin yapmış olduğu hatanın çoğunluğu gramer bilgisi eksikliğinden kaynaklandığı anlaşılmıştır. Sorumuz, sınavda doğru yapılma oranı en düşük olan sorulardan biri olup, sorumuzda en çok hata “ا ve ب” şıklarında yapılmıştır. Öğrencilerin bu soruda yapmış oldukları hataların sebepleri ve doğru yapılma yüzdelik oranları şöyledir:

Sorumuzun “ب” şikkında, “(.....) كَمْ سَبِيلٍ قَطَعْتُ!” şeklinde soru verilmiş öğrenciden cümle içerisinde geçen, soru edatının çeşidine göre parantez içerisindeki boşluğa, “كناية العدد) كَمْ سَبِيلٍ قَطَعْتُ!” şeklinde temyîz türünün yazılması istenmiştir. Ancak

öğrencilerden bir kısmı bu soruyu hiç yapmazken diğer bir kısmı; “ كم سبيل قطعته! (العدد) ” şeklinde adet olarak yazmışlardır. Bunun yanı sıra boşluğa, sayısı azımsanamayacak kadar kişi “الكيل” şeklinde, hiç alakası olmayacak temyîz türünü yazmışlardır. Bununla birlikte azda olsa diğer temyîz türlerini yazanlarda olmuştur. Bu şık sorumuz içerisinde %28–29 doğru yapılma oranı ile en az yapılan sorulardan biridir.

Sorumuzda diğer bir yapılma oranı düşük olan şıklardan bir tanesi ise “أ” şıkkı olup, sorusu; “عَدَّ عَلِيٌّ كَأَسَ نُفُودٍ (...)” şeklindedir. Aynı şekilde öğrenciden cümle içerisinde geçen kelimenin türüne göre, “عَدَّ عَلِيٌّ كَأَسَ نُفُودٍ (الكيل) ” şeklinde temyîzin çeşidini yazmasını istedik, öğrencilerden bir kısmı bu soruyu doğru yaparken içlerinden hiç yapmayanda çıkmıştır. Bununla beraber, bazı öğrenciler cümlenin karşısındaki boşluğa “الوزن” şeklinde yazarken, bazıları ise “المِسَاح” şeklinde ifade etmişlerdir. Bu şık, sınavda doğru yapılma yüzdesi en düşük olan şıklardan olup, doğru yapılma oranı %33’tür. Şimdi öğrencilerin bu soruda her bir şık için doğru yapma yüzdelik değerlerini grafikte ifade edelim:

7. Soru ve Şıklarına Göre Yapılma Oranı Yüzdeleri

Bu sorunun genel olarak sınavda doğru yapılma başarı yüzdesi, %40,3'dür.

8- حوّل الجمل الآتية الى اللغة العربية وضع علامة (_) تحت كلمة التمييز.

ا- Bir kase susam satın aldım (.....)

ب- Bir sandık elma sattım (.....)

ج- On metre kumaş satın aldım (.....)

د- Bir karış araziye sahip değilim. (.....)

ه- Ben boy olarak senden uzunum- (.....)

و- Bu araba kaç lira? (.....)

ز- Bir kilo şeker satın aldım (.....)

ح- Halit yanında bir rıtl elma getirdi (.....)

ط- Şüphesiz rüyamda 11 yıldız gördüm (.....)

التحليل :

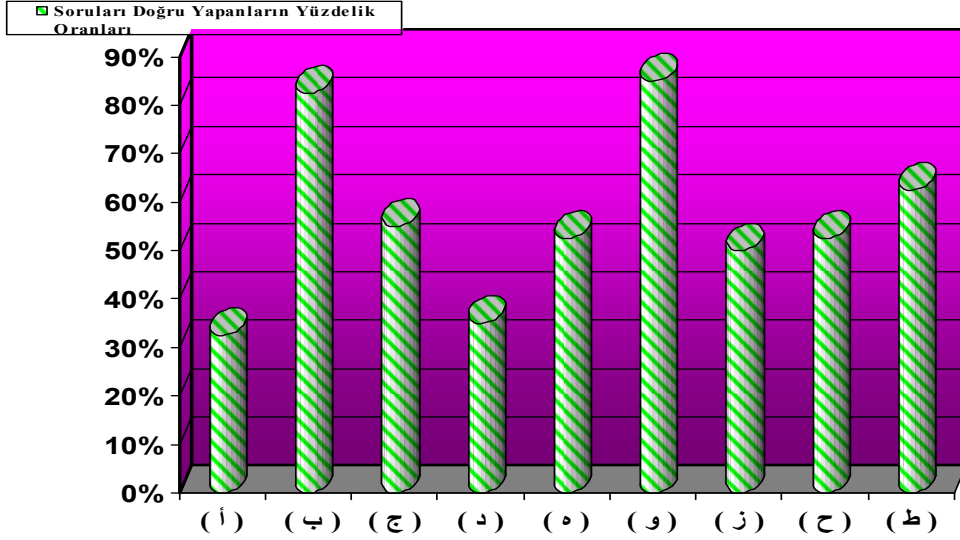
Sorumuz gramer sınavlarının doldurmalı dilbilgisi sınavları türünden hazırlanmış soruları içermesine rağmen birazda yazılı anlatım (kompozisyon) sınavları türünden diyebiliriz. Bu soruda amacımız öğrencilerin Türkçe cümleleri, Arapça ifade edebilmelerini sağlamak hem de bu ifadeleri Arapça olarak yazdırırken asıl konumuz olan temyîzin yazılış ve ifade edilmiş tarzlarını öğrenip öğrenmediklerini denemektir. Bu sorumuzda daha önce öğrencilerin ders olarak işlediği bir konu olan temyîzden hazırlanmış olup, öğrencinin konuyu derste iyice anlayıp anlamadıklarını ölçmek amacıyla hazırlanmıştır. Bu soruda asıl olan öğrencinin düzgün bir şekilde Türkçe cümleyi Arapça ifade etmesi, daha sonra ise ifade ettiği cümlenin içerisinden temyîz

olan kelimeyi belirlemesini sağlamaktır. Bu tür yazılı sınavlarda öğrencinin kelime hazinesi ölçülürken aynı zamanda da gramer bilgisine hâkimiyeti araştırılır. Sorumuzda öğrencilerin yapmış olduğu hataların büyük çoğunluğu gramer bilgisi eksikliğinden kaynaklanmış olup, özellikle temyîz olan kelimeyi ifade edememe şeklindedir. Öğrencilerin bu soruda yapmış oldukları hataların toplam sayısı 32 adettir. Sorumuz, sınavda %56'lık yapılma oranı ile orta seviyedir. Sorumuzda en çok hata “أ ve د” şıklarında yapılmıştır. Öğrencilerin bu soruda yapmış oldukları hataların sebepleri ve analizleri şöyledir:

Soruda öğrencilerden, verilen Arapça cümleleri Türkçeye çevirmeleri, çevirdikleri bu cümlelerin içerisinde geçen temyîz olan kelimelerin altını çizmeleri istenmiş olup, en çok “أ” şıkında hata yapılmıştır. Bu şıkta “Bir kâse susam satın aldım” cümlesi verilmiş, bu cümleyi, “اِشْتَرَيْتُ قَدْحًا سِمْسِيمًا” şeklinde Arapçaya çevirmeleri istenmiştir. Ancak öğrencilerden bir kısmı bu soruyu hiç yapmazken diğer bir kısmı ise; “اِشْتَرَيْتُ قَدْحًا صَوْصَامًا” şeklinde, “سِمْسِيمًا” kelimesini “صَوْصَامًا” olarak ifade etmişler, kelimeyi Türkçe mantıkla düşündüklerinden kelimenin yazılışını Türkçeye benzeterek ifade etmişlerdir. Büyük çoğunluk, soruların başında belirtilmesine rağmen temyîz olan kelimenin altını çizmemişlerdir. Bu şık, sınavda sorulan sorular içerisinde %31 doğru yapılma oranı ile en çok hata yapılan sorulardan biridir.

Sorumuzun, diğer bir yapılma oranı düşük olan şıklarından bir tanesi ise “د” şikkı olup, sorusu “Bir karış araziye sahip değilim” şeklinde olan cümleyi, “لَا أَمْلِكُ شَيْبْرًا” şeklinde, Arapçaya çevirmeleri daha sonra da cümlede temyîz olan kelimenin altını çizmeleri istenmiştir. Öğrencilerden bir kısmı bu soruyu doğru yaparken içlerinden bazıları hiç yapmayarak boş bırakmışlardır. Bunun yanı sıra bazı öğrenciler “مَلِكٌ” sahip olma fiilini hiç kullanmadan “لَا شَيْبْرًا أَرْضًا” şeklinde ifade etmişler, bazıları ise; “لَا عِنْدِي” şeklinde “عِنْدٌ” edatı ile kullanmışlardır. Sorumuzda, bu şikkın doğru yapılma oranı %33'tür. Şimdi öğrencilerin bu soruda her bir şık için doğru yapma yüzdelik değerlerini grafikte ifade edelim:

8. Soru ve Şıklarına Göre Yapılma Oranı Yüzdeleri

Bu sorunun genel olarak sınavda doğru yapılma başarı yüzdesi, %56'dır.

9- حوّل الجمل الآتية إلى اللغة التركيبية وضع علامة (_) تحت كلمة التمييز

- أ- طاب المكان هواءً (.....)
- ب- فاض القلب سروراً (.....)
- ج- اشتريتُ رطلاً بلحاً (.....)
- د- فى الحقل عشرون بقرةً (.....)
- هـ- غلت الأرض إردباً قمحاً (.....)
- و- باعني التاجرُ ذراعاً حريراً (.....)
- ز- القاهرة أكثر من الإسكندرية سكاناً (.....)
- ح- العنب من ألدّ أنواع الفاكهة (.....)

ط- أكلتُ أربعَ فُجاجٍ (.....)

ى- في القطارِ مائةُ رطلٍ (.....)

ك- قطعَ القطارُ خمسمائةَ ميلٍ (.....)

ل- في المسجدِ عشرةُ أعمدَةٍ (.....)

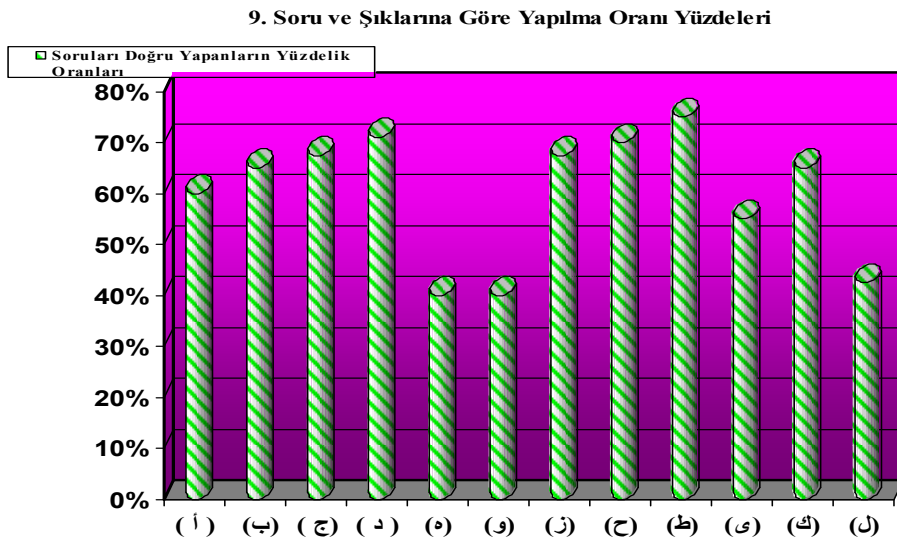
التحليل :

Bu sorumuzu sormamızdaki amacımız, öğrencilerin Arapça cümleleri Türkçe ifade etmelerini sağlamak, hem de bu ifadeleri Türkçeye çevirirken asıl konumuz olan temyîzi öğrenip öğrenmediklerini ölçüp, cümlelerin Türkçe karşılıkları nelerdir? Bu karşılığın içerisinde temyîz olan kelimenin anadilde ifade tarzı nasıldır? Altını çizmek suretiyle belirlemelerini sağlamaktır. Soru gramer sınavları türünde hazırlanmış şıkları içermesine rağmen birazda sınav türlerinden tercüme tekniğine dayalı yazılı anlatım (kompozisyon) sınavlarının sorularından diyebiliriz. Sorular öğrencilerin önceden ders olarak işlediği temyîz konusundan belirlenmiş olup, öğrencinin konuyu iyice anlayıp anlamadıklarını ölçmek amacıyla hazırlanmıştır. Sorular hazırlanırken öğrencinin cümle içerisinden temyîz olan kelimeyi bulması ve bunu cümlenin amacına uygun olarak Türkçeye aktarması amaçlanmıştır. Bu tür yazılı sınavlarda öğrencinin kelime hazinesi ölçülürken aynı zamanda da gramer bilgisine hâkimiyeti de araştırılır. Sorumuzda öğrencinin yapmış olduğu hatanın çoğunluğunun tercüme tekniklerini bilmemekten kaynaklandığı anlaşılmıştır. Öğrencilerin bu soruda yapmış oldukları hataların toplam sayısı 29 adettir. Sorumuz, sınavda doğru yapılma yüzdesi açısından %61'lik bir oranla orta seviyededir. Soruda en çok hata “و ve ه” şıklarında yapılmıştır. Öğrencilerin bu soruda yapmış oldukları hataların sebepleri ve doğru yapılma yüzdeleri şöyledir:

Soruda öğrenciler en çok “و” şıkında hata yapmışlardır. Bu şıkta öğrencilere, “باعنى التاخُرُ ذراعاً حريراً(.....) ” cümlesi verilmiş, bu cümleyi “Tâcir bana bir zirâ (ölçü birimi) ipek sattı.” şeklinde Türkçeye çevirmeleri daha sonrada çevirdikleri temyîz olan

“حريراً” kelimesinin altını çizmeleri istenmiştir. Ancak öğrencilerden bir kısmı bu soruyu hiç yapmazken diğer bir kısmı ise; “tüccar bana arazi sattı... vs.” alakası olmayacak şekilde cümleyi Türkçeye çevirmişler, üstelikte büyük çoğunluk soruların başında “وضع علامة (_) تحت كلمة التمييز” şekilde ifade edilmesine rağmen temyîz olan kelimenin altını çizmemişlerdir. Bu şık, bu soru içerisinde %39 doğru yapılma oranı ile en çok hata yapılan şıklardandır.

Sorumuzun, %39 doğru yapılma oranı ile çok hata yapılan şıklarından bir tanesi ise; “ه” şıkkı olup, sorusu; “غلت الأرض إردباً قمحاً (.....)” şeklinde öğrenciye verilmiş, öğrenciden “Yer buğday verim itibariyle değerlendirildi.” veya “Toprağın verimi arttı.” şeklinde anadile çevirmesini beklerken, öğrencilerden bir kısmı bu soruyu doğru yapmışlar, bazıları ise hiç yapmayarak boş bırakmışlardır. Bazıları da “yeryüzünün verdiği buğday pahalı oldu.” şeklinde cümlenin anlamına benzer türde mana verenlerde çıkmıştır. Şimdi öğrencilerin bu soruda her bir şık için doğru yapma yüzdelik değerlerini grafikte ifade edelim:

Bu sorunun genel olarak sınavda doğru yapılma başarı yüzdesi, %61'dir.

10 – اجعلْ كلاً من الأسماء الآتية تمييزاً في الجملة المناسبةِ

سكرأ – قبضاً – طولاً – أخلاقاً – رطلاً – من عسلٍ – أقلامٍ – رجُلٍ- عقلاً – ثمنأ- بقراتٍ - كُتُبٍ

أ- (.....)

ب- (.....)

ج- (.....)

د- (.....)

هـ- (.....)

و- (.....)

ز- (.....)

ح- (.....)

ط- (.....)

ى- (.....)

ك- (.....)

ل- (.....)

التحليل :

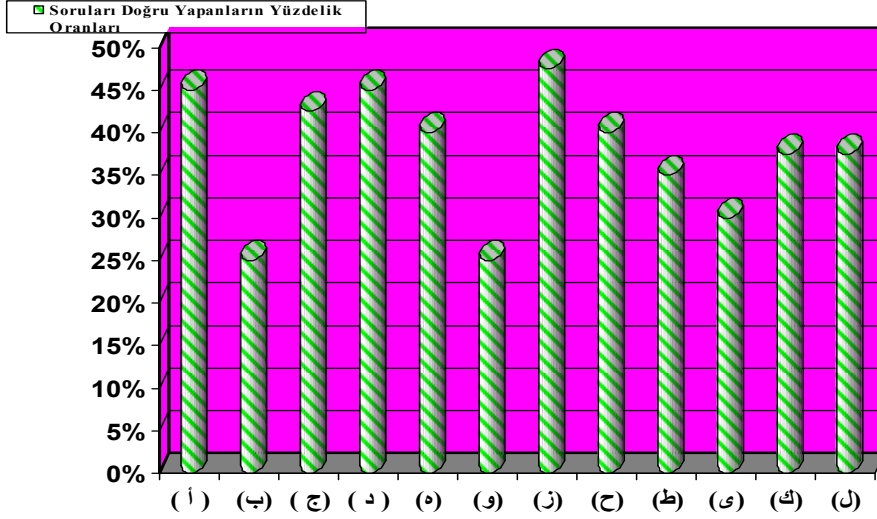
Bu sorumuzda ise birtakım kelimeler vererek öğrencinin her bir kelime için bir cümle kurmasını amaçladık. Vermiş olduğumuz bütün bu kelimeler temyîz kurallarına uygun olarak verilmiş, öğrencilerden kelimenin orijinal halini bozmadan temyîz olan kelimeye uygun cümle kurması istedik. Amaç öğrencinin hem kelime bilgisini geliştirmek hem de cümle kurma bilgi becerisini ölçmek, en önemlisi de temyîz konusunda gramer bilgi seviyesini belirlemektir. Sorumuz yazılı anlatım (kompozisyon) sınavları türündendir. Bu soruda asıl olan, öğrencinin düzgün bir şekilde cümle kurmasını sağlamak, kurduğu bu cümlelerin çözümlemesini yapmaktır. Bu tür yazılı

sınavlarda öğrencinin kelime hazinesi ölçülürken aynı zamanda da gramer bilgisine hâkimiyeti ve cümle kurma bilgisi de araştırılır. Sorumuzda öğrencinin yapmış olduğu hatanın çoğunluğu, kelime bilgilerinin az olması sebebiyle verilen kelimelere uygun cümle kuramamalarından kaynaklanmıştır. Öğrencilerin bu soruda yapmış oldukları hataların toplam sayısı 40 adettir. Bu soru, %37,5’lik bir değerle sınav içerisinde doğru yapılma oranı en düşük olan sorulardandır. Sorumuzun, sınavda yapılma oranı düşük olmasının nedeni ise öğrencilerin kelime hazinesinin az olmasının yanı sıra gramer bilgisinde eksiklikte önemli bir etkidir. Soruda en çok hata “ب ve و” şıklarında yapılmıştır. Öğrencilerin bu soruda yapmış oldukları hataların sebepleri, analizleri ve doğru yapılma yüzdelik değerleri şöyledir:

Bu soruda öğrencilerin çokça hata yaptıkları şıklardan bir tanesi “ب” şıkkıdır. Bu şıkta öğrencilere “قبضا” kelimesi verilmiş, bu kelimeye uygun olarak, “أكل الحصان قبضا من الشعير” şeklinde veya daha başka uygun bir şekilde cümle kurmaları istenmiştir. Ancak öğrencilerden bir kısmı bu soruyu hiç yapmazken azda olsa bazıları da, “أكلت تمرا قبضا” ..gibi düzgün bir şekilde ifade etmişlerdir. Bu şık sınav içerisinde %23,5’lik doğru yapılma oranı ile hata oranı yüksek olan şıklardan birisidir.

Sorumuzun bir diğer yapılma oranı düşük olan şıkkı, “و” şıkkı olup, %24’lük doğru yapılma oranıyla sınavda yanlış yapılma oranı yüksek olan şıklardan bir tanesidir. Öğrencilere, “من غسل” kelimesi verilmiştir. Bu kelimenin orijinalliğine uygun olarak, “أكل الدب خمس كيلوغرامات من غسل” ..gibi bir cümle kurmaları istenmiştir. Öğrencilerden bir kısmının bu soruyu doğru yapmasına rağmen, bazıları ise hiç yapmayarak soruyu boş bırakmışlardır. Bunun yanı sıra, “الزوجة لزيز من الغسل” şeklinde komik bir şekilde cümle kuranlar da olmuştur. Şimdi öğrencilerin bu soruda her bir şık için doğru yapma yüzdelik değerlerini grafikte ifade edelim:

10. Soru ve Şıklarına Göre Yapılma Oranı Yüzdeleri

Bu sorunun genel olarak sınavda doğru yapılma başarı yüzdesi, %37,5'dir.

11- عین ألفاظ التمييز والمميز في الجمل الآتية وأكتب تحتها تمييزاً ومميزاً

ا- غلت الأرض إردباً قمحاً

ب- القاهرة أكثر من الإسكندرية سكاناً

ج- عُنْدِي مِثْقَالُ عُنْبٍ

د- زَرَعْتُ قَدَانًا مِنَ الْأُرْزِ

هـ- زكاةُ الفطر نصفَ صاعٍ برّاً

التحليل :

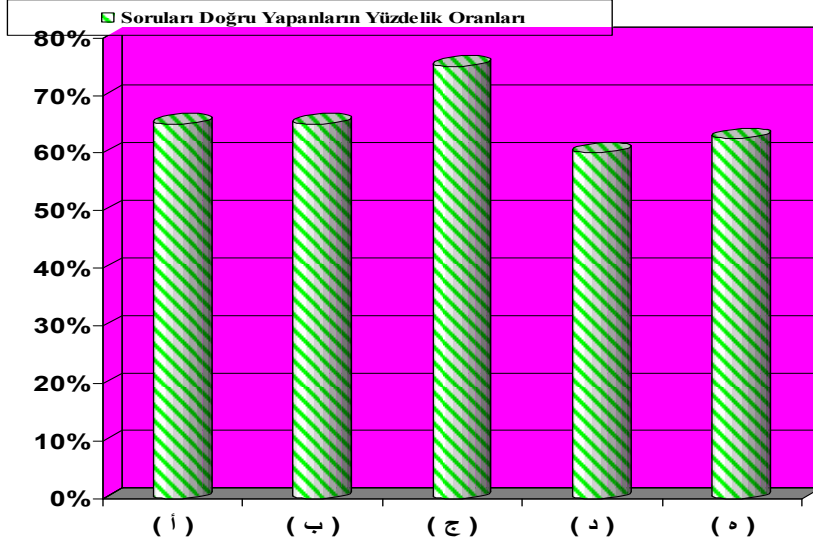
Bu sorumuz da dil sınavlarının gramer sınavları türünde hazırlanmıştır. Sorular, cümle içerisinde uygun olan, bir veya birkaç kelimeyi seçme veya farklı cümleler içerisinde uygun olan cümleyi bulma şeklinde olan dil unsurları sınavına dâhil bir sınav

sorusudur. Öğrenciye soruların başında, “temyîz konusunun iki unsurunu -temyîzi ve mümeyyezi- belirt” şeklinde sorulmuş, öğrencinin cümle içerisinden temyîz ve mümeyyez olan kelimeleri bulması amaçlanmıştır. Sorular, temyîz çeşitlerinin her birinden ayrı ayrı seçilerek sorulmuştur. Öğrencilerin bu soruda yapmış oldukları hataların toplam sayısı 24 adet olup, bu soru %66 doğru yapılma oranı ile orta seviyede yapılan bir sorudur. Bu soruda öğrencilerin yapmış olduğu hataların büyük çoğunluğu gramer bilgisi eksikliğinden kaynaklandığı anlaşılmıştır. Sorumuzda en çok hata “د ve ه” şıklarında yapılmıştır. Öğrencilerin bu soruda yapmış oldukları hataların sebepleri, analizleri ve doğru yapılma oranları şöyledir:

Öğrenciler en çok bu sorunun, “د” şıkında hata yapmışlardır. Bu şıkta, “زَرَعْتُ فِدَانًا مِنَ الْأُرْزِ” cümlesi verilmiş, bu cümlenin içerisinde geçen temyîzin iki unsurunun ayrıştırılması ve her birisinin altına “تميّز: من الأرز” ve “مميّز: فِدَانًا” şeklinde ayrı ayrı temyîz ve mümeyyez diye yazılması istenmiştir. Ancak öğrencilerden bir kısmı bu soruyu hiç yapmazken diğer bir kısmı ise; “تميّز: فِدَانًا” “مميّز: من الأرز” şeklinde temyîz yerine mümeyyezi, mümeyyez yerine de temyîzi yazmışlardır. Sorumuz içerisinde bu şık, %60 doğru yapılma oranı ile en çok hata yapılan sorudur.

Sorumuzun bir diğer yapılma oranı düşük olan şıklardan bir tanesi ise, “ه” şıkkı olup, öğrencilere, “زكاة الفطر نصف صاع برأ” şeklinde cümle verilmiş, bu cümlenin içerisinde geçen temyîzin iki unsurunun ayrıştırılması ve her birisinin altına “تميّز: برأ” ve “مميّز: نصف صاع” diye ayrı ayrı yazılması istenmiştir. Ancak öğrencilerden bir kısmı bu soruyu hiç yapmazken diğer bir kısmı ise; “تميّز: نصف صاع” - “مميّز: برأ” şeklinde temyîz yerine mümeyyezi, mümeyyez yerine de temyîzi yazmışlardır. Sorumuzda bu şıkkın doğru yapılma oranı; %61 civarındadır. Şimdi öğrencilerin bu soruda her bir şık için doğru yapma yüzdelik değerlerini grafikte ifade edelim:

11. Soru ve Şıklarına Göre Yapılma Oranı Yüzdeleri

Bu sorunun genel olarak sınavda doğru yapılma başarı yüzdesi, %66'dır.

12- أكتب الرقم في الجمل الآتية كتابة وحرك العدد و معدوده

ا- لي (4).....أبناء و(5)..... بنات.

ب- في هذا الحفل (10).....إخوة و(7).....أخوات.

ج- يشتمل هذا الكتاب على (22).....درسا و(300).....صفحة.

د- صلاة الفجر ركعتان وصلاة الظهر (4).....ركعات وصلاة المغرب (3).....ركعات.

هـ- يعمل في المستشفى (20).....ممرضة و (30).....طيبيا.

و- سئفط الطائرة بعد (3).....ساعات و (17).....دقيقة.

ز- وصلت إلى الجامعة (12).....حافلة بداخل كل الحافلة (11).....طالبا.

ح- لي (6)..... إخوة و(7)أخوات.

ط- الأسبوعان(14).....يوما.

ى- فريق كرة القدم (11)..... لاعبا.

التحليل :

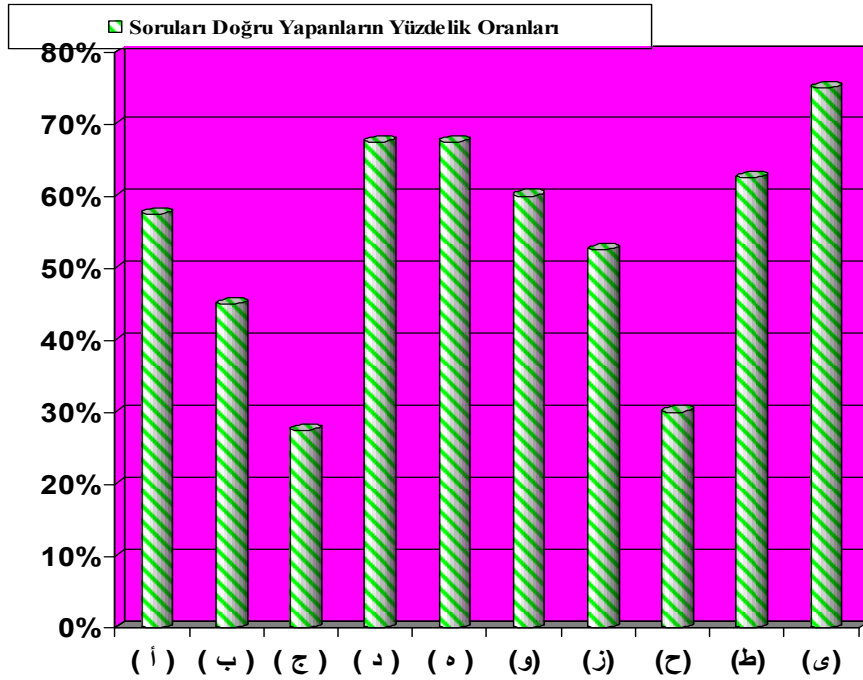
Bu soruyu sormamızdaki amacımız, öğrencilerin Arapça cümleleri temyîz kuralları çerçevesinde, parantez içerisinde verilen sayıya göre, gramer kurallarına uygun bir şekilde doldurmalarını sağlamaktır. Sorularımız, öğrencilerin temyîz konusunda en zorlandığı konu olan, sayı temyîzi türünden hazırlanmış ve sayı temyîzinin her bir bölümünden ayrı ayrı seçilmiştir. Sorulara verilen cevaplardan da anlaşıldığı kadarıyla öğrencinin sayı temyîzini fazla bilemediği anlaşılmış kendileri tarafından da yaptığımız sınavın sonundaki “temyîz konusunda öğrenciyi zorlayan noktalar nelerdir?” sorusuna, çoğunlukla temyîzin en zor konusunun, sayı temyîzi olduğunu ifade etmişlerdir. Bu soru gramer sınavı türünde hazırlanmış bir soru olup amaç, öğrencinin sayı temyîzini ve türlerini ne kadar öğrendiğini ölçmektir. Öğrencilerin bu soruda yapmış oldukları hataların toplam sayısı 30 adettir. Sorumuz, sınavda %54,5 yapılma oranı ile orta seviyede yapılan sorulardandır. Soruda en çok hata “ج ve ح” şıklarında yapılmıştır. Öğrencilerin bu soruda yapmış oldukları hataların sebepleri, analizleri ve doğru yapılma yüzdeleri oranları şöyledir:

Öğrenciler en çok “ج” şıkında hata yapmışlardır. Bu şıkta öğrencilere, “يشتمل هذا الكتاب على (22) ... درسا و(300) ... صفحة” cümlesi verilmiş, parantez içerisinde verilen rakamlarla öğrencilerden, “يشتمل هذا الكتاب على اثنين وعشرين درسا و ثلاثمائة صفحة” şeklinde boşlukları doldurmaları istenmiştir. Ancak öğrencilerden bir kısmı bu soruyu hiç yapmazken diğer bir kısmı ise rakamların başında verilen “على” harf-i cerrine dikkat etmediklerinden birkaç kişi hariç hemen hepsi boşlukları mecrûr doldurmamış, özellikle parantez içerisinde verilen (22) rakamını “اثنان وعشرون” olarak ifade etmişlerdir. “(300) ثلاثمائة” rakamının ise hareke koymadıklarından yazımda mecrûr, merf’û veya mansûb

olduğu fark edilememiştir. Bu şık, sorumuzda %27'lik doğru yapılma oranı ile soru içerisinde en çok hata yapılan şıktır.

Sorumuzun bir diğer yapılma oranı düşük olan şıklarından bir tanesi ise, “ح” şıkkı olup, öğrencilere, “لي (6)..... إخوة و(7).....أخوات” cümlesi verilmiş boşlukların parantez içerisindeki rakamlarla “لي ستة إخوة وسبع أخوات” şeklinde doldurulması istenmiştir. Ancak bir kısım öğrenciler bu sayıların, sayılanları konusunda yanılmışlar, “لي ست إخوة وسبعة أخوات” şeklinde rakamları müzekker yerine müennes, müennes yerine müzekker kullanmak suretiyle birbirlerine karıştırmışlardır. Sınavda bu şıkkın doğru yapılma oranı ise; %29'dur. Şimdi öğrencilerin bu soruda her bir şık için doğru yapma yüzdelik değerlerini grafikte ifade edelim:

12. Soru ve Şıklarına Göre Yapılma Oranı Yüzdeleri

Bu sorunun genel olarak sınavda doğru yapılma başarı yüzdesi, %54,5'dir.

13- اختر التمييزَ في الآيات الكريمة الآتية .

ا- تمتعوا في داركم ثلاثة أيام (Hûd 65)

ب- وكانوا أشد منهم قوةً (Fâtır 44)

ج- واشتعل الرأس شيباً (Meryem 4)

د- فإن طبن لكم عن شيء منه نفساً (Nisâ 4)

هـ- وفجرنا الأرض عيوناً (Kamer 12)

و- الله أسرع مكرأ (Yûnus 21)

ز- إن عدة الشهور عند الله اثنا عشر شهراً (Tevbe 36)

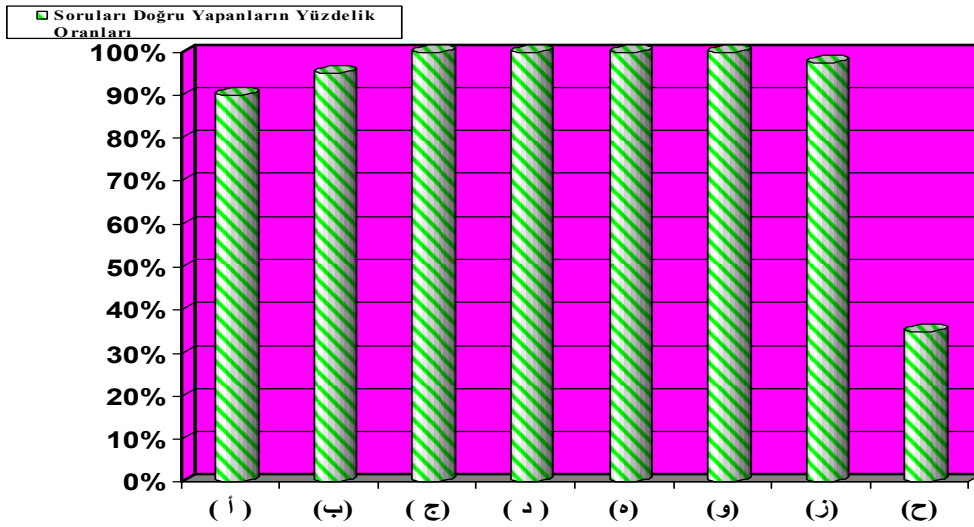
ح- وكم أهلكنا من قرية بطرت معيشتها (Kasas 58)

التحليل :

Sorumuz Kur'an-ı Kerim âyetlerinden hazırlanmış bir soru olup, bu soruyu sormamızda ki amacımız, öğrencilerin hem temel kitabımız olan Kur'an-ı Kerim'in âyetlerini tanımalarını sağlamak hem de mukaddes kitabımızdaki dilbilgisi kaidelerini az çok öğrenmelerine yardımcı olmaktır. Aynı şekilde soru, dil sınavlarının gramer sınavları türünde hazırlanmıştır. Bu tür sorular, cümle içerisinde uygun olan, bir veya birkaç kelimeyi seçme veya farklı cümleler içerisinde uygun olan cümleyi bulma, şeklinde olan dil unsurları sınavına dâhil sınav sorularıdır. Sorumuzda öğrencinin âyeti kerimelerde ki temyîz olan kelimeyi, bulması amaçlanmıştır. Bu soruda öğrencilerin yapmış oldukları hata oldukça az olup, %89,9 başarı oranı ile bu şık en başarılı oldukları şık olmuştur. Bu durum öğrencilerin âyetlere âşina olmalarından kaynaklanmıştır. Yalnız dikkat çeken husus diğer şıklarda hata oranının yok denecek kadar az olmasına rağmen sorunun en son şıkında öğrencinin çok hata yapmasıdır. Herhalde bunun sebebi

daha önce tezimizin başında temyîz konusunu ve çeşitlerini tarif ederken ifade ettiğimiz şekliyle temyîzin, “فإن طين لكم عن شيء منه نفساً” âyetinde “نفساً” kelimesinde olduğu gibi nasb olarak ifade edilmesinin yanında, “من” harf-i cerri ile “من قرية بطرت” şeklinde de temyîzin mecrûr olarak ifade edilebileceğini söylemiştik. (Bknz. s.34) Öğrencilerin “من” harf-i cerrinden sonra gelen kelimenin temyîz olduğunu bilmemelerinden dolayı bu âyette hata oranı biraz diğer âyetlere nazaran fazla çıkmıştır. Öğrencilerin bu soruda yapmış oldukları hataların toplam sayısı 13 adet olup, yapmış oldukları hataların büyük çoğunluğu “من” harf-i cerrinden sonra gelen kelimenin temyîz olduğunu bilmeme şeklinde olan gramer bilgisi eksikliğinden kaynaklanmıştır. Şimdi öğrencilerin bu soruda her bir ayet için doğru yapma yüzdelik değerlerini grafikte ifade edelim:

13. Soru ve Şıklarına Göre Yapılma Oranı Yüzdeleri

Bu sorunun genel olarak sınavda doğru yapılma başarı yüzdesi, %89,6'dır.

* Yukarıdaki soruların tahlilleri, fazla zaman ve yer işgal edeceği düşüncesiyle sorulan her bir sorudan, ikişer adet tahlil yapmak suretiyle yetinilmiştir.

6.3. MADDE ANALİZİ

Objektif sınavlarda verilmiş olan cevapların analizi, sınav tekniğini geliştirmede ve testi daha iyi hale getirmede etkili ve güçlü bir araçtır. Bir sınavdaki maddelerin işe yarayıp yaramadığını, işe yaramıyorsa bunun nedenini, gerekiyorsa düzeltmeleri yapmak için cevapları analiz etmek gerekir.

6.3.1. Sınav Puanlama Yöntemi: Madde analiz grubunda sınavın son biçiminin uygulanacak gruba benzer olup olmayışıdır.

Kullanılan madde analizi yöntemi sınav puanlama yöntemi ile doğrudan ilgilidir. Başarı ve yetenek sınavlarında her bir cevap doğru veya yanlış şeklinde sınıflandırılabilir. Kişilik ilgi tutum sınavlarında ise bu şekilde yapılacak olan sınıflama yanlış olur. Bu tür maddelerde bir puanlama anahtarı ve karmaşık bir madde analizi süreci gerektirir.

Aslında madde analizi süreci ve analiz sonuçlarının kullanılma biçimi sınavın kullanılış maksadına göre de değişir. Örneğin biçimlendirme-yetiştirme maksadıyla yapılacak bir sınav analizi aşağıda ki gibi değildir.

Biçimlendirme, yetiştirme maksadıyla kullanılan bir sınavın maddeleri öğrenilmesinde bir öncelik sonralık ilişkisi olan öğeleri ölçtüğünden güçlük bakımından aşamalık sırası gösterir. Örneğin A davranışının öğrenilmesi için B davranışının öğrenilmesi zorunluysa B davranışını ölçen bir soruyu doğru cevaplandıramayan bir öğrenci A davranışını ölçen bir soruya da tahminle doğru cevabı yanıtlama dışında, doğru cevap veremez. Yalnız B davranışının öğrenilmesi A davranışının öğrenilmesi için zorunlu fakat yeterli olmayabilir. Bu bakımdan bu sınavlar için uygun madde analizi, maddelerin ölçtüğü öğeler veya davranışlar arasında önceden kurulan ilişkilerin doğruluğunu öğrencilerin o maddelere verdiği cevaplarla belirlemek için kullanılır.

6.3.2. Madde Analizi ve Süreci

Yapılan bu sınav sonuçlarına göre çıkarılan istatistiksel bilgiler şöyledir.

6.3.2.1. Madde Güçlüğü: Bir sınavda her bir sorunun yapılma değerini gösterir. Sınavımızın güçlüğü;

a) Test değerlendirilir. Cevap kâğıtları puan sırasına konur.

Sınav Verileri: Cevap kâğıtlarının yukardan aşağıya sıraya konulmuş hali şöyledir: 96,5 – 92,5 – 91 – 88 – 85 – 83,5 – 82,5 – 80 – 79 – 78 – 76,5 – 75,5 – 72,5 – 72,5 – 71,5 – 70,5 – 70 – 70 – 68 – 68 – 67,5 – 67 – 65,5 – 64 – **63,5** – 63,5 – 62,5 – 62,5 – 62,5 – 60,5 – 60 – 59,5 – 58 – 58 – 56,5 – 53,5 – 53 – 50,5 – 50 – 50 – 45 – 42,5 – 38 – 33 – 27,5 – 27,5 – 27,5 – 24 – 20 – 19

b) Üstten ve alttan kâğıtların %27'si alınır.

Sınava giren 50 kişi olduğu için üstten %27'si: **13,5'**dir. Alttan %27'side **13,5'**dir.

13,5+13,5: **27'**dir.

c) Güçlüğü hesaplanacak sorunun (madde) “doğru” cevapları sayılır.

Madde güçlüğü $p = (\text{Üst grupta doğru cevap sayısı} + \text{Alt grupta doğru cevap sayısı}) / 2 * \text{Yüzde 27}$: Sonuç, şeklinde ifade edilir.

Örneğin birinci sorumuz için, üst grupta doğru cevap 101, Alt grupta doğru cevap 78, Toplam kâğıtların %27 ise 13,5 ise;

$(101+78)/2*13,5=6,62'$ dir sorumuzda ise 8 adet şık bulunduğu için bu rakamı 8'e böleriz.

6,62/ 8: **0,82'**dir.

Bu sınavda 1. sorunun madde güçlüğü **0,82**'dir

Sorularımızın tek tek güçlük derecesini burada hesaplamaksızın sadece sonuçlarını verelim:

1. Soru: 0,82

6. Soru: 0,88.5

11. Soru: 0,66

2. Soru: 0,65

7. Soru: 0,40.3

12. Soru: 0,55

3. Soru: 0,79

8. Soru: 0,56

13. Soru: 0,89.6

4. Soru: 0,37

9. Soru: 0,61

5. Soru: 0,30

10. Soru: 0,37.5

6.3.2.2. Aritmetik Ortalama: Bir sınavın aritmetik ortalaması o sınava giren öğrencilerin hepsinin puanlar toplamının öğrenci sayısına bölünmesiyle bulunur. Sınav ortalaması, sınıfın ortalama başarı durumu hakkında bir fikir verir. Buna göre yapılan temyîz sınavının aritmetik ortalaması şöyledir;

Sınava giren öğrenci sayısı 50 olup, öğrencinin hepsinin aldığı puanlar toplamı: **3065**'tir

$3065 \div 50$: **61,3**'tür.

6.3.2.3. Sınavın Ranjı: Bir veri gurubunda en büyük ölçme sonucu ile en küçük ölçme sonucu arasındaki farka denir. Bu sınavın ranjı ise;

En büyük ölçme sonucu: 96,5'tir. En küçük ölçme sonucu ise:19'dur.

$96,5 - 19$: **75,5**'tir.

6.3.2.4. Sınavın Medyanı: Sıralanmış veri gurubunu tam ortadan ikiye ayıran noktaya rastlayan ölçme sonucudur. Bu sınavın medyanı ise;

Sınavın Medyanı: **63,5**'dir.

6.3.2.5. Sınavın Modu: Bir veri gurubunda en çok tekrar eden ölçme sonucuna denir. Bu sınavın modu, iki tanedir. Onlar:

27,5 ve **62,5**'dir.

<www.odevsel.com/egitim/2733/madde-analizi.html>

6.3. SINAVDA ÖĞRENCİLERİN YAPTIKLARI HATALARIN GENEL SEBEPLERİ

Yabancı dil öğrenimi çok zor ve karışık bir konu olduğundan, dil öğretimini engelleyen ve kısıtlayan bazı sebepler vardır. Yapmış olduğum bu sınavdan, Arapça ders öğretmenlerinden, sınav sonucunda sınavı yapan öğrencilere sormuş olduğum sorulardan ve kendi tecrübelerimle edindiğim gözlemlerimden yola çıkarak dil öğrenimini engelleyen veya kısıtlayan sebepler şöyledir:

1. Öğrenci İsteksizliği: İstemedikleri bir okula, ailesi istediği için, tercih hatası yüzünden veya başka bir yeri kazanamayıp son çare olarak gelip, dersi sevmeyen ve ders çalışma alışkanlıkları olmayan öğrencilere bir şey öğretmek özellikle dil öğretmek oldukça zordur.

2. Fizikî ve Maddî Yetersizlikler: Yabancı bir dil öğrenmede önemli bir yere sahip olan bilgisayar, tepegöz gibi teknolojik araç ve gerecin olmaması, sınıfın fiziksel açıdan yetersiz olması, öğrencinin ve öğreticinin maddi gücünün zayıf olmasından dolayı yeterli derecede derse adapte olmada isteksiz olmaları gibi sebepler, eğitimin düzgün bir şekilde yapılmasını engellemektedir.

3. Müfredât: Gerek M.E. B. gerekse Y.Ö.K. tarafından belirlenen müfredâtın yetersiz olduğundan eğitimciler temel bazı konulara yeterince eğilemezken bir kısım aktivitelere zaman yetersizliği ve ortamın müsait olmamasından dolayı öğrencinin eğitiminde aksamalar yaşanabilmektedir.

4. Öğretmen Yetersizliği: Bazı yabancı dil öğretmenleri yeterince yetiştirilmeden öğretmenliğe başlarken, bazıları ise dersi sadece anlayıp geçme olarak algılıyorlar veya dört temel dil becerisini kullanmayıp sadece klasik anlatım metotlarını kullanmaları eğitimin istenilen düzeyde olmasına sebep teşkil etmektedir.

5. Hedef Dil ve Anadil Arasında Karşılaştırma Yapılmaması: Yabancı dil eğitim ve öğretiminde en büyük eksiklerden biri ve en önemlisi, adayların anadil ve hedef dil arasında karşılaştırma yapmıyor olmalarıdır. Oysa her iki dilin söz dizimi, gramer yapısı, ses ve biçim bilgisi gibi alanlarda karşılaştırma yapılmalı, benzerlikler ve farklılıklar ortaya konulmalıdır. Eğer bu karşılaştırma yapılırsa öğrencinin konuyu daha kolay öğrenmesi sağlanacak böylelikle zamandan da tasarruf edilmiş olacaktır.

İşte bunun gibi birçok sebepten dolayı yabancı dil öğrenmek zorlaşmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Karşılaştırmalı dilbilgisi incelemelerinin yabancı dil dersinde kullanılabilmesi için, anadil ve hedef dilin tüm yönleriyle karşılaştırılması ve bu karşılaştırmanın bir veri olarak sunulması bir zorunluluk olarak ortaya çıkmıştır. İşte, bu durumda karşılaştırmalı yöntemle ortaya konan dilbilgisi incelemeleri yardımıyla kullanılan anadil sistemi üzerine yabancı dil inşa edilebilir. Böylece anadilden yapılan olumlu aktarmalar yardımıyla yabancı dil öğrenimine katkıda bulunulabilir. Yabancı dil ile anadil arasında önem taşıyan, farklılıkları ve benzerlikleri tam olarak açığa çıkarabilmek için her iki dilin, tüm yapılarının en ince ayrıntısına kadar karşılaştırmalı olarak incelenmesi ve tanımlanması gerekir. Dillerin sadece belirli yapılarının karşılaştırılması, karşılaştırmalı dilbilgisi çalışmaları için yeterli değildir. Özellikle anadildeki bir yapının, yabancı dilde hiç olmaması halinde birçok öğrenme güçlüğü ortaya çıkacaktır. İncelememizde de görüldüğü gibi, anadilde tekbir karşılığı olmayan temyîzin, karşılaştırmalı olarak öğretiminin ne kadar zor olduğu ortaya çıkmış, hatta çoğu öğrenci tarafından temyîzin, Arapçanın en zor konusu olduğu ifade edilmiştir. Şimdi zor olduğu ifade edilen Arapça ve onun en zor konularından olduğu söylenen temyîzin daha kolay öğrenilmesi için birkaç çözüm önerisi sunalım.

Çözüm Önerileri

- 1- Öğrenciye dil öğrenmenin azim işi olduğu isteksiz olarak bu işin yapılamayacağı anlatılmalı özellikle yabancı dil öğrenmenin zor, Arapça öğrenmenin daha da zor olduğuna dair önyargıların doğru olmadığı belirtilmeli, “bir dil bir insan iki dil iki insan” duygusu aşılmalıdır.
- 2- Yabancı bir dil öğretilirken, öğrenciye öğreneceği konunun anadilde bir karşılığı varsa, anadille hedef dil karşılaştırmalı olarak sunulmalı, benzerlikler ve farklılıklar ortaya konulmalıdır.
- 3- Gerek isim, gerekse fiil cümlesi ile ilgili içerisinde temyîz ve türlerine ait ifadeler geçecek şekilde boşluk doldurma alıştırmaları yaptırılıp, bu

alıştırmalarda temyîz ve mümeyyez ifadelerin geçtiği kısım boş bırakılarak doldurmaları istenmelidir.

- 4- Öğrencilerin özellikle adet (sayı) temyîzinde çokça hata yaptıkları gözlenmiş, bu hatalarını göz önüne alarak, onlara bazen adedi bazen de ma'düdu içine alacak şekilde alıştırmalar yaptırılmalı, doldurmalı sınavlar düzenlenmeli, bu alıştırmalar yazılı ve görsel iletişim araçlarıyla desteklenmelidir.
- 5- Öğrenciye her dili kendi mantığı içerisinde incelemesi gerekliliği ve bir dildeki her bir dilbilgisi kuralının başka bir dilde aynı şekilde olamayacağı anlatılmalıdır.
- 6- Hedef kitleye, yabancı bir dil öğretilirken karşılaştırmalı dilbilgisi çalışmalarından yararlanabileceği anlatılmalıdır. Bu çalışmalarda öğrencinin anadili ile öğreneceği yabancı dil arasındaki benzerlikler, yabancı dil eğitimlerini kolaylaştırırken, iki dil arasındaki farklılıkların ise bu eğitimi zorlaştırabileceği, bu zorluğun onları yıldırması gerektiği onlara anlatılmalıdır.
- 7- Hedef dili öğrenmek isteyenler için, anadilden hedef dile, hedef dilden de anadile cümleleri dönüştürmesi istenmeli bu dönüşümlerdeki örnekler temyîz konusundan seçilmelidir.
- 8- Son olarak gerek lise gerekse lisans ve lisansüstü seviyelerdeki ders kitaplarının dilbilgisi ve cümle dizimi (syntax) bölümü anadille karşılaştırmalı olarak hazırlanması sağlanmalıdır.

İşte, bu ve benzeri öneriler dikkate alındığında hedef dil olan Arapçanın daha kolay öğrenilebileceği unutulmamalıdır.

YARARLANILAN İNTERNET SAYFALARI

Admin, B. (2008, Mart 7), İNDEX.PHP?OPTION.

<http://www.ingilizcekulubu.com/index.php?option=com_fireboard&Itemid=0&id=37&catid=31&func=fb_pdf>

Ansiklopedikbilgi. (2008. Mart 9).

<<http://ansiklopedi.turkcebilgi.com/Dilbilim>>

Blogcu. (2007, Haziran 5) - 92k

<<http://wsyg54.blogcu.com/din-mutasavvuf-tasavvuf/> - 92k >

Câbir. V. (2002, Temmuz 29), ALTMEEZ1.HTM.

<<http://www.schoolarabia.net/arabic/altmeez/altmeez1.htm>>

Edebiyatogretmeni,C. F. (2007 Mayıs 29) FRMT112.

<<http://www.edebiyatogretmeni.com/frmt112/sifatlar>>

Mitoloji, İ. (2008, Mart 13).

<<http://mitoloji.info/edebiyat-nedir/isim-tamlamalari.nedir>>

Odevsel, C. (2007 Temmuz 12) 2733.

< <http://www.odeysel.com/egitim/2733/madde-analizi.html> - 21k ->

Sönmez, S. K. (2007, Mart 21), HTML.

<http://www.edebiyatogretmeni.net/cumle_turleri.htm>

TEMİR, A. (1989 Ağustos 30), TDA/1989/1989.

<http://www.tdkdergi.gov.tr/TDA/1989/1989_8_Temir.pdf>

Yoskatarum, B.C. (2007 Mart 31), 2440132.HTML.

<http://yoskatarum.blogcu.com/cumle-nedir-cumle-cesitleri-cumlenin-ogeleri_2440132.html>

Yorulmaz, E. (2005 Eylül 21), FULLTEXT/2344.PDF.

<<http://acikarsiv.ankara.edu.tr/fulltext/2344.pdf>>

Yılmaz, F. (2009, Nisan 3), S.HTM.

<<http://stu.inonu.edu.tr/~fiyilmaz/S.htm>>

Ziyad, M. (2008, Mart 22), İNDEX52.HTM.

< <http://www.drmosad.com/index52.htm>>

KAYNAKÇA

- AKÇAY, C. (2001). **(A)- Arapçanın Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Sınav Hazırlama ve Değerlendirme.** G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi. Cilt 21, Sayı 3, Ankara.
- AKÇAY, C. (2001). **(B)- Arapça Yazılı Anlatım Öğretiminde Hata Çözümlemesi ve Değerlendirmesi.** Ekev Akademi Dergisi, Cil 3, Sayı 1, Erzurum.
- AKSAN, D.(2003). **Her Yönüyle Dil. (Ana Çizgileriyle Dilbilim)** (İkinci Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ARIKAN, R. (2005). **Araştırma Teknikleri ve Rapor Hazırlama.** (Beşinci Baskı) Ankara: Asil Yayın Dağıtım Ltd.
- BAŞTÜRK, M. (2004). **Dil Edinim Kuralları ve Türkçenin Anadil Olarak Edinimi.** (Birinci Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- DEMİRCAN, Ö. (1990). **Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri.** (Birinci Baskı). İstanbul: Can Ofset Matbaacılık.
- DEMİREL, Ö. (2004). **(A)- Yabancı Dil Öğretimi.** (İkinci Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- DEMİREL, Ö. (2004). **(B)- ELT Methodology.** (Birinci Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- DİLAÇAR A. (1968). **Türk Diline Genel Bir Bakış.** (Birinci Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- DİB (Diyanet İşleri Başkanlığı). (2000). **Hac Görevlileri İçin Pratik Arapça Konuşma Kılavuzu.** Ankara.
- ENSÂRÎ İ.H. (H. 761). **Şerhu Katri'n-Nedâ.** (Beşinci Baskı). İstanbul: Fatih Enes Kitabevi.
- el-CÂRİM, A., EMİN, M. (1963). **en-Nahvu'l Vâdih fi-Kavâ idi'l-Luğati'l-Arabiyye.** (Birinci Baskı). Kâhire: Mısır Daru'l Maarif Yayınları.
- eL-HÛLÎ, M. A. (2000). **Arapça Öğretim Metotları.** (Birinci Baskı). Arapçadan Türkçeye Çeviren: Cihaner AKÇAY. Ankara: Bizim Büro Yayınları.

eL-GALÂYÎNÎ, M. (2006). **Câimi u'd-Durûsi'l-Arabiyye**. (Birinci Baskı). Beyrut: Mektebetü-l Asriyye Yayıncılık.

GENCAN, T. N. (2007). **Dilbilgisi**. (Birinci Baskı). Ankara: (Tek Ağaç Yayınevi).

GÜNDAY, H., ŞAHİN Ş. (2004). **Dilbilgisi**. (Birinci Baskı). Ankara: DİB Yayınları.

HAMÂDÎ, Y., ŞENÂVÎ, M., ŞEFİK ATA. M (1991). **el-Kavâ idu'l- Esâsiyye li'l-Luğati'l-Arabiyye fi'n-Nahvi ve's-Sarf**. (Birinci Baskı). Kahire: Mısır Talim Terbiye Bakanlığı Yayınları.

HENGİRMEN, M. (2003). **Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri ve Tömer Yönetimi**. (Üçüncü Baskı). Ankara: Engin Yayınevi.

İŞLER, E. (2002). **Karşıtsal Çözümleme (CA) ve Arapça Öğretimi**. Nüsha, Yıl:2, Sayı:6, Ankara.

KARAHAN, L. (1999). **Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü ve Grameri Saha Araştırması**. (Birinci Baskı). Ankara: T.D.K. Yayınları.

MAKSUDOĞLU, M. (1992). **Arapça Dilbilgisi**. (Beşinci Basım). İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.

SEYFETTİN, Ö. (1970). **Bütün Eserleri 9 (Aşk Dalgası)**, (İkinci Basım). İstanbul: Bilgi Yayınevi.

SEYYİD, İ.Y., RUFAÎ, M. (1948) **el-Kavâ idu'l - Arabiyyetu-l Muyessera**. (Üçüncü Baskı). Riyad: Melik Suud Üniversitesi Yazı İşleri Dairesi.

ŞÎNÎ, İ., ABDÜLAZİZ, M., HUSEYİN, M.T. (1986). **Kendi Kendine Modern Arapça Öğretimi**. Cilt 10. (Birinci Baskı). İstanbul: Cantaş Yayınları.

ŞA'BAN, M. A. (1994). **el-Kırâatu'l - Müyessera**. (İkinci Baskı). İstanbul: Cantaş Yayınları.

TARCAN, A. (2004). **Yabancı Dil Öğretim Teknikleri**. (Birinci Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

YAŞAR, A. (1996). **Arapçanın Temel Kuralları**. (Birinci Basım). İzmir: D.E.Ü.İ.F. Yayınları.